

اگّ دے بېج
(نئتل)
مټر سَين مټ

نئتل:
اگّ دے بېج، كافلا، تفتیش، کٹہرا، سُدھار گھر، گورشد
سبھا

کہانہی سنگرہ: پُرتشاس، لام، ٹھوس سبوت

- لیکھک سبندھی رچیاں گئییاں پُستکاں
1. تفتیش داشتہ شلیشنہ: سنپادک-ڈا □ سکھدیو سینگھ
کھاہرا
 2. نئتلکار مٹر سین میت: سنپادک-ڈا □ سکھدیو سینگھ
کھاہرا
 3. تفتیش داشتہ شلیشنہ: سنپادک-ڈا □ سکھدیو سینگھ
کھاہرا
 4. گورشد سبھا: الوچناتمک شلیشنہ: امر جبت سینگھ
گریوال
 5. گورشد سبھا دییاں پرتاں: سنپادک-ڈا □ ہر بھجن سینگھ
بھاٹیا
 6. Fiction of Mitter Sain Meet: Dr □ T □ R □ Vinod
 7. سنواد در سنواد: سنپادک-ڈا □ آیس □ ترسیم
 8. مٹر سین میت سوالاں دے رُبرشد: ڈا □ ہر بھجن سینگھ
بھاٹیا

9. نٹلکار مٹر سَین مِت (شِچار دھارائِ ادھار اتے
 کلاتمک جُگتاں): ڈا □ سِمر جِت گور
10. مٹر سَین مِت نٹل رچنا: ڈا □ سِمر جِت گور
11. نوَس شِدھا دا نٹلکار-مٹر سَین مِت: ڈا □
 کملجِت سِنگھ
12. مٹر سَین مِت دِیاں کھانھیاں دے مُول سرشکار:
 سنپادک-ڈا □ بھم اندر سِنگھ

پر مَکھ اِنام اتے سنمان

1. ساہت اکاڈمی پُرسکار، 2008
2. کینڈری سرکار دے پُلس شِدھاگ دا پِنڈت گوہنڈ شلب
 پِنٹ پُرسکار

(Novel) Agg De Beej

by

Mitter Sain Meet

Address:

‘ Street No □ 5 ‘H □ No □ 297

Civil Lines ‘Upkar Nagar

Ludhiana-141001

M □ No □ 098556-31777

Email: mittersainmeet @ hotmail □ com

پنجابی شیچ پہلی شمار: _____
پنجابی شیچ _____ شمار:

اگ دے بیج
(نٹل)
-مٹر سین میت

پہلا ایڈیشن 1971
دُشجا ایڈیشن 1987
تہجا ایڈیشن 2010

نشید

(سال 1971 شِچّ چھپے پہلے اڈیشن دی گُرشن بھاا جی شلّوں لکھی
بھومکا)

پنجابی ساہتِ دِیاں بدلدِیاں پرستہتیاں شِچّ نوجوان لیکھک مِتر سین
میت دا نٹل ، اگّ دے بچ ، اگّ شِشیش اتے مہتو پورن ساداھا ہے ۔ تِنن
سال ہوئے ئس لیکھک نے نگی کہانہی راہس پنجابی ساہتِ کھیتر شِچّ
پرشیش کیتا اتے ہنہ تِنن سالان بااد اس نٹل راہس پنجابی نٹلکاراں شِچّ
آپنہی تہاں لَیندا ہے ۔ اس نٹل دے بچ بغوت دے بچ ہن جو نوجواناں
دِیاں چھاتیاں شِچّ بچے جا رہے ہن اتے جنہاں نی اگّ دن اس اگّ نوں
جنم دینہا ہے جس نی اس نکارا سماجک بھائیچاری نوں ساڑ کے سیاہ
کرنا ہے ۔

نٹل دا نائک کرتار اچّ دی نوجوان پیڑھی دا اگّ سہی پر تیندھ ہے ،
اُدے کول ہنر ہے ، لیاکت ہے ، پڑھائی ہے پر اُدے کول جُونہ لئی
کوئی سادھن نہیں ، اہ اگّ گھنمنہ گھیری شِچّ پھسیا ہے ۔ جننیاں باہوان
اُہ اس گھنمنہ گھیری توں باہر نکلنہ لئی ماردا ہے ، اشناہی اہ تھلے جائی
جاندا ہے ۔ پر اس توں پہلاں ک اہ بلکل لاش ہو جئے ، اس نوں چاننہ
دی اگّ لیک دسدی ہے ، جو بغوت دے پوؤ تر جذبے دا سنکیت ہے ۔
نٹل دے پاتر کرتار شِچّ اچّ دا سمچا نوجوان اُسلوٹے لَیندا پرتیت ہندا
ہے تی اس دا اہی گنہ نٹل نوں ئک سفل نٹل بنھوندا ہے ۔

چہڑے اگّ دے بچ مِتر سین میت آپنہی نٹل شِچّ پا رہا ہے ، اہ اس
20 سالان دے نوجوان شِدیارتھی لیکھک دی آپنہی ہنڈھائے ہوئے پلاں
دا پرگٹنہا ہے ۔ اس پرگٹنہے شِچّ کوئی بنٹت نہیں ، کوئی دنہ نہیں
اتے کوئی کلا دِیاں کلابادیاں نہیں ، سگوں کلا سچے تے سچے رُشب
شِچّ پاتھکاں دے اگی ہے ۔ اس شِچّ سموئی ہوئی اگّ دا سیک پاتھکاں
دے خون نوں گرموندا ہی اتے شَنہان نوں نہ سنیہا دیندا ہے ک اہ اگّ

جئش پرچنڈ ہوشیگی ، اُس شیلے ہی سماج دا کلیانہ ہوشیگا ۔ اگّ دے
ببجان دا ببجیا جانہا اِکّ مُبارک کدم ہے ، ہنہ اُڈیک اگّ دی ہے ۔

گُرشرن سِنّگھ
گُرشد کھالسا نوّاس ،
ڈاکھانا کھالسا کالج ، انمرتسر

1

اَجّ پھیر اُس نوں بِنٹرشوُ کارڈُ آئیا سی ۔ پر اِس سار اگے شرگی خُشی ،
 ہوسلا تی اُمنگ اُس شِچّ نہس سی ۔ اگلے سینکڑے چکراں شانگ اُس دا
 اہ چکڑی دفتران دی کھاک چھانہ کے گھر مُڑ اُسنہ تک ہی سِمت رہنہا
 سی ۔

تُٹے جہے ہتھن اہنے دسخت کیتے ، رجسٹری چھڈائی تے لپھاپھی نوں
 تِنن چار تھلناں توں مرشڑ کے گھسی جہی پینٹ دی پچھلی جیب شِچّ
 اڑا لیا ۔

ڈاکخانے توں سٹاپس اُسنڈے کرتار دی نذر شڈے سارے سردار دی شڈی
 ساری کوٹھی ، تے جا ٹکی ۔ اَجّ اہ کوٹھی کِنئی اَلشان سی ۔ اِس دے
 باشنڈے شی کِننے ماڈرن بنہ گئے سن ۔ کِننے ہی کمرے بھانت بھانت
 دیاں پردیاں نال لَشکاں مار دے سن ۔ پہاڑاں توں لینڈے ترہاں ترہاں دے
 بوٹیاں ، چون اُسنڈی مہک لوکاں دے من موہ لینڈی تے کدے کدے تان
 کوئی پَنچھی شِی اپنے مدھر سور نال اِتھی آ ٹپکدا ۔ سردار دی ہلکے
 رنگ دی کار ہنہ پنڈ دا مان بنہ گئی سی ۔ پنڈ شِچّ اِکو اِک سردار سی ۔
 جس کول کار دی گھوکر سی ۔ نہس تے پنڈ شِچّ چون ادھے گھران نوں
 گڈے شی نہس سن جُردے ۔ پنڈ دی نُگر ، تے بنھے بساں دے اڈے شلون
 اُسنڈی پھرنی دے ادھ ، چ کر کے مُردی ڈنڈی دی نُگر ، تے سردار نی اہ
 کوٹھی بڑی ربحہ نال بنھوائی سی ۔ کرتار نوں یاد سی جنشن اہ نگا جہا
 سی تان اہ کوٹھی اِک شڈے سارے شِران جہے کلر توں سوا کجھ شی
 نہس سی ۔ بھانت بھانت دیاں جھاڑیاں تی اِک دشا سوریاں دے درخت
 سن جنہاں شِچّ چون بھانت بھانت دے پَنچھیاں دیاں اُتاداں سُنہ کے بندی
 نوں ڈر اُسنڈا سی ۔ لگدے شاہ پنڈ دیاں سوانھیاں تان اِتھوں دی لنگھنہ
 توں شی ڈر دیاں رہنڈیاں سن ۔ ‘ اہ تہاں پگی ہے ، ‘ دی گل پنڈ شِچّ
 مشہور سی ۔ اِتھے کدے سوانھیاں دی بھرمار رہنہ کر کے مُردیاں دیاں
 رُشباں بھٹکنہ دی افواہ سی ۔

کَلر دے شِچکار کر کے سردار ساہب دا اکّ کچّا پلا جہا کوٹھا سی
 جنہاں شِچلے مگھوریاں ، چ سینکڑے چڑیاں نی الہنھے بنھائے ہوئے
 سن ۔ سینکڑے سار کرتار سردار دے نِگے بھرا نال مل کی اتھے گلیلاں
 نال کبوتران نوں ماریا کردا سی ۔ کچّے کوٹھے دے اگے جہے کرکی
 اکّ سرکڑے نال چھٹیا چھوٹا جہا برانڈا سی جتھی اکّ شِکڑیاں
 شِچھڑیاں دے نال نال سردار دے پو دی منجی دُٹھی بُندی سی تی اہ کھو
 کھو کردا جانوران نوں گالہاں کڈھدا رہندا سی ۔ اکّ سار کرتار نوں
 سوٹی دے ماری تے پچھوں سردار نی اہدے پو توں ماپھی منگی سی ۔
 اجّ اہ بھٹتیں سردار سی ، پر انہیں دینس تی اینوں سرداری دے ارتھاں دا
 شِی پتا نہیں سی ۔ اہدی آرتھک ہالت اننی نِگھرن لگّ پئی سی ک کرتار
 نال پڑھدا اہدا بھرا ہٹا کے کھیتی ، چ سارن لئی شہ مجبور ہو گیا سی ۔
 خد سارا دن مٹی شِچّ مٹی ہو کے شِی اپنے تیر دے ڈھڈ بھرن توں
 اسمرتھ سی ۔ اکّ اٹھاں کُ شربیاں دی نِگی بھینھ سی جس دی ساری
 دہاڑی گوبے گورے ، چ جاں ڈنگراں پچھے پھردی دی ای گُذر جاندی
 تے جاں پھیر کسے دے پنڈس نالی اُنھ دینھے ، کسے دی پھلکاری کڈھ
 دینھی تے شِچ پیسے کما چھڈنھے ۔ سردار دی پتنی داسھی ایو ہال سی ۔
 دناں شِچّ ہی سبھ کجھ بدل گیا ۔ کچّا کوٹھا ڈھ کے کوٹھیاں شِسرن
 لگیاں ۔ پشو شِک کے ٹریکٹر آگے تے کَلر اَجڑ کے رمنھک باغ
 شِچّ شِٹ گیا ۔ دناں شِچّ ہی شِران جہی تھاں سہانھی کوٹھی شِچّ بدل
 گئی ۔ جہڑی سڑی جہی تے پائے کپڑیاں شِالی کڑی نوں لوکاں دے نالی
 انہن توں شِبل نہیں سی ملدی ، اُس تے ست رنگ ڈھلنھ لگے ۔ کرتار
 نال پڑھدا سردار دا بھرا بدیشاں دیاں ہولٹاں کھانھ لگیا تے سردار دی
 نہار تے کجھ ہور دی ہور ہو گئی ۔ اُس نی اپنے بُڈھے پو لئی کوٹھی
 دی نگر تی اکّ الگ کمر پوایا سی ، جتھے چوشی گھنٹے ، مہاراج ،
 دا پاٹھ کھلپا رہندا ۔ گالہاں دُپڑاں توں اکّ کے جوین اہدے پو نے مُکتی
 پراپت کرن دی ٹھان لئی ہوشے ۔ سردار پوراں دی کوٹھی تک پگی
 سڑک بنھ گئی ۔ سینکڑے شِگھے ذمِن اہدے ہل بیٹھان آ گئی ۔ ادھا پنڈ
 کھرب سٹیا ۔ پنڈ دے ذمِندار اہدے کامے بنھن لگے ۔ پنڈ دا جٹ پنڈ دا

سردار اکھانہ لگ گیا۔ تہاں تہاں سلاماں ہونہ لگیاں۔ دِنے رات کَنم منگنہ سٹالیاں دِیاں کوٹھی اگے بھڑاں جُڑن لگیاں۔ سردار نے سردار بنہ کے کئی شڈے شڈے ٹھیکے لے لئے سن۔ لوکی ہیران سن اُس کول دِناں شِچّ اِننا پیسا کتھون آ گیا سی۔ کوئی اکھدا اہدے ہتھ کتوں خذانا لگا۔ کوئی اکھدا کتے ڈاکا ماریا تے کوئی اکھدا نہس کِسے دا گلا گھٹیا۔ کئی پڑھے لکھی اکھدی اپنے سمگننگ شُرشد کر دتی ہے۔ راتاں دے سنناٹیاں شِچّ انہاں کئی ٹرک اُشدے جاندے شیکھے سن۔ سردار نوں رات نوں کار، چ نکلنہ دی آدت سی۔ کجھ شئی ہوشی اہ امر بنہ گیا سی تے پنڈ دا سردار۔ دِناں شِچّ ہی الاکے دے سر کڈھ اگو اہدے مہمان بنہن لگے۔ سارا سارا دِن کاراں دی گھوکر سُنھائی دینہ لگی۔ پنڈ شِچّ کوئی شذیر لٹے جاں تہانہ شِچوں کوئی افسر سدھا کوٹھی ہی ڈیرا لوندا۔ جویں کوئی سرکاری، ریسٹ ہائوس، ہوشے۔ لوکی اکھنہ لگے کِسے شذیر نے ہی اہدا گھر بھریا سی۔

پہلاں پہلاں سردار پگا کانگریسی بنھیا سی تے ہنہ جس دِن دی سرکار بدلی سی اہدا رنگ ای بدل گیا سی۔ سمیں نال ہر کوئی بدلدا ہے، اہنے شئی بدلنہا ہی ہوئیا۔ ہنہ تے سردار نے پنڈ دے لوکاں نال شئی ملنہا چھڈ دتا سی۔ خبری اس لئی ک انہاں دا سٹینڈ گھٹیا سی تے سردار دا سٹینڈ کِننا اچا۔ جوانی، چ گھلڈے ساتھی بچپنہ نال پشو چار دے پالی، کھبرے کویں شِسّر گئے۔ شائد اس لئی ک ہنہ اُس دے شڈے لوک ساتھی بنہ گئے سن تے ہمر اذشی۔ پنڈ شالے بھلا اُس نوں کی دے سکدے سن، نویں نشستاں دے سر، تے تان اہ جنوندا سی۔ پرسوں پنڈ دا شاہوکار گذریا سی۔ سارا پنڈ کَنم کار چھڈ کے شاہ دے نرٹشے شِچّ شامل ہوئیا، پر سردار نوں یا پنھی شِسکی توں شہل نہس سی ملی۔ اہو سردار جہڑا شاہ دے گھر شس سارا سارا دِن پیر نہس سی چکدا، پنجاہ پنجاہ شار پگ پیراں شِچّ رکھدا سی۔ ہنہ اُس کول اُسے شاہ دے نرٹشے شِچّ شامل ہونہ لئی شکت نہس سی۔ لوکاں، چ بڑا چرچا ہوئیا: ، پنڈ دا شاہوکار تان لوکاں دی پت ہندے، اہ شئی دِن سن جشس شاہ نی اہدی جاندی آدت رکھی سی۔ بھینہ دے شہیاہ شِچّ جے شاہوکار اپنہا پیسا نا

کھرچدا تان اُہدی کی رہنہی سی ؟ اُس شیلے تے پیراں شچوں ہی نہیں
 سی اٹھدا تے شاہ دا ہور دل شیکھو ، دھیلا شیاج نی سی لیا ۔ اکھے ،
 جہی تیری بھینہ تہی میری بھینہ ، تے اج اُس بھیمانس دی سردار نی آہ
 اڈت رکھی سی ۔ اہنے کھڑا شچارے نے رشن رشن مرنا سی جو نرٹشے
 نال اٹھ تردا تان کھڑا سرداری کتے کھس جانہی سی ۔ ،
 پر لوکاں دیاں سوچاں تی اہنوں شنگار نہیں سن سکدیاں ۔ اہ پنڈ دا
 سردار سی جو چاہے کرے ۔ جو چاہے نا کرے ۔ اُنجھشی کسے دا
 کسے دی مرزی ، تے کی ادھکار ۔
 کُر کُر کردے لوکس گھربن آگے سن ۔

سردار دی امیری دا ہوراں تے بھلتیں کوئی شی اسر ہوئیا ہوشے پر
 اُہدی پتنی میلو دی آپت آگئی سی ۔ گوہے کورے کردی تے ڈنگراں
 ، تے پلی میلو بھلا کوئیں راتو رات بدل کی اک ماڈرن پتنی بنہ سکدی سی
 ۔ سردار اُس توں دنو ۔ دن اسنٹشٹ رہنہ لگ پیا سی ۔ میلو دا ہوسلا دنوں
 دن گردا گیا ۔ جے بھورا فرش ، تے پانہی سر گیا تان گالہاں ، جے ماڑا
 جہا کدے بھل ۔ بھلیکھے کسے پردی نوں گندا ہتھ لگ گیا تان پھیر
 جھڑکاں دی شچھڑ ۔ کدے کدی آہ کھجھ جانندی تے سوچدی آہ کتھے
 پھس گئی ۔ میلو نوں مہسوس ہندا جوئیں کسے نے جائشدا تو بت اُس
 دے سردار دے گل پا کی اُس نوں بدل دتا ہوشے تی اُس دیاں ساریاں
 خُشیاں کھوہ لئیاں ہونہ ۔ اہنے تان اک انپڑھ بھولے بھالے کامے تے
 سادے جہے پینٹش جو ان نال شیاہ کرائیا سی پر آہ تان کی دا کی بنہ گیا
 سی ۔ ہلاں دی تھان پردیاں دیاں رسیاں تے کلراں دے ڈلیاں دی تھان
 سپنج شچھ گئے سن ۔ لسی دی تھان شسکی تے رشتیاں دی تھان مٹ
 دیاں پلیٹاں نے مل لئی سی ۔ آہ ہنہ بدل کی اک سردار بنہ گیا سی پر
 میلو میلو ہی رہی سی تی آہ میلو ہی بنہ کے رہنہ چاہندی سی پر سردار
 کُجھ ہور شیکھنہ چاہندا سی ۔ پھلماں شچ شیکھیاں کُڑیاں شانگ ۔
 آپنھے نشستیاں دیاں پتنیاں شانگ ۔ آپنہی آہ رجبہ پوری نا ہونہ کرکی آہ
 کُر کُر کردا رہندا ۔

سردار دِنان شِچّ ہی اُس تون اکتا گیا۔ کوٹھی شِچّ بدلدے پردیاں شانگ
 اہ اپنی پتی نوں شِی بدلنا چاہندا سی۔ اُدے کول سبھ کُجھ سی۔ دهن
 سی، نِشلت سی تے پِنڈ دی سرداری۔ پھیر رِشتیاں دا کی گھاٹا۔ چنگے
 کنم نوں ڈھل شِی کاہدی۔ پیکے گئی میلو نوں سُنیا گھل دتا: ، رُہ ہنہ
 پیکے گھر ہی۔‘

دِنان شِچّ ہی سردار دے شِیہ دییاں تیاریاں ہونہ لگیاں۔ ڈھل دی اُمر
 شِچّ اُنوں نِشجے شِیہ دا شوَنک جاگیا سی۔ جویں ڈھل دی اُمر ہی
 اُنوں جوانی دا اِساس ہو گیا ہوشے۔ اِس سار سردار دا شِیہ پہلاں
 نالوں بلکل بھ اگے شانگ اُنوں شاہ دے پیرس ہتھ نہیں سن لُونھے پئے ،
 کِسے اگے جا کے رِشتے لئی ہتھ شِی نہیں سن اڈے تے پَنج پَنج چار چار
 سار اہنے کسی نوں جنجھ چڑھن لئی شِی نہیں سی کہا۔ اگے شانگ کیول
 اِک دِن پہلاں ہی کڑا ہی نہیں سی چڑھی۔ اگے شانگ بہ کے کِسے گیت
 نہیں سن گائے ، ڈھولکیاں نہیں سن شِجیاں۔ اگلے رِشتیدار شِی کدھرے
 کھوئے کھوئے لگدے سن۔

اِس سار دا شِیہ اِک ماڈرن شِیہ سی۔ شِیہ دِن پہلاں مٹھیا بییاں
 پگنھیاں شُرشد ہو گئیاں سن۔ دس دِن پہلاں سپکر لگ گیا سی۔ اِس سار
 سردار نے رِشتیدار شِی گھٹ ای بلائے سن۔ گھٹیا سٹینڈرڈ دے جو
 ہوئے۔ انہاں دی تھان اِلاکے دے شِڈے سرداراں ، منسٹراں تے افسراں
 نے مل لئی سی۔ سردار دی جنجھ دی اِک اڈری ہی تُوں سی۔ پِنڈ دے
 بڈھیاں دی تھان شِڈے شِڈے دھناڈھ سن ، شاہوکار دی تھان پھائینیس
 منسٹر سی تے چھکڑے جہے ، شِیگن ، دی تھان بھانت بھانت دییاں
 شِنن۔ سُونبیاں کاراں۔ اگے شانگ رِشڑی مارکا شراب شِی نہیں سی اڈی
 ، سگوں پَنج پَنج سو دییاں بوتلاں دے ڈاٹ کھلے سن۔ تِن دِن ناچیاں دا
 اکھاڑا مگھیا سی۔ جس دا سردار نی اُچیچے تُوں ، تے پر بندھ کتا سی۔
 کھاس مہماناں لئی توپھیاں دے تُوں ، تے کئی مُٹیاں سن۔
 اِننا کُجھ کر کے شِی شِیہ سردار ساہب دی اچھا اُنسار نہیں سی ہوئیا۔
 اُس نوں کُجھ گھاٹاں جہیاں رہ گئیاں لگدیاں سن۔ دس ہزار دی بجلی ،

پنڈراں ہزار دی شِسکی جہے تھوڑے موٹے کھرچ ہوئے سن - سردار
 دا شِیہا ہوئیا تی اِنّا کُ رُپیا کھرچ ہوئیا ہوشے - اہدا دل بُجھ گیا سی -
 اگلے تِن مہنے رُجھیوِیاں ، چوں کڈھ کے سردار ہوراں کشمیر ، چ
 گزارے - جس سردار ہورس پنڈ شاپس آئے تان اُنہاں دی اکھ اِک کالج
 پڑھدی کُڑی ، تے ٹک گئی - نال دے پنڈ دی کُڑی سی تے نت سویرے
 سردار ہوراں دے گھر اگوں دی لنگھدی سڑک اُپرش دی ہو کے کالج
 جاندی سی - سردار نی اُنوں پہلاں شی بتھیری شار شیکھیا سی پر جس
 دن دی اہ کشمیر توں مڑے سن اہ اُس ، تے مر مٹ جہے گئے - کئی شار
 پچھے کار شی لا لیندے - پر کدے شی گجھ کرن دی بنمت نا پئی - سردار
 ہوراں دی ترشنا بھٹک گئی - چند کُ مہنیاں شِچّ ہی اہ اپھی نو -
 شِیہا پنتی توں شِی اکتا گئے - اُس دا من کسے نوں چنڈ دی تلاش
 شِچّ سی - کئی دناں توں اپھی مار شِچّ اُنہاں نوں نو - شِیہا شِیہی
 اِک رشرّا بھاس رہی سی -

اِک دن اُنہاں اہ رشرّا پرہاں سٹّ ہی دتا - شہ ہزار جیب شِچّ پا کے
 ڈرائیور نوں ساری گلّ سمجھا دتی - اگلے ہی دن کار پھیکٹری شِچّ -
 ڈرائیور ہسپتال تی اُنہاں دی پنتی چکھا شِچّ جا پئی سی - ' اسہ سدمے '
 دی اشتہار اخباراں شِچّ چھپ گئے - کتنے ہی دن سردار رشنا رہا
 جوہیں سچّ - مچّ ہی کوئی سدما پُجیا ہوشے - کاراں تے کاراں کھڑکدیاں
 رہیاں - بڑی دھوم نال سردار نی اپھی ' پیاری ' پنتی دیاں اتنم رسماں
 نبھائیاں تے شکر کرکی اُٹندے مہماناں توں کھہڑا چھڈائیا -

لوکاں شی بتھیرا سمجھائیا تے پہلی پنتی میلو دے گھر - دیاں شی
 بتھیریاں لڑیاں کڈھیاں بی جو ہو گیا سو ٹھیک ہے - ہنہ اسی نوں گھر
 لی اَنہ - پر کوئی گونہ سی سردار نوں موڑن شالا - اُس دیاں نگاہاں کتے
 ہور سن جس لئی شِس نوں نیڈا پھراڈ رچنا پیا سی - جِنّا چر اہدیاں
 باہاں شِچّ اہ کالج دی ماسوم کُڑی نہس کھیڈدی انا چر اُنوں ارام کتھے -
 ہار کے لوکاں شی تے میلو دے گھر - دیاں شی کھہڑا ہی چھڈ دتا -
 سچ - شِیہا شِیہی دا سوا ہالے ٹھنڈھا شی نہس سی ہوئیا ک سردار دی
 مرذی دے تیجے شِیہا دیاں تیاریاں شُرشد ہو گئیاں - اُنہاں ہی ڈھول -

ڈھمگیاں تے کاراں موٹراں نال انہاں کالج دی کڑی شہیاہ کے لیندی سی ۔
 - پھیر کی ہوئیا جے بہتا پڑھیا لکھیا نہیں سی ۔ اہ پڑھیا لکھیاں ، تے
 ہکومت تے کر سکدا سی نا ۔ جنین نوں چاہے ، جتھے چاہے گھل سکدا
 سی ۔

ہنہ انوں کجھ تسلی ہوئی سی ۔ کالج دی کڑی سی ، سبھ نوں سمجھ
 سکدی سی ، کوٹھی شہ سنوار سکدی سی تی ابو کجھ سردار چاہندا سی ۔
 سردار دی کوٹھی ساہمنھے پہنچ کے کرتار نی اکّ شار پھیر اپنھی جیب
 شہ چ پائے انٹرنیٹ یو کارڈ دی ہوند دی تسلی کیتی ۔ اکّ شار پہلی اس دا
 انٹرنیٹ یو کارڈ گنم ہو گیا سی تے نتجے شجون اہ انٹرنیٹ یو ، تے پہنچ
 نہیں سی سکیا ۔ پچھوں کنتے ہی دن کرتار نوں یاپنھی انہگہلی ، تے
 پچھتتا رہا سی ۔ اس نوں پورا یکن سی جی اہ کارڈ نا گنمیا ہندا تاں
 کرتار نوں پرسفیسر بنھے اچ پورے چھے مہنے ہو جانھے سن ۔ پچھوں
 اہدی اکّ نشست نے دسیا شس پوسٹ لئی کیول شد امینشار پجے سن تی
 اہ شہ تھرڈ ٹسڈن تے کرتار پھسٹ کلاس سی ۔ سر پٹ کے رہ جانہ
 توں سوا کردا تے کی ؟ جویں نوکری دا تاں کدی اہنے موٹہ ہی نا
 شیکھنا ہوئیا ۔

اس دن توں کرتار نوں کئی کئی شار اپنھیاں جیباں پھرشلنہ دی آدت پے
 گئی سی ۔ کوٹھی دے گیٹ ، تی اہدے کدم رک گئے ۔ ، کیش نا اکّ
 شار اسی نوں ادما لئیے ۔ ، اہدے دماغ شہ چ پھرنا پھرنا ، اگے
 شہ پنڈ دے بتھیرے لوئے سن ۔ کسی نوں بجلی ، چ ، کسی نوں پھوڈ
 سپلائی ، چ تے کسی نوں بی □ ڈی □ شد □ دے دپھتر ۔ اہدی چلدی شہ
 تے کوئی گھٹ نہیں ۔ منسٹریاں تک پہنچ سی ، چاہے تاں گھر بیٹھا ہی
 چٹ نال لوا دیوے ۔ پچھلیاں چونہاں شہ چ منسٹر اہدے گھر چار چار دن
 رہندے سن تی اس نے شہی انہاں دی ہمائت تے پیسا پانھی شانگ
 رشرھیا سی ۔ کئی تان اکھدے نی اس شار خد ہی سردار ساہب اسینبلی دا
 الیکشن لڑ رہے نے ، اہ شہ ہکمران پارٹی دے ٹکٹ ، تے ۔ پھیر لوکاں
 ، چ رسوکھ بنھونھا ہوئیا ۔ نالی اہ تان ہن ہی نگے موٹے جھے کتم ۔ اہ تاں
 شہ دے شہ دے پرمت دیا سکدا سی ۔ رشت تے لائیسینس شہ سکدا سی ۔ خد

اِکّ منِسٹر شَانِگِ ۔ ، ، ، ، آپان نوں کوئی پھڑ کے تان نہیں بہا لو ، بہتا کرشد جواب ای دے دو نا ... ۔ ، کوٹھی اندر سٹرن توں پہلاں کرتار نے سوچیا ۔

پھیر آپنی آپ اُبدے کدم کوٹھی سَلّ گھنم گئے ۔
 ، ، پھیر کی ہوئیا جے اجّ اہ سردار بنہ گیا سی تے منِسٹریاں تک پہنچ سی ، رُہو تے پِنڈ دا ہی باشندا ۔ اکھے کرشن تان سدّاما نوں مہاراجا بنہ کے شئی نہیں سی بھُلیا ۔ نال کرتار نالی اُبدے چنّگے سبندھشی رہے سن ۔ کئی سار چھوٹا بُندا کرتار اُبدے موڈھیاں ، تے چڑھیا سی تی اِکّ سار الہڑ ۔ پُنھے سچّ اپنی اُبدے تے رشریاں دی بارش شئی کر دتی سی ۔
 انہیں دینس سردار ، چ اتھاہ شانتی سی ۔ اہ مُسکراندا ہی رہا سی ۔ بہتا نہیں تان اِننا ڈرشر سی کِ کرتار اُس دے بھرا دا پگوتّ یار سی ۔ کرتار نی اُس نوں نکلاں مرشدا مرشدا کئی امتہان پاس کرائے سی ۔ اُنش تان کئی سار سردار نی اُبدی پٹھ تھاپڑی سی تے شاباش دتی سی ، پر جس دن دا اہ سردار بنھیا سی کرتار دا انہاں دے گھر کوئی شاہ سداستا نہیں سی رہا ۔
 اِکّ تان اہ شہر کالج چلیا گیا سی ، نُسجا اُس دا یار بدیش چلیا گیا سی تے تِجا سردار دی پتنی شئی بدل گئی سی ۔ نوںس پتنی جوآن سی تے کسے ہور موڈ دی شئی ۔

کرتار نوں پورا یکین سی کِ سردار اُس نوں ہنہ بھُلیا نہیں ہوشیگا ۔ نالی اہ بھلا کتم ہی کھڑا سی جھڑا اُس نوں جواب دے دیوے ۔
 گیٹ دا چپڑاسی لال اکھاں کری کھڑا سی ۔ کرتار نے نمستے بُلائی ۔
 اگوں کوئی جواب نا آئیا ۔ اہ بڑا ہیران ہوئیا ۔ چپڑاسی شئی نمستے نہیں سن منندے ۔ اُس نوں یاپنھی آپ ، تے گلانی آئی ۔ جے اجّ اہ بیرنگار سی تے سبھ تھلٹان ، تے بییمانی دا راج ہونہ کرکی اُس نوں یاپنھے ہکّ دی نوکری نہیں سی ملی تان ہی سڑے کھلے چپڑاسی تکّ نوں شئی اُس نوں نمستے بُلانھی پے رہی سی ۔ نہیں تی اِکّ ایم □ ء □ انپڑھ چپڑاسی نوں نمستے بُلاشے تی اہ بولے شئی نا کڈی گلانی دی گلّ سی ، پر اہ سبر دا گھٹّ بھر کے رہ گیا ۔

اِکّ سّار اُس نے پھیر بُلائیآ۔ اِس سّار جنس اکھاں پہاڑ کے چپڑاسی نی
اُس سّال تگیا تان اُس نوں سمجھنہ، چ دیر نا لگی بیی سّس دی سرت
ٹھکانے نہس۔ اہ تے ستویں اسمان دی سیر، تے سی۔ بنان اُس دی پرشاه
کیتی اہ گیٹ ٹپ گیا۔

کوٹھی اندرشن سّندی بھانت بھانت دے بوٹیاں دی مہک نال کرتار دا من
مہک اٹھیا۔ اہ پہلی سّار سی جنس کرتار اپنے پنڈ دے سردار دی
کوٹھی گیا سی۔ نہس تان اگے چار دیواری اگے چکر لونہ تک ہی اُس دا
گھیرا سمت سی۔

‘ کی کدے میں شی اجہیاں کوٹھیاں تک پہنچ سکانگا۔ ‘ کرتار نی
اپنی شان شوکت نوں شیکھ کی اپنے، تے سوال کیتا۔
پھیر آپ ہی اُس نوں گُسا آ گیا۔ اپنے کڈی سّدی چھال ماری سی۔
‘ نا پو نا دادا تے ہنہ اہ کوٹھیاں سّچ رہیگا۔ ‘ اُس نے پھیر
سوچیا۔

‘ ذرشری تے نہس کوئی پو دادیاں دیاں لبہاں، تے چلے۔
سردار شی تان کتنا بدل گیا ہے۔ ایدے پو دادے کپڑے مہلاں، چ پلے
سن۔ ساری امر بڈھیاں ٹھیریاں دی مکانان نوں لبیدیاں پوچدیاں ہی
لنگھی سی۔ ‘ اندرلے کرتار نے جواب دتا۔

اچ سردار دا پو بھلتیں گھسّی سی پر بہتے سال نہس ہوئے سن اہ
کرتار دے پو دی جٹی شرگاشی نہس سی۔ جی اکو اِکّ گھر شاہ دی کلم
ہیٹھوں بچیا سی تان اہ کرتار دا ہی سی۔ انہاں دے خاندان دے کسے
بڈرگ نے مہاراجا رنہجیت سنگھ دے دربار سّچ سّذیری کیتی سی تی
انام سّچ جگیر لئی ہوئی سی۔ اہی جگیر سی جہڑی پڑھی در پڑھی
سّندی سّنہ کر کے گھٹ گھٹ کے چھے ک کلیاں تک رہ گئی سی۔

جنس تک کرتار دا پو تی اہدا چھوٹا بھرا اکٹھے کھیتی کردے رہے،
انہاں دی گڈی چڑھی رہی۔ سوہنے ڈنگر پشو رکھے ہوئے سن، کھوہ
شی لو ایا سی تے سوہنا گزارا توری جاندے سن۔ انجھشی پنڈ، چ
چنگی بنھی ہونہ کر کے رشہب۔ داب سی۔

پنڈ دی چکّ نے شہاں دے گھر پاڑ دتے۔ اُہدے چاچے نے بھلتیں
 کدے ملندے سدالی پگّ تی آکڑشیں چادر توں بناں گھرش پیر نہیں سی پٹیا
 پر پھیر شہی اُنوں لگدا اُس دا بھرا اُس نوں لٹی جا رہا سی۔ سارا دن
 کھنڈاں تے بیٹھ کے کھنگھورے مارن توں سوا اُس نوں کوئی کتم ہی
 نہیں سی، پھیر شہی اُس نوں لگدا کتم کردے کردے دی اُس دے مور
 تھکّ گئے نے۔ اُہدا پوُ سی۔ چھوٹا بھرا ہونہ کر کے کوئی گور ہی نہیں
 سی کردا۔ آپے سارا دن مٹی شہی چّ مٹی ہوئیا رہندا۔

تے پھیر، اُس نی اکّ دن ڈانگ کھڑی کر ہی دتی۔ ‘ ‘ میں تاں اڈّ
 ہونہا۔ ‘ لوکاں دی چکّ۔ چکائی، چ آ کی اُس نی آکھنا شُرشد کر دتا۔
 بتھیرا اُس دے پوُ نے اندر شڑ کے شاستے پائے، پیرس پگّ دھری پر
 اُس نے پھڑی اِکو نانہ نا ہی چھڈی تے ہار کی اُس دے پِش نوں ہتھیار
 سٹنھے پئے۔ ‘ ‘ جو مردی آ سانہ لے۔ ‘ آکھ کی اُہدا پوُ پرہاں ہٹ
 گیا تی اُس چندرے نی اپنے شہے بھرا دی کبیلداری شلّ اگا ہی ناشیکھیا
 ۔ چونہوُ بیاں چونہوُ بیاں ساریاں چبداں سانہ لئیاں۔ ‘ ‘ لشنے
 جشن اِبو اڈّ ہو گیا پھیر سالییاں چبداں کی پھوکنھیاں نے۔ ‘ ‘ اپنی
 پتنی، تے گلا کرن تی اُہنے بھبّاں مار کے کہا سی۔ کئی دن اُہ اندر شڑ
 شڑ کے رشنا رہا سی۔ اپنے بھرا دی مندی ہالت نوں شیکھ شیکھ کڑھدا
 رہندا۔ اُہنی اپنا کھنڈاں تے نکھرتیں کپڑے پا کے بہنہا نہیں سی چھڈیا
 ۔ کبیلداری شہنہ لگی سی۔

‘ ‘ اِنجھ کوئیں کوٹھے تیرے، چ دانہ پینہگے۔ ‘ ‘ کدے کدی اُہ
 جھور کی آکھدا۔ اُہدیاں گلاں تان اُہدے بھرا، تے کوئی اسر نہیں سی
 کر سکدیاں۔

ہولے ہولی آپی اُس دا موہ اُدھرش ٹٹّ کی اپنے پریشار نال پینہ لگیا۔ شہ
 دھیاں جہڑیاں کرتار توں شہیاں سن آکھے سوکھے گھر بار کھڑچ
 کے سردے پُجدے گھر شہیا چھڈیاں سن۔ کرتار شہی اُنہیں دینس کالج
 پڑھدا سی تی اُس توں نگی بہینہ سی جس دا اُس نے کدے بھورا پھکر
 نہیں سی کیتا۔

‘ جنس کرتار پڑھ گیا آپی اِدا شِیہ کرشد‘ ، کدے کدے ہس کی اُہ
 اکھدا ۔ اُس دے ہسے کیول تِنن کَلے ذمِن دی آئے سن تی اُہ شِی گھٹیا
 جہے ۔ اُس نے تان اپنی مہنت نال اُہ شِی سنوار لئے سن اپنے بھرا
 شانگ بھنگ دے بھاڑے نہس سن گوائے ۔ پِنڈ شِی چ دے کوٹھے شِی
 چھت لئے سن تے پشو شِی اُڈار ہو گئے سن ۔ اُشکھے سوکھی اُہ دِن
 لنگھائی جا رہا سی ۔ پھیر جوین یگ پلٹیا ۔ کدی سوکا پے جاندا تے کدے
 بارشاں ہی نا تھمدیاں ۔ پک کے تیار ہوئیاں فسلاں بھنگ دے بھاڑے
 رُڑھ جاندیاں ۔ چنگی ذمِن تان اُس دے بھرا نے سانبھ لئی سی تے کھوہ
 شِی اُس دے ہی ہسے چلا گیا سی ۔ اُس دے پلے تان پہلاں ہی نوان
 شمالی ذمِن پئی سی ۔ جے بھورا منہ پے گیا تان پانھی بھر گیا تے جے نا
 پیا تان سوکا پے گیا ۔ کدے گڑی آگئے تے کدے شرشلیاں نے فسلاں
 جرھون اُکھیر سُنھیاں ۔

کرتار کالج چلایا گیا سی ۔ اُس دے کھرچے شدھ گئے سن ۔ پَش اُس دا
 بڈھا ہونہ کر کے بیمار رہنہ لگ پیا سی تے سربیاں نال کَنم نہس سی چلدا
 ۔ اُنجھ شِی تِنن کلیاں شِی چوں کی اُہ کمونہ تے کی اُنہان نوں دینہ ۔ اُس
 دے بھرا دی ہالت تان اُس توں شِی نگھڑ گئی سی ۔ اُس دا شِی سہارا نا
 رہا ۔

شُدے منہ پئے ۔ اِک کوٹھا ڈھہ گیا ۔ ہیٹھ آکے بلد نکارا ہو گیا ۔ آپھت
 تی آپھت اُسنہ لگی ۔

مجھاں دا دُدھ ڈھولس پینہ لگیاں ۔ پشویاں دے چارے تے لوکاں دے
 شادھے پے گئے ۔ کدے کدے تان گھر دی کسے چنڈ توں شِی ہتھ
 دھونھے پیندے ۔

کئی شار کرتار نے کالج چھڈ کے گھر آنہ دی جد کیتی پر اُس دا پو نا
 مننیا ۔ پِنڈ دا اِک مُنڈا شکیل بنہ گیا سی تی اِک پرسفیسر ۔ اُنہاں دیاں گلاں
 ، اٹکاں مٹکاں تے کمائی نی اُس دا دل لُوہ لیا سی ۔ کرتار نوں شِی اُہ
 اِک افسر شیکھنا چاہندا سی ۔ سبھ کُجھ شِک جانہ دی شِی اُس نوں
 کوئی پرستہ نہس سی ۔

‘ سیانھی اکھدے نے مننہ جٹے ، بنیری جٹے نوکری شالیاں دی نوکری پیسے دے جاندی ہے ۔ ناکسے بڑھدا ڈر ، ناشرشلے دا تے نا مننہ جھکھڑ دا ۔ پہلی تریک نوں یاپنھے نوٹ کھرے کر لو ۔ ‘ ذمن اتے ہندیاں کرشپیاں توں اک کی اہ اکھدا ۔

کرتار جہڑا لوکاں شانگ تین تین چار چار پھیلہ نہیں ہوئیا سی ؟ ہر شار پاس ہی ہندا چلیا گیا سی تی اہ شی چنگیاں نبران ، چ ۔ کدے پھسٹ ٹنڈن تے کدے سیکنڈ ۔ ‘ پڑھدے تاں کسے بھاگاں شالے دے ہندے نے ڈنگر تاں سارے ہی چاردے نے ۔ ‘ اہ اکسر اکھدا ۔ انہیں دینس نا اہ چاہندا ہوئیا شی کرتار اپنھی پڑھائی چلائی جا رہا سی ۔

تیناں شچوں شد کئے گنھے ٹک گئے ۔ آمدن ادھی رہ گئی ۔ ذمن دا مالک کاما بنہ گیا ۔ رکم دا شیاچ پینہ لگیا تے ہالے کرتار دے شد شربے پئے سن ۔ کجھ شی ہوشے کرتار دا پش اس نوں یاپنھے شانگ ذمنناں شچ رلنہ نہیں سی دینھا چاہندا ۔

‘ اہ چڑھیا کرذا ہنہ ذمن شچوں نہیں جے لہنھا ۔ ۔ ‘ نگییاں نگییاں گلاں نال اہ کرتار نوں سمجھوندا رہندا تے کرتار نوں شی ہنہ اہدیاں گلاں ، تے یکن ہو گیا سی ۔ ‘ ذمن شچوں کسے کی کھٹنھا ۔ اک کئے ، چوں تاں پشویاں دا چاراشی پورا نہیں ہونھا ۔ ‘ اہ سوچ کے کرتار شی شاہی دا کھہڑا چھڈ کے نوکری دے کھیاب شیکھنہ لگیا ۔

بی □ □ کرا کے کرتار دے پش نوں تسلی نا ہوئی ۔ ‘ ہور لا دے شد سال کرتار ، اتھے تاں دیناں نے گذر ای جانھا ، دن لنگھدین نوں لگدا شی کی ہے ؟ ‘ اتھن اگنہ اہ اکھدا ۔ ‘ کھبرے تیرے کرماں دی ہی فصل اس شار چنگی لگی آ ۔ ‘ کرتار پھیر چلیا گیا ۔

جشن اہ پنڈ ایم □ □ کرا کی آئیا تان اس نوں بھورا چا نہیں سی ۔ اس دے پو دی سدھر پوری ہو گئی سی پر پو نہیں سی رہا ۔ زیادا کتم نے تی اتوں بھکھ نی اہوں ہنم کر لیا سی ۔ اس دین آسان امانگاں شچے رل کے رہ گئیاں ۔ کتنے ہی مہنے کرتار پاغلاں شانگ پھردا رہا ۔ کدے کھیت جا کے ٹاہلی بیٹھ بیٹھ کی اپنھے پش نوں رشنہ بیٹھ جائے ۔ کدے

اندر لے کوٹھے شِچ پئے بستری نوں شِچھا کے شِچ پئے جاندا تی
 اپنے پو دی ہوند نوں مہسوس کردا ، کدی ابدے کپڑین نوں بڑے گہ نال
 تگدا تے اجب اجب کلپنا نال اُس دی تسو بر نال گلاں کردا ۔ کدی اکلا
 لیٹ جاندا تے کدے کھاموش ہو کے سوچدا رہندا ۔ جس دن دا اُس دا پو
 مریا سی اُس نوں لگدا جوین اُس دی رُشہ مر گئی ہوشے ۔ درخت دے
 پتے جھڑ گئے ہونہ تی اہ تڈ مرڈ جہا بنہ کے رہ گیا ہوشے ۔ اکت پہاڑ
 جڈا سہارا اُس دے ہیٹھوں کھسک گیا ۔ اپنے انگ انگ تے پوٹے پوٹے
 شِچ درداں تے تکلفاں دیاں چساں لے کے ۔ جنش پو دی سیوا دا موکا
 آیا تان اہ چلا گیا ۔ اپنی ایم □ اے □ دی ڈگری نال شِی اہنوں نفرت
 ہو گئی جس نی ابدے پ شِ نوں نگل لیا سی ۔ گھری اُس دی بھینہ جوانی
 دیاں پوریاں چڑھ گئی سی تی اہ ہالے شِ ہلا ہی پھردا سی ۔ اپنے پو
 نال کیتے شِادی ابدے دماغ شِچ گڈے دی لہ شانگ اکرے ہوئے سن ۔
 جے کتے کتے ملے تان پیسے کمائے تے تان شِ یاہ دیاں تیاریاں ہونہ ۔
 اگلا پوچ ایم □ اے □ کرکی اچکيا سی پر اہ ہالے شِ ہلا ہی پھردا سی ۔
 سارا سارا دن اخباراں دی چھانہ ۔ بنہ شِچ ہی گذر جاندا ۔ کدے گیا
 شِہ لا آیا تے کدے گیا تہ بھور آیا ۔ پیسے نوں دی شِی کمائی نہس
 سی تے کھرچ سگوں دنو دن شِدھدے جا رہے سن ۔ دنو دن اہ اشانت رہنہ
 لگا ۔ کدے کدے بیگہد ہی بھٹک جاندا ۔ اپنی اچرنہ توں گرن دی شِی
 اہ کئی شار ٹھان چکيا سی پر پھیر اپنے پرشار شِل شیکھ کی اہ اپنے
 جذباتاں تے کابو پا لیندا ۔ اس توں شِدھ کجھ کر شِی نہس سی سکدا ۔
 پھیر شِی اپنی بوجھل جہی زندگی نوں دھوبی جا رہا سی ۔

3

کوٹھی دی دس ک پھٹ گراسی سڑک لنگھ کی اہ برانڈے شِچ جا پجا ۔
 پھیر کھبی نوں گھنم کے پوریاں جا چڑھیا ۔ اگوں ستو مائی متھے لگی ۔
 اٹک کے کرتار نی اُس توں پچھیا :
 ‘ سردار ساہب اندر بن بھلا ؟ ‘
 ‘ آہو جی ۔ ‘ آکھ کی اہ ہیٹھان اتر گئی ۔

آہو سُنھ کے کرتار دے ساہ شِچّ ساہ آئیا ۔ ، ، چلو اُہ تان ملِیا ،
سوچدا چکّ چکّ اُہ اندر جاسڑیا ۔

سردار ساہب سوپھے ساہمنھے پئے میڈا پیر پییاں شِسی کی دیاں بوتلاں
تے جھکے ہوئے سن ۔ انہاں دی کھئی بانہ بیٹھ انہاں دی سج ۔ شِیابی
شِٹی شِسی دے گلاس بھر رہی سی ۔ اکّ ۔ دم اُس دے کدم رُک گئے ۔
اُس نوں یاہنی گلتی دا اساس ہوئیا ۔ بناں سوچنا دتی اُہ اندر چلیا آئیا سی
۔ اکّ شار اُس دا من شاپس مڑن نوں کنتا ۔ پر اس توں پہلان اُہ اگے جاں
پچھے کدم پُندا سردار دی پتی ریشمی ۔ پردا چکّ کے نال دے کمرے
شِچّ چلی گئی ۔

سردار نے لال سوہیاں اکھاں نال اُس دے شِلّ تکیا ۔ اُہ کنب جہا گیا ۔
جوہں سردار اُس دا ہنہ بُرک بھریگا ۔ شکّ منٹ کھڑے رہنہ پچھون اُہ
آپ ہی سوپھے ، تے بیٹھ گیا ۔

، ، پنینگا ، بی ۔ ، پھٹے بولاں نال شِسی دا بھریا گلاس اگے کر
کے سردار نے پچھیا ۔

، ، جی نہیں ۔ ، اکھ کی اُہ کجھ انتدار کرن لگیا ۔

، ، تھادے کرماں شِچّ کتھے ۔ ، اکھ کے سردار نے شِسی دے
گلاس نوں سر اپرش گھٹما کے ہوٹھاں ، تے چپک لیا تی اکو ساہے سارا
گلاس اندر سٹ لیا ۔

کنا ہی چر مڑ اُس نے گلّ نا چھیڑی ۔ اہ شِی نا پچھیا شہ کِشن آئیا
ہے ۔ مَوں دھاری کرتار سردار دے بھرے بھگنے کمرے شِلّ شیکھدا رہا
۔ اچّ جتنا ہے ۔ ارام تان اُہ اُش شِی نہیں سی ہوئیا ، جشن اُہ چار چار ،
چھے چھے گھنٹے باہر لگڑ دے سخت بینچاں ، تے اندرشن انٹرشِیو لئی
پینہ شالی ہاک دی اڈک شِچّ بیٹھا رہندا سی ۔

انٹرشِیو دیاں گلاں جنش شِی اُس نوں یاد آندیاں شہ کنبہ لگّ
جاندا ۔ اکّ شار اُس ، تے بڑے ادب سوال ہوئے سن تی اُہ بڑا گھبرا گیا
سی ۔ انہاں سوالاں دا اُس دی انٹرشِیو دے نال کی سن بندھ ۔ پچھون اُس
نوں پتا لگیا نہ تی اُس نوں نٹھان دے ڈھنگ سن ۔ اکّ ہور انٹرشِیو تے
سدھا ہی اُس توں پچھیا گیا سی :

‘ ، کی تہاڑے نال کوئی ہے ؟ ‘ ،

اُس نے جنس نانہ شِچ سر بلائیا تان انہاں شِی اُسے انداز شِچ جو اب دتا۔ اُس کول سپہارش نہیں تان انہاں کول نوکری شِی نہیں۔ اُس دن اُس دا من بڑا اداس ہو گیا سی۔ اہ سپہارش لیتے کتھوں؟ اہ شِی جان تان اسر۔ رسوکھاں تے جان پھیر نوٹاں دے تھبیاں نال اُشدے نے۔ پر اُس کول تان نا پیسا سی تے نا اسر۔ رسوکھ۔ اسر۔ رسوکھ شِی تے پیسے نال ہی ر بندے سن۔ پہلان اُس دا خیال سی اُس دی فسٹ کلاس کاپھی ہے۔ پر ہنہ یکن ہو گیا سی فسٹ۔ کلاس نالوں تھرڈ کلاس دی زیادا اِمپارٹنس ہے۔ جے کوئی نال سپہارش دی ڈگری ہوشے۔

اِک شار اہ افسراں نال کھبڑدا کھبڑدا مساں بچیا۔ سارا دن کتار، چ کھڑا کھڑا اہ ہنہ گیا۔ اندرش پینہ شالی ہاک دے ڈرشن اُس نی اپنہیاں پنتس لیندیاں شد رشتیاں شِی نہیں سن کھادھیاں۔ اہ ہیران سی۔ اُس دی فسٹ۔ کلاس سی تی اُس نوں سبھ توں پچھوں ہاک پئی سی۔ جنس اُس نوں اندر سدیا گیا۔ نا کسی اُس دی ڈگری شیکھی، نا ننبر پچھے۔ اِک ادھ سوال کرکے ہی شِدا کرن لگے۔ اُس دے سر ٹیپھکیٹاں شالا لپھاپھا لٹیں دا لٹیں بند رہا۔ اُس نوں کھولنہ لئی کسے کہا ہی نا۔ ‘ جی میری فسٹ کلاس۔ ‘ کرتار نی آپے گل چھیڑنی چاہی۔ ‘ کوئی نہیں، کوئی نہیں، سائوں پتا۔ ‘ شِچون اِک بولیا۔ ‘ تھوئوں کی پتا۔ ‘ اِک شار اُس دا دل کیتا اہ شِچکار بیٹھے سردار دی داڑھی نوں ہتھ پا کے پچھے۔ انہاں کوٹھیاں شِچ پلڈیاں گوگڑاں شالین نوں کی پتا کنتھی ہالین اُس نی اہ ڈگری ہاسل کیتی سی۔ کنتھی ہالیں بھکھیاں رہ کی اپنہی جان گالی سی۔ پر اہ کجھ نا اکھ سکیا۔ خبری اس لئی ک اُس نوں نوکری دی ماڑی موٹی اُس ہے سی۔ ‘ خبرے بنان انٹرشِیو مینوں چنہ ہی لیا ہوشے۔ ‘ سوچ کی اہ آپے تے کابو پا کے باہر آ گیا سی۔

کھڑی نوکری تے کھڑا کجھ ہور۔ اہ ہتھ جھاڑدا رہ گیا۔

سردار دے کمرے شِچ بیٹھے کرتار دیاں نگاہاں شار شار اُس دے بھرے بھگنے کمرے شِچ گھم رہیاں سن۔ اُس نے شیکھیا ساہمنہی

الماری کھلہی پئی سی ۔ شک درجن شِسکیاں دیاں خالی بوتلاں تے کوئی اس توں دگنہیاں بھریاں لشکاں مار رہیاں سن ۔ آپنہی اکّ نشست توں کرتار نی اکّ شار سُنہیا سی اہ بوتلاں اسنیاں اسنیاں توں گھٹّ نہس سن لَسندیان ۔ الماری دی اُپر سردار ساہب دی شِیہ سمیں دی تسوّر سی ، اُس دیاں باہاں شِچّ اکّ کھوسسورت لَشرت ڈھیری ہوئی ہوئی سی ۔ ہتھ شِچّ اکّ جام سی جہڑا سردار ساہب دے ہوٹھان نوں لگیا ہوئیا سی ۔ تسوّر سُنہری پھریم شِچّ جڑی اس ترہاں لشکاں ماردی سی جوین کوئی شِچّیچے تور ، تی اُس نوں ساہب کردا ہوتے ۔ اُس دیاں نگاہاں گھنم رہیاں سن ۔ سُنہرے پردیاں شِپرش دی ۔ گونجاں دی ڈار اُپرش دی تے بھانت بھانت دے چھوٹے موٹے شو پسان اُپرش دی ۔ گھنمدی نگاہ لگڑ دے بکسے شِچّ بند کلاک تے جا ٹکی ۔ باراں شِجے سن ۔ اُس نے گھڑی تلّ شیکھیا ... دس شِجے سن ۔ اُنوں مہسوس ہوئیا جوین اس تے ہر شکت ہی باراں شِجّ دے ہونہ ۔ اپنا شکت ہی کتھوں ک کوئی اس نوں چابی دیوے ۔ اُنجھ کلاک پورے اٹھاراں سو دا سی ۔ اٹھاراں سو رُپے سوچ کی اُدا تراہ نکل گیا ۔ اُنے رُپے دا سرف اکّ کلاک ، جتنی اُس نی آپنہی ایم □ اے □ دی ساری پڑھائی ، تے لائے سن ۔ اُنجھ اُس نی ایم □ اے □ ذرُشر کیتی سی اہ شِی پھسٹ کلاس شِچّ ، پر اکّ گیدی شانگ ۔ کالج دی دندگی اُس لئی اکّ گھٹن سی ، جس شِچّ دنوں دن اُس دا ساہ گھنڈا جا رہا سی ۔ اسے لئی تاں اکسر اہ آپنہے دشستان نوں پاکھدا :

‘ کالج دے دن یاد ذرُشر آئیا کرنگے ، پر تہاڈے شانگ نہس ۔ اکّ کُرتن دی سگات بنھ کے ... اکھر کالج دی اہ ہے ہی کھڑی چنڈ جس دا مین انڈ مانہیا ... کالج تاں میرے لئی اکّ کچہری ہے جتھے کوئی ہر رشن ہتھ ۔ کڑیاں ، چ جکڑ کے مینوں پیشی بھگتن لئی لیشندا ہے ۔ ‘ اہ آپنہی بوجھل دندگی تے ٹھنڈھا ہوکا بھردا ۔

سچّ ۔ مچّ کالج اُس لئی اکّ کچہری شانگ تے سی ، جتھے ہر شکت اُس نوں یاپنہا آپ سانبھ سانبھ رکھنہا پیندا سی ۔ کسی نوں کوئی شدھ گھٹّ نا بولیا جتے ۔ کسے دے دل ، تے چوٹ ناشجے تے ہور لکھاں پھکر سن

جھڑی اُس نوں کالج دی چار دیواری شِچّ ہر شکت گھیری رکھدے ۔
 ، کالج تان اِکّ سورگ ہے ۔ جتھے کُڑیاں چھیڑن نوں ۔ کتّیناں گلچھری
 اُڈانہ نوں ... تے لائبریریاں ، چ ادھ ۔ ننگیاں تسوِراں شیکھنہ نوں ۔
 ، شام لگیاں مہپھلاں شِچّ اُس دے نشست اکھدے ۔

ہوراں لئی کالج کجھ شئی ہوشے ، پر اُس لئی اِکّ نرک سی تے کرتار اُس
 دا اِکّ کِٹرا ۔ کالج دیاں کُڑیاں شِس لئی اِکّ کھترے دا پرتیک سن تے
 کالج دیاں کتّیناں بلکل اجنبی ۔ کدے کدائیں ہی اُس نوں کالج دی کتّین
 دی ہوا کھانہ نوں نسب ہندی سی ۔ اہ شئی اپنے نشستاں دے کھچے
 کھچائے ہی ۔ اُس نوں تی اِکّ دِن شئی اجہا یاد نہیں سی جشن اُبنے کسے
 کتّین شِچّ اپنے مرذی دا کجھ کھرچیا ہوشے ۔ اہ نشستاں نال ذرشر چلیا
 جاندا پر ڈریا ڈریا ۔ خد اہ بل چکا نہیں سی سکدا تے ہوران اُپر بوجھ
 بنھنا اُس نوں کدے شئی پسند نہیں سی ۔ کدے کدے خالی پیرڈ ہندا تان
 مُنڈیاں دیاں کالج دے گراسی پلاٹاں شِچّ مہپھلاں لگّ جانڈیاں ۔ ٹاپک
 ہندے جو اکسر اِجّ کلہ دے نوجواناں ، چ چھڑے ہندے نے جاں پھلمی
 کہانہیاں تے جاں پھیر کالج شِچّ کُڑیاں نال چلدی اِشک دیاں اپھوٹناں
 ۔ کرتار نوں نینہاں شِچّ چوں کسے شِچّ شئی دلچسپی نہیں سی ۔ خبرے
 کِشَن اُس نی انہاں ٹاپکاں شِچّ چوں اپنے دلچسپی مار لئی سی ؟ پَنج پَنج
 رُپے کھرچ کے فلماں تی اہ شیکھ نہیں سی سکدا تے کُڑیاں تون اُس
 نوں ششیں ہی ڈر لگدا سی ۔ اہ کُڑیاں تون اتے کُڑیاں شِس تون نُشر
 نسنہ دی کوشش شِچّ لگیاں رہنڈیاں سن ۔ جے پیار دیاں پینگھاں کسے
 نال پینہ شئی تان کس ترہاں ؟ جے پیار ۔ پینگھاں پینہ تان ہی اُس دا نانا
 بورڈ ، تی اُسے تے پھیر مہپھلاں ، چ ۔ انہاں مہپھلاں شِچّ بیٹھ کی
 اُباسیاں لینہ تون بناں کرتار کول کوئی کتّم نہیں سی رہ جاندا ۔
 پیار لئی شِس دی اِکّ اڈری ہی فلاسفی سی ۔ ، پیار تان اِکّ جنڈیر
 ہے جھڑی ساڈی سوچنہی نوں جکر لیندی ہے ۔ ، اکسر اہ اپنے
 نشستاں نوں ہسّ کی اکھدا ۔

، اِسے لئی تان تون اپنے شِچّ کوئی اٹریکشن پیدا نہیں کردا ۔ ،
 ہاسے شِچّ اُس دے نشست اہدے ، تے شِچّ اِنگ کسدے ۔

نا تی اہ خُد تے نا ہی کوئی کڑی ، اُس نال پیار پِنگھاں پونہ لئی تیار سی ۔ اِک گھٹیا جہے ، سادے جہے مُنڈی نوں پیار کر کے کسی آپنھی اِدت تھوڑے گھٹانھی سی ۔ نا اُس دے کپڑے پھیشنیل ہندے سن ، نا سُالاں دے نت سٹائیل بدلدے سن تے نا ہی بھانت بھانت دِیاں خُشبویاں شِس دی اُتے رنگ کھلار دِیاں سن ۔ اہ کِسے پچھے گلیاں شِچ چکر شِی نہیں سی کت سکدا تے نا ہی پھلماں دے ٹکٹ بُک کرا سکدا سی ۔ ہوٹل تی اُس دے لئی خُد ہی اچنبا سن تے پھیر اہ کڑیاں دے بل کوں چکا سکدا سی ۔ اہو کارن سی ک اہ پیار توں شُر شُر نسدا سی ۔ آپنھے بل شائبندے پو دی تسو بر ہر شکت اُس دِیاں اکھاں اگے گھتمدی رہندی ۔ اُس دے شگ رہے گاڑھے پسینے دی کھشبو دا اہساس کرتار نوں بُک اِک پیسے شِچوں ہندا ۔

‘ ، اُنجھ شِی پیار خُشامد دی کھیڈ ہے ۔ سارا دِن سڑیاں پلِیاں کڑیاں دے پُل بننہدے رہو ۔ آپاں کدے کِسے دے پچھے ہاڑے کڈھدے نہیں پھر سکدے ۔ ‘ کئی شار اہ ہس کی اکھدا ۔ کِسے دی کھشامد تاں کدی اُس نے کسی لشکھے شکت شِی نہیں سی کیتی ۔ کِسے دی شادھو تارِپھ کرن توں اُس نوں چڑ سی تی اِسے سُبھاا کر کی اُس نوں سینکڑے شار نکسان شِی اٹھانھے پئے سن پر کجھ شِی ہوشے کدی اُس نی آپنھی اِدت بدلنہ دی کوشش نہیں سی کیتی ۔

‘ ، اِشک ساڈی پڑھائی دے سمین نوں لگیا بُک گھنہ ہے ۔ ‘ آپنھے نجی تجربے توں اُس نی اِک ہور رِذلت کڈھ شِی کھائیا سی ۔ اِک شار اُس دی بھورا جتنی رُچی ہی کِسے کڑی شِل ہوئی سی تی اُس دے کِننے دِن چوپٹ ہو گئے سن ۔ اِک نیگی جہی پینٹ کڑی نے کئی شار اکھاں مٹکا مٹکا اُس دے شِل سِرِپھ شیکھیا ہی سی ک اُس دی سادگی کرتار ، چ گھر کر گئی ۔ اُس نوں کوئی پتا نہیں سی کنش تے کوین اہ اُس دے پیار شِچ بچھ گیا سی ۔

اُس دے پیراں شِچ اِک اِجب چکر گھتمنہ لگیا ۔ کدی ادھر نوں نکل گیا ، کدی ادھر نوں ۔ سارا دِن اُس دے مگرے مگر کالج شِچ کھوپیا کھوپیا رہندا ۔ لیکچر سُننہ لگین آپنھی ہوند کھوہ بیٹھدا ۔ اِکو خیال شار شار اُس

نوں تُوںدا رِندا۔ کدی اہ اُس کُڑی نال اِکانت شِچّ بیٹھ کے پیار دِیاں گلاں
 کر سکیگا؟ کنشن اُس دے کومل بدن دی چھوہ اُس نوں پراپت ہوئیگی؟
 سارا سارا دِن کھُیاب شیکھدا رِندا۔ اُس نے پِرڈ چھڈے سن تے کئی شَر
 نُشرش نُشرش چھیڑ کھانی شِی کر شیکھی سی۔ نِت بنھ۔ سنور کی اُسنھ
 دی شِی اُس نوں یادت جہی بنھ گئی سی۔ مُنڈیاں نے شِی اُس نوں
 ٹکوراں کرنیاں شَرشد کر دتیاں سن۔

‘ کرتار نوں شِی کالج دی ہوا لگ گئی ہے۔ ‘، اُنہاں دِیاں گلاں
 تے کرتار نوں کدے گُسا نہس سی اُتیا۔ اہ شِی کالج دے مُنڈیاں دِیاں
 مہپھلاں دا ہرشد بنھن دی سوچنھ لگ پیا سی تے کئی شَر خد ہی اُس نے
 بورڈ چّے کر دتے سن۔ جو گلّ زبان نہس سی اکھ سکدی چلو بورڈ ہی
 اکھ دیوے، اُس نے سوچیا سی۔ کئی کئی گھنٹی اُس دے میک۔ اپ
 تے ہی گذرن لگ پئے۔ کئی کتاباں بند کر کی اُس دے کھوَاب شیکھنھ دا
 آدی ہو گیا سی۔ اپنے کلاس ٹیسٹاں شِچّ اہ پچھے رہ گیا سی۔ تِن تِن
 چار چار چپیٹر بلاک ہو گئے سن تے کئی پرفیسراں توں شِی اُس نوں
 شَرنگ مل چکی سی۔ خد شِی اُس نوں کتاباں شیکھ شیکھ کے ڈر لگنھ
 لگ پیا سی۔ اپنے ڈیڈھ مہنے دا کھرچ اُس نے سرپھ اِک بیٹھے شِچّ
 ہی مُکا لیا سی۔

کرتار نوں بس گلّ، تے مان سی اہ جلدی ہی سنبل گیا سی۔ اُنہں دِنس
 کسے مُنڈی نوں ہوئے سو رپے دے ڈرمانے نی اُس نوں یاپنھی ستھتی
 شیکھنھ لئی مجبور کر دتا سی۔ اِک دِن اُس نی اِکانت شِچّ بیٹھ کے سوچ
 لیا سی، ‘ اکھر مین اِتھے کوئی مجنوں بنھن تے نہس نا اُتیا۔ مین
 تے پڑھن اُتیاں۔ سرپھ پڑھن۔ ‘، اُس نوں یکن ہو گیا سی جو راہ اُس
 نے اپنھائیا سی اہ اُس دے پو دے خون۔ پسنے دی کمائی نال سرا۔ سر
 شِو اسگھات سی۔

دِن شِچّ ہی اُس نوں یاپنھا راہ بدلنھا پیا سی۔
 اپنھی غریبی تے گُسے دے نال نال اُس نوں کئی شَر پھکھر شِی مہسوس
 ہندا۔ اہ غریبی ہی تے سی جہنی اُس نوں کِننیاں بُرائیاں توں بچا رکھیا
 سی۔ امراں دے کاکین نوں شِس نے کِننے کِننے شِیلاں، اُتیاں دا

شکار ہندے شپکھیا سی ۔ شراباں ، سگرٹاں ، ناچ ۔ گھراں تے سنیمیاں
دے چگر تان انہاں نوں امیری دی شسبات شہ چوں ہی ملے سن ۔ انہاں
گلاں لئی شس نوں ڈھیر پیسے چاہدے سن تان اُس کول ذہر کھانہ لئی
شی نہیں سی ۔

پھیر شہی اہ گریبی دی کڑتتاں توں بچیا نہیں سی ۔
' کاش ! میرے لئی شی کوئی نیش دی سہولت ہندی ۔ ' پھیشنبیل
کڑبیاں دے کالج دے بے ۔ پھکر مُنڈین نوں برانڈیاں شہ چ سبٹیاں مار دے
شیکھ کی اہ کئی شہار سوچدا ۔ لوکس کتنی آیش نال رہندے سن ۔ کالج دے
ہوسٹلاں ، چ مُنڈے مزی اڈاندے سن ۔ سارا سارا دن گراسی پلاٹاں شہ چ
مہپھلاں جنمڈیاں ، سگرٹاں دے دھونئیاں دے چگر بنھدے تے بھانت
بھانت دیاں پھسٹان اڈدیاں ۔ رات نوں کندھاں ٹپ ٹپ کے سنیمیاں ، چ
چلے جاندے تے کدے ڈانس گھراں ، چ ۔ ' زندگی تان انہاں ہوتلاں
شہ چ ای ہے ۔ ' اکسر اہ سوچدا ۔

اہ ہوکے لے کے بہنہ توں سوا کجھ کر شی تان نہیں سی سکدا ۔ اُس دا
کمرہ کالج دے ہوسٹل توں نُشر سی ۔ پورا ڈیڈھ میل ۔ نا اٹھے کوئی
گراسی پلاٹ سی تے نا مُنڈیاں دیاں مہپھلاں ۔ مالک مکان دے رشندے
بچے دیاں چیکاں سن تے جان اُس دے کمرے دی کھبے نگرے بیٹھے
پشویاں دے کھلرے گند دی بدبو ۔ اُس دا کمرہ اک کچا جہا کوٹھا سی تی
اہ شی سُننا سُننا ۔ کئی کئی شہار اکلے نوں ڈر اُسندا تی اہ بناں پڑھے ہی سو
جاندا ۔ سرف پنچ رُپے دی بچت لئی شس نے کالج توں ڈیڈھ میل نُشر
کمرہ لیا تی اپنا سفر اُس نوں یاتھنے پیدل ہی مُکانھا پیندا ۔

اُس دے کمرے دے شہ چ بتیاں شالا سٹوڈ سی جس دیالی آٹا بکھریا
رہندا تی اک نش بھانڈے سن جہڑی اہ لشکا کے رکھدا ۔ ساہمنھی اک منجا
سی جس ، تے گھٹیا جہا پینٹ بستر ہندا تی اُس دیاں کتاباں بکھریاں
رہندیاں جوین کسے کباڑئے دا کباڑخانا ۔ کمرے شہ چ اک نیگی الماری
سی جس شہ چ اُس دا مٹی دے تیل شالا لینپ پیا رہندا ۔ کچیاں کندھاں ، چ
نش لکڑ دیاں کلیاں گڈ کی اُس نے کپڑے تنگ لے سن ۔ اک نش گھسے

جہے گیلنڈر سن جنہان نوں شیکھ شیکھ اُس دا من پرچ جاندا۔ بس اپنا
 کجھ ہی اُس دے کمرے دا شنگار سی۔

کئی سٹار مہکدے کمریاں شچوں آ کی اُس دا دل کاہلا پینہ لگ جاندا۔
 گرمیاں دے دن تان اُس دے لئی بڑی مشکل بنہ جاندا۔ کمرے اندر بیٹھ
 نہیں سی ہندا تے باہر کتے تھان نہیں سی اندر سٹردا تان گرمی جے باہر
 نکلدا تان مچھ۔ دن تان لشکھا سوکھا کالج دے درختاں بیٹھ گزار اُسندا پر
 راتان اُس لئی پہاڑاں شرگیاں بنہ جانڈیاں۔ کئی کئی سٹار اہ اپنے
 نشستاں دے کمریاں، چ جا کے پڑھن دی سوچدا، پر انہاں دی گلامی
 نالون اُس نوں گھر ہی زیادا جچدا۔ اُس دے نشستاں دے بہتے گھنٹے تان
 کھانہ۔ پینہ شچ ہی گذر جاندا۔ کدے چاہ بنہ لئی، کدے ددھ گرم کر
 لیا، کدے کسے پھل دا بُرک بھر لیا تے کدے کسے ہور چنڈ، تے مونہ
 مارن لگ پئے۔ پر کرتار نوں نہ گل آگا ہی پسند نہیں سی۔ جتنا شکت
 انہاں، تے کھراب کرنا اناں چر پہلاں سوں جانہا ہی اہ ٹھیک سمجھدا سی
 ، نالی اک گل ہور سی خد اپناں کھرچ کر کی اہ انہاں نال رل نہیں سی
 سکدا تے رشد رشد انہاں پلہوں کھاشی نہیں سی سکدا۔

اہ ہیران سی اُس دے نشستاں کول اپناں پیسا کوں سی۔ اُس کول تان
 بس گنہویں جہے پیسے ہندا سن جنہاں توں مسان پھساں پوریاں
 ہنڈیاں سن۔ جنس دا کھلے بھرن دا نوٹس لگدا اُس نوں شات جہے
 شجنہے شرسد ہو جاندا۔ اُس سمین اُس دا من دا کھلے لئی چٹھی لکھنہ
 دی تھان کالج چھڈ کے نٹھ نکلنہ نوں تڑپہ اٹھدا۔ اہ تان چاہندا سی ک
 اپنے پو، تی اک دھیلے دا بھی بھارنہ نا ہوتے۔ کردا تے کی؟ کئی
 شس نے سائیڈ بڈنیس کرنے شرسد کتے سن پر کتے کامیابی ہاسل نہیں
 سی ہوئی۔ اک سٹار سنیمے بکنگ دا کنم لیا۔ کمانہ تین تے پلہوں چار
 پے جانہے۔ پورے مہنے بااد سرپہ پنڈراں رپے جیب شچ پئے سن،
 پر پڑھائی توں ڈھیر سارا پچھڑ گیا سی۔

ایم □ □ سال تان اُس لئی دکھاں دے ہڑھ سن۔ ہالی اُس نے چار ک
 مہنے ہی گزارے سن اُس دے پو دی بیماری دیاں چٹھین اٹنہیاں شرسد
 ہو گئیاں سن۔ پتا نہیں کیشن اُس سمین تون اُس نوں کجھ شپری

اَشپِرے خِیال اَنھ لَگ پئے سن ۔ اُس دا من دِنو دِن اُکھڑدا ہی گیا سی ۔
 کدے گھر سَلّ سَلّ دَا تے کدے پھیر پڑھائی سَلّ ۔ نا اہ پڑھائی چھڈ سکا
 سی تے نا گھر ۔ دِنو دِن شدھ رہی پیسے دی کمی اُس نوں گھنہ سَدانگ
 کھانہ لَگ پئی سی ۔

اِک گھڑی دی انہوند نی اُس نوں کئی رنگ سَد کھائے سن ۔ کئی سار
 ٹھیک سمیں کالج نا پُجنہ تی اُس نوں پھائین ہوئے سن تے کئی کئی سار اہ
 پھائین دے ڈرش سویرے تِن تِن سَجی اُٹھ کے ہی تیار ہو بہندا سی ۔
 کدے رات نوں نوں سَوں سَجے ہی سَوں جانہا تے کدے سویر تک بیٹھیاں
 ہی رہنہا ۔ اِک چنڈ دا اُس نوں بڑا ہی دُکھ سی ۔ بہتا نہیں تان اہ کالج دے
 گنہوِیاں مُنڈیاں سَد چون اِک ڈرش سی ۔ کئی سار اُس نے کالج نوں
 یُونورسٹی سَد چ پوڈشناں ہاسل کر دتیاں سن ۔ اُس دا ناں کالج دی
 اِستہار سَد چ چھپ جاندا ، مِیگڈیناں سَد چ پھوٹوِیاں لَگ جاندیاں سن پر
 کدی اُس نوں کالج سَدلیاں سَدپھا تان کی پھی کنسیشن سَدی نہیں سی دتا ۔
 اُس دے کئی نِت تیرالین دے سوٹ بدلدے ساتھیاں پورے دے پورے
 کنسیشن ہاسل کیتے سن ۔ کدے لائبریریاں سَد چون اُس نوں کتاباں سَدی
 نہیں سن ملیاں ۔ کلرکان نوں سَدی جوین اُس دی سراپت پسند نہیں سی ۔
 اِک سار نیشنل سکالرشپ لئی پھارم بھرے گئے سن تی اُس دے پھارم
 پورے سَد مہنے لیٹ کرکی اُس دی بنھدی رشٹی پھیر مار دتی سی ۔ کئی
 چمچیاں نال سَدی اُس نوں چڑ سی جنہاں اِک سار نہیں سینکڑے سار اُس
 دے ہگاں ، تے چھاپا مار لیا ہوئیا سی ۔ کئییاں نی اُس دے پرائیڈ اپنے
 نانا لوائے سن اتے کئییاں نے ہائوس ٹیسٹاں سَد چ اُس دیاں سٹاں لہا کی
 اپنے نال جُڑتائیاں سن ۔ پرفیسراں سَدی کدی اُس دی گور نہیں سی
 کیتی ۔ کدی اُس نوں فسٹ اَنھ تے شاباش نہیں سی دتی ۔ ہاں کئی چلدے ۔
 پُردیاں سَد چ اُنہاں دی کھاس دلچسپی ہندی سی ۔ خبری اس کرکے ک اہ
 اُنہاں نوں فلماں دے پاس دندے سن ، سَدیہ اتے پارٹیاں ، تے نِت
 انوِٹیشن کارڈ دندے سن تے جے بہتا نہیں تان گھٹو گھٹ سو سوا سو
 دی ٹوشن تان کتے نہیں سی گئی ۔ اِک گھٹیا جہی ڈریس سَدالے کرتار
 تون اہ کی اُس رکھ سکدے سن ۔ دُکھ سی تان اہو ک اُس دی مہنت دی

کدے کسے کدر نہیں سی کیتی - اپنےہی پڑھائی دی آکھری نشد مہنیاں
 شِچّ اُس ، چ ڈھیر کرائتی آئی سی - اکّ تان اُنہیں دینن اُس دا پوؤ بڑی
 ناذک پالت شِچّ سی تے نُشجا پیسے دی توٹ نِشراں ، تے ہو گئی - سارا
 دِن اُہ اُکھڑیا شِکھڑیا ریندا - کسے نے بھورا اُس دے نال کوئی شِدھیکی
 نہیں کیتی کِ اُہ بھٹکیا نہیں - پتا نہیں کِ شِن اُس نوں ہنہ اپنےہے
 پُرشقیسراں توں ڈر نہیں سی لگدا - اپنےہے نشستاں شِچوں شِی اُس نوں
 کسے اڈرے ہی اکساں دیاں جھلکاں پینہ لگّ پیئیاں سن -
 اکّ دِن اُس دا پوؤ چلّ شِسیا - کِنے ہی دِن اُہ بھُباں مار مار رِشِیا - کئی دِن
 کتاباں ٹھپّ رکھیاں سن -

انہاں ہی کارناں کرکی اُس نوں کالج دی ذندگی شِچّ بھورا دلچسپی نہیں
 سی رہی - جس دِن اُہ کالجوں شِہلا ہوئیا سی اُس نوں لگیا سی جوین اُہ
 اُمر بھر دی گید کٹّ کی آئیا ہوشے -
 اننیاں وکڑاں کٹّ کے ہی تان اُہ اٹھاراں سو ، چ نشد سال کٹّ آئیا سی -
 نہیں تی اُس دے کئی نشستاں نے شِہ شِہ ہزار کھرچے سن -

4

سردار دے کمرے شِچّ بیٹھے کرتار دیاں نِگاہاں ہالے شی گھنم رہیاں
 سن - اکّ کھونجے بنھی کنس ، تے بھگت سنگھ دا سپھید سپھید بُتّ پیا
 سی جس ، تے گرد جنمنہ کرکے بھانت بھانت دے چھنّب پے گئے سن -
 اُس نوں لگیا سی جوین اُہ بُتّ شوبھا نہیں سی دے رہا تے گیدیاں شانگ
 گھٹن مہسوس کر رہا ہوشے - ، ، اٹھے تان رجواڑے دی پھوٹو چاہدی
 سی - اُس نی اپنےہے خیال نِشڑائے - اُس دے اگانہ کرکے سردار ساہب
 مکھ منتری نال کھڑے مُسکرا رہے سن - اکّ نشد تسو یران انہاں دے
 تِجے شِہیاہ دیاں شی لٹک رہیاں سن - چتر نوں شیکھ کی اُہدے من
 شِچّ جو خیال اُپجنہ لگّ پئے سن انہاں توں کرتار نوں ڈر جہا لگنہ لگّ
 پیا - اُہنی اُس توں دھیان اکھیر لیا -

اُس دِیاں نِگاہاں پھیر ساہمنہ بے بیٹھے سردار، تے جنم گئییاں - ہنہ تک
 اہ نُسجی بوتل شئی خالی کر کے بیٹھاں رکھ چُکّیا سی - شراب دی بو نال
 کرتار دا ساہ گھنٹھ لگّیا - اِک منٹ ہور بیٹھنھا اُس نوں مُشکل ہو گیا -
 گھنٹا لنگھ چلیا سی - مڑ سردار دے ہونٹھ نہس سن پھر کے - اہ اکتا گیا
 بس اِکلیپنہ تون اُس دی اِس ہالت شے چّ اہ کوئی گلّ شئی نہس سی کرنا
 چاہندا - اُس دے رنگ شے چّ بھنگ پونہ دا شے اہنوں دکھ سی - پر کی
 کردا مجبور سی - کَش بی کر تار ... نوکری نہس ملی لگدی کوئی ،
 جہڑا نت ہی شہلا پھردا دہنے ... - ‘

سردار دی اہ شبد سنہ کے کرتار نوں یکن نا آیا - خُشی نال اہ جھوم
 اٹھیا - گلّ چلونہ دی جس گنجھل شے چّ اہ پھسیا ہوئیا سی اہ سردار نی آپے
 سلجھا دتی سی - موکا ہتھ لگّیا کرتار گوانھا ٹھیک نہس سی سمجھدا -
 ‘ ہور جی شہلے پھردے پھردے سگوں اکّ گئے یاں ... پورا ڈیڈھ
 سال ہو گیا پھردی نوں ... نت انٹرشے یو ، تے جانھا سگوں شہ پناہ
 جیبوں جھاڑ کے تڑ اٹھنھا ... مسان دِن رات اکّ کر کی ایم □ ے □ کیتی
 سی - تیس کھڑا ساڈی ہالت نوں جانہدے نہس - شد کَلے ذمِن دے شیچ
 کے مسان گونہ پائیا سی - ہنہ تے سگوں دل بچھ گیا ... میں تان کسے
 نِگے موٹے دفتر شے چّ شئی ارکن نوں تیار ہاں - شد تِن سو جو ملے - پر
 نوکری شالا تان جوئیں گھوڑا لے کے پھر گیا ... نانہ نانہ ہی سُنھن نوں
 ملدی ہے - اِکو ساہی اِنّا کجھ اکھ کے کرتار نے سردار دِیاں لال
 سوہیاں اکھاں شے چّ تگّیا - اُس نے شیکھیا سردار نشنوں باہاں میڈ ، تے
 رکھی دھیان نال اُس دِیاں گلاں سُنھ رہا ہے - اہ چونک گیا ، اِنی پی
 کی اہ ہوشو ہواس شے چّ سی - کجھ ک دیر اہ چپ رہا ... کجھ سردار شلّوں
 سُنھن لئی پر مون نا توڑیا جوئیں کجھ ہور سُنھنا چاہندا ہوشے - کرتار نے
 اگے گلّ توری - ‘ میں تان اِس گلّ ، تے بیران اُن بی میرے نالوں
 پچھوں پاس ہوئے تے گھٹیا جہیاں تَس دناں شالے میرے نالوں کتے
 پہلاں دھڑا دھڑا کرسیاں سانبھی جاندے نے - سرپنچ دا مُنڈا ہی شیکھ لو ،
 ہالے رذلت شئی نہس سی نکلیا پہلاں ہی جا اٹکیا ، نبر میرے نالوں کتے
 گھٹ آئے نے - پتا نہس کی جھولا شجیا ، میری شاری ای پتا نہس کوئیں

ہر تہاں پُر ہو جائدی ہے۔ کوئی بہتا کردا شیٹنگ لسٹ شِچّ نا چاڑھ دندا پر شیٹ کردین آہ دن آگئے نے۔ کشش کوئی بھجے تے کد مینوں نوکری ملے؟ ، ، اِنناں کُ آکھ کی اہ اکّ دم چپّ کر گیا۔ اُس نوں یادشی نہیں سی رہا کِننہاں شبنہا ، چ شہ کی اہ کی کُجھ آکھ گیا سی۔

اکّ شار پھیر اہنے سردار شلّ تگیا۔ اُس دیاں بلہیاں ، تے مُسکراہٹ سی۔ جھٹّ اہ مُسکراہٹ کہکا بنہ کے سارے کمرے شِچّ گونجھ لگی۔ کمرہ شراب دی بدبو نال بھر گیا۔ اُس دا من کینا اہ جیب ، چوں رُمال کڈھ کے نکّ ، تے رکھ لوے پر اُس دے ہتھاں شِچّ ہرکت نہیں سی آرہی۔ ، ، جواک ای رہا نا ، نوکریاں کوئی نئبراں نال تھوڑے ملدیاں آج کلّہ ۔ اہ تاں نوٹاں نال ملنہیاں نے۔ جہدے کول زیادا نے ، پہلاں ، جس دے کول نہیں ، پھردا رہے گیڑے دندا ، اہ پوڈیشن آج کلّہ دی۔ ، ، پھیر کِنناں ہی چر نشناں شِچّ کھاموشی چھائی رہی۔

، ، اُجّ پھیر چنڈیگرہون انٹرشِیو آئی ہے۔ کُڑیاں دے کالج لئی ، کلّہ ای جانہا۔ مین آکھیا جتھے سردار سابب کھڑ جانہ کی مجال ا نوکری بلّ جائے... چلو اکّ شار اہسان ہی کر دو... امر بھر یاد کریا کرانگا۔ ، ، دل پگا کرکے کرتار نی اکھری گلّ آکھ ہی دتی۔ سردار دے شبدان شِچّ چوں اہنوں کُجھ تسلی تے سچائی لبھی سی۔

کُجھ دیر سردار سوچدا رہا۔ پھیر بولیا ، ، ، سالا آج کلّہ دا زمانا کُتا زمانا ہے ، پیسے بناں کوئی ہرام دا گلّ ہی نہیں کردا ، سرپنچ دے مُنڈے دی ٹوں گلّ کیتی ے۔ اہنے میرے ہتھیں پنچ ہزار کھرچے نے ، پورے پنجاہ نوٹ۔ کڈا ہی کوئی بھلامانس ہوشے ، پنچ چار تی اپنہا ہکّ ای سمجھدا۔ ، ، سوجھ بھریا لیکچر سردار نے جھاڑیا۔ کرتار چکرا جہا گیا۔ ، ، پنچ چار ہزار... ، ، اُس کول تاں نوٹاں دے تھبے نہیں سن۔ اُس نی اپنہیاں اکھاں اگے چھائی دھند شِچّ شیکھیا جوین اہ چانس شی ہتھوں جا رہا ہوشے۔ مسان تِن مہنے باد ملیا سی ، ہور اُس توں بیٹھیا نا گیا۔ اِنے نوٹ اُس کول کتھوں ائے؟ اٹھ کھڑیا۔ اُس دے موٹہ ، تے سپھیدی پھیل چکی سی۔

، ، بیٹھ تے کاکا ، اُٹھ کے کِش چلیاں ؟ جی اِک سار پیسے کھرچ
 کے کَنم بنھ جائے تاں پھیر کی چاہندا ، پیسے دا کی ے ، دناں شِچ سبھ
 ٹھہک آجاندا ، اِدا نہں سوچیدا سوہرے دا اجھے کَنماں شِچ ۔ نالے ہُنھ
 تاں مِیں شِچ آں ، تھوڑھیاں ، چ ای سار دینگے ، آپاں شِچوں کُجھ
 کھٹنا تھوڑھا ، پھیر تُوں سیانہا منسٹریاں دا کی پتا لگدا ، کش پٹاکا پے
 جائے ، تُوں سوچ لئیں ، پنچ چار دا اِنڈام کر لے ، پھیر مِیں جانہا تے
 میرا کَنم ۔ ،

، ، چنگا جی شام تک سوچ کے دسائگا ... ۔ ، سگے گلے ، چوں
 مساں کرتار نی اِنے کُ شبد کہے ۔ ، سوچنہا کی ہے ؟ تَر ای آئیں ،
 پیسے داشی کُجھ ے ۔ ، چک چک کے باہر آئے کرتار دے کَنناں شِچ
 سردار دے شبد پھیر گونجے ۔ اہ دبا دب ہیٹھان اتر گیا ۔
 کرتار دا مَوَنہ لٹک گیا سی ، تور سُست ہو گئی سی تے اکھاں اگے ہنیرا
 چھا گیا ۔ ، کُجھ میرا شی خیال رکھو جی ۔ ، چپڑاسی دے شبدان نی
 اِدا دھیان اُکھیریا ۔ بناں بولی اہ تَر دا بنھیا ۔

، ، اہ شِکریاں ، اہ شراباں ، تِسرے تِسیر شِکریا تے اِلشان
 کوٹھیاں کوئی نیویں تاں نہں بنھ جاندیاں ۔ ساڈے خون دا نچوڑ نی اہ ۔
 پاغلاں شانگ مِیں شی کی سوچیا سی ؟ بڑا اُپکاری ے ، شیکھ لیا شِپکار
 ! شد شد سو رشد دی شِسکی ہور پو دی پینشن شِچوں اُسندی ہے ،
 کسے توں ہور شد ہزار ، کسے توں چار ہزار ۔ چپڑاسین تُوں شی کَنناں
 مَوَنہ پے گیا ہوئیا ۔ ساڈا شی خیال رکھو ، جویں خزانے دی کُنجی پھڑائی
 ہندی آ ۔ ،

آپنی آپ نال گلاں کردا اہ گھر شل تَر پیا ۔ من اگے نالوں سینکڑے
 گنہاں نِراش تے بھٹکاؤ ہو گیا سی ۔

ستھ دے ساہمنھی اِک شِدا سارا پُرانہا درشادا سی جہڑا بیدھیانی کر کے
 کئی تھلٹاں توں ڈھہ گیا سی ۔ سینکڑے چڑیاں کبوتران نے کچیاں

کدھان نوں کھرچ کھرچ انہاں شِچّ اپنی آلہنھے پائے ہوئے سن تی
 انہاں دیاں شِٹھاں دی تھان تھان نمائش لگی ہندی سی ۔ درشادے دے
 اگی اکّ باراں پندراں گھراں دی بند گلی سی سجے کھبے نشنوں ہتھ دس
 دس شِہ شِہ کُ ہتھ پچھانہ ہٹ کے شِڈے شِڈے کھلے چوڑے گھر
 سن ۔ جنہاں شِچّ چونّ اکّ کرتار دی ملکيات شِچّ سی ۔ کدے پُرانہیاں
 سمیاں شِچّ اہ سارے دا سارا تھان انہاں دے کسے بدرگ دا سی تے
 پڑھی در پڑھی شِٹھ کی اہ ہنہ کِنے گھراں ، چ کھنڈا پُنڈا دتا گیا سی ۔
 انجھ سارے دے سارے گھر کرتار دے خاندان شِچّ چوں سن تے کاپھی
 پیار رکھدے سن ۔ کرتار دے پوئے نے پچھے جہے نش کوٹھے چھت لئے
 سن تی انہاں دے ساہمنھے نگی جہی رشتی ٹکّ نوں ئکّ رسوئی شِی اٹکا
 لئی سی ۔ شِڈا سارا بگل ماریا ہوئیا سی ۔ اکّ کدھ ذرا اُچیری چکّ کے
 نش شتیر پشویاں لئی شِی لگدے شاہ پوا دتے سن تے ہنہ منہ کنھی نوں
 ڈاڈھی آیش بنھی ہوئی سی ۔ درشادے دے ساہمنھی اکّ شِڈی ساری ڈھاب
 سی تے ڈھاب دی ارلی نُکر ، تے کوئی نش ڈھائی سو سال پُرانہا اکّ بوہڑ
 جہدیاں جڑھاں تے ٹاہنھے نُشر نُشر تکّ پھیلے ہوئے سن ۔ جیٹھ ہاڑاں
 دے دُپہرے ڈھالنے نوں لوکاں بوہڑ تھلے کِنے ہی چبوترے بنھا لئے سن
 ۔ کسے سمیں کسے دھرماتما نے بوہڑ ہیٹھان اکّ کھوہ شِی لوا دتا سی ،
 جس شِچّ اس سال پُنڈ شِچّ اکّ نوں بنھی نوجوان سبھا نے تِنڈاں سٹوا
 دتیاں سن اتے پشویاں لئی پگی کھیل بنھوا دتی سی ۔
 پُنڈ دے پالیاں لئی ، بُڈھے ۔ بدرگاں لئی شِہلے نوجواناں لئی سبھ دی
 اکٹھے ہو کے جڑ بیٹھنہ دی اہو تھان سی ۔ جس دن تون سبھا شالیاں نی
 اتھے اخبار لیا کے سٹنھے شُرشد کر دتے سن اُس دن تون تان اتھے اڈرا
 ای رنگ جنمنہ لگّ پیا سی ۔ بھانت بھانت دیاں خبراں ، نوں بیاں نوں بیاں
 گلاں تے نگیاں نگیاں بہساں سارا سارا دن بجھی اکٹھاں شِچّ چھڑیاں
 رہندیاں ۔

کوئی سماں سی جنش کرتار شِی انہاں چبوتریاں ، تے لگیاں مہپھلاں
 دا شینگار ہندا سی تے جوین اُس بن مہپھلاں سُننیاں سُننیاں بنہ جاندیاں
 سن ۔ اُبدی ہر نے پُنڈ دے لوک کِلے ہوئے سن ۔ کوئی ہی دن اجہا

لنگھدا ہوو جس دین پَنج پَنج چار چار لُکاں نی اُنوں گهرش بُلا بُلا
کی اُبدی سُرِلی اُتداز سُدِچ کِسے نا سُنھے ہونہ۔

بُنھ جس دین دی اُس اَیم □ □ کیتی سی جوین اہ ستھ اُس لئی اِک
بھوتان دا اڈا بنھ گیا سی ، اِس لئی نہس کِ اُبنی اَیم □ □ کر لئی سی
تے بُنھ اہ لوکاں دے سٹینڈرڈ توں کُجھ اُچیرا ہو گیا سی ، سگون اُس دی
بیرنگاری نی اُس دا دل لوکاں سَلوں موڑ دتا سی ۔ بھانت بھانت دِیاں
بُندییاں ٹکوران نی اُنوں مجبور کر دتا سی اہ بناں کِسے نال اکھ ملائے
اگے لنگھ جائے ۔ کدی اُبدی بِنمت نہس سی پئی َشہ بھری مہپھل سُدِچ
بیٹھ کے کِسے اخبار نوں پھول سکے ، کِسے خبر ، تے بہس کر سکے ۔
خبرے کِ شس لوکاں دے نہوری اُس سُدِچ اِنے کُسنگھی اُتر گئے سن ۔
بوہڑ دِیاں تانہنہیاں بہنیاں ہی شدھ کے مٹھو بانہئے دی ہٹ تک اپڑ
گئییاں سن تی اُنے سُدِی اُنہاں دا پورا پورا پھاندا اُٹھایا سی ۔ اِک لَنب
پوچ کے سُدّا سارا چبوترا بنھا لیا سی جس تے سارا دین اہ اِک پھٹی جہی
دری سٹی رکھدا ۔ جنش شد بھائی کٹھے ہو گئے َشہ اُٹھ بیٹھیا ، نہس تاں
سارا دین ای ہگے دی نڑی نوں موٹہ سُدِچ پائی لیٹے ماردا رہندا ۔ نیگی
جہی ہٹی سی جس ، تے کدے کوئی بھلّیا چُکّیا گاہک ہی اُتداز سی کدے
ہی اُبدے رنگ سُدِچ بھنگ پیندا سی ۔ اُنج شی لوکاں دِیاں گلاں سُنھن
سُدِچ اُدا ڈھیر رُجھیواں سی ۔ بسّ سارا دین ای کَنن لائی رکھدا ۔ ‘

بابی اہ سُنھیاں سی اِج ریڈیو کی اُنہدا پیا سی ؟ ‘
‘ نا بیی گیا نہس گھر میں تاں ۔ اُنہدا کی سی ؟ ‘ چٹی داڑھی شالے
بابے نے پُچھیا ۔ ‘ خبراں نہس توں سُنھیاں ؟ اِج تے بڑیاں نوں دِیاں
خبران اُتیاں سن ۔ ‘

‘ شد تِن دین ہو گئے بس گھول ہی کر گیا میں تاں ۔ ہاں کی خبر اُنہاں
توں ؟ ‘

‘ اکھے پاکستان ، چ پھیر مُسلماں ، چ شدھ ۔ ٹک سُرد ہوئی پئی آ ۔
دھڑا دھڑ لوک مری جانڈے نے ، لکھاں بھارت نوں بھجی اُتدازے نے ۔
اگی اِتھے مُسلماں تھوڑھے نے ؟ ‘

‘ شاہ ائے مٹھو سیٹھا ، اہ کوئی تینوں نو بن ای خبر لگدی آ ۔ اہ
تے مارچ دے اکھر دی چھڑی آتے چلدا جون دا اکھر ، پورے تنن
مہنے ہو گئے ۔ ‘

‘ پھیر بنھو کی ؟ ‘ ، ‘ تیں لوک مری جانہگے ؟ ‘ ،
‘ بنھنا ہور کی ؟ اگے پاکستان تے بندستان بنھ گئے سن ، بنھ
پاکستان دے پھیر نش ٹوٹے ہو جانہگے ، لوکاں پچھے تھوڑا ہٹھا ۔ ‘ ،
‘ ہلا ! ہوئیا کی سی اتھے سہی سہی ؟ ‘

‘ پچھے جہے چونھا ہوئیاں سن ، جوین اپنے ہندیاں ، بنگالیاں
لٹامی لیگ نوں یا پھی بہ - سنمتی نال چنہ لیا ۔ پچھوں لوکان آکھیا لٹامی
لیگ نوں راج کاج دا کٹم سونپے تے کھد مکھتاری دؤ ، پر یا پھیا آکھے
بھٹو دی شہ ، تے گل تالی جلتے ۔ سدھے راہی آتے ہی نا ، انہاں جش
کجھ نا ہی ہتھ لگدا شیکھیا لڑائی چھیڑ دتی ، ہور کی ہونھا سی ، آہ
کہانہی آساری ۔ ‘

‘ پہلی سرکار کی انہدی سی اہناں نوں ؟ اپنے خون بہان تے نلے
نے ۔ ‘

‘ لٹھے اذادی منگدے نی اپاں شانگوں ، اگی اتھے تھوڑا شڈھ ۔
ٹک ہوئی سی ۔ سالیاں لوٹھاں کتھے گنہیاں جانڈیاں سن ۔ فوجی حکومت
شی کوئی حکومت ہندی آ بہلا ، نا بولنہ دا ہک ، نا پہنہکھانہ دا ہک ،
گلامی ئے گلامی ، اذاد ہونھا چاہندے نے ، ہو جانہگی اک دن ۔
‘ ہاں جی تی اہ ہنہ شہ چارا حکومت اپنے ہتھوں چھڈے شی تے
کوئیں ؟ چوبی شیر بنھ کے پھیر کدی چوبی بنھنا چاہندی ئے ‘ ، کسے ہور
نی اپنا گھوڑا بھجائیا ۔ ‘

‘ اسے دا نانا تاں سیاست آ ۔ اپنے نہیں سرکار نے ششٹاں شیلے کی
ناہرا لائیا سی ؟ ہنہ بجٹ ، چ کی رنگ کھلار دتے نے ۔ اہ تے لڈر
سیاستاں کھیڈدے ہی ہندے نے ۔ ‘

‘ ہوں ... تی اہ گل جے ۔ انہدے تباہی بلا مچا رکھی آ سوہریاں ۔
مسلمانان نی اپنے مسلمانان نوں ئی مارنا شہ کتا ۔ لگدی تی اہ پہلی
کارشائی ہی ہیگی ۔ اگی اپاں تاں کدی ابو جہا ذلم سُنھیا نہیں ۔ ‘

‘ ، بئی سُنھیاں تان لُٹیں ہی ے ۔ ‘ ،
‘ ، اُنج اہ تے بھلا لُٹجیاں مُلکاں دِیاں گلاں ہوئیاں ۔ آپنھے تھوڑھا
کُجھ ہوئی جاندا سالا ۔ کتے چین بے من نوں ملدی ؟ بہت لُٹر نا جا آپنھا
پنڈ ای شیکھ لے ۔ کوین اِک نوں پارٹی بنھائی ے ۔ نوں ہی اُٹھیا ، ‘
اذاد ، ‘ آپنھی اڈ ہی ڈانگ کھڑی کر لئی ۔ ‘ ،
‘ ، سُنھیا تان اِش شِی آ بئی ہنہ اہ سردار نال ٹگر لینھگے ۔ اُدی
ذمن جبری کبذے شِچ کرنگے ۔ ‘ ،
‘ ، ائے نیویں مار دے ر بندے نے ۔ شہر گیا تی اِک شد تھلٹاں توں
کُجھ سُنھ آئیا تی اِتھی آ کی اِبو بھکائی پھیر مارن لگ جاندا ۔ ہور اہنوں
شِلی نوں کوئی کَنم تھوڑھا آ ۔ اِش شِی کتے ذمناں کبذے ہوئیاں تے
چھڈیاں جانڈیاں نے ۔ ‘ ،
‘ ، پنڈ تے ہنہ سوہرے نے سارا مگر لا لیا ۔ کی باڈنگر ، کی چوہڑے
تے کی چمیار اُدی ساہ شِچ ساہ بھرن لگ پئے نے ۔ پتا نہیں کی پٹیاں
پڑھا دتیاں سو ۔ ‘ ، ‘ ، اُنج تے پچھے جہے سارین نوں کَنم توں ہٹا لیا
سی تے دہاڑی شدھا کے چھڈی سی ۔ بس اِش توں ادھے تان اُدی مگر
ہو گئے نے ۔ ‘ ، ہنھے ہنھی آ کے بیٹھا اِک ادھکھڑ شِی بھس شِچ کڈ پیا
سی ۔ ‘ ، مذشری دیاں گلاں ہور ہنڈیاں تے ذمناں کھوہنھیاں ہور گل
۔ ‘ ،
‘ ، ائے سَنہاں کھوئی جبری تھوڑھا کرنی آں ۔ بھائیبنڈی نال ای
سمجھونھا ، تے جے نا ای سمجھیا پھیر کی ے ، کَنم بند کر کی اہنوں
سمجھلٹانگے ، ہور کوئی خون کھرا بے تھوڑھے کرنے نے ۔ ‘ ، ‘ ،
بھلائی آ ۔ ‘ ،
‘ ، اہ گل چھڈدے بابیا ! اخبار ، تے توں نت ای پڑھدیں ۔ پچھے جہے
چلیا نہیں سی اِک ‘ بھومی ملو انڈلن ‘ ۔ اکھدے نی اِش کمونِسٹاں نے
بڑا کبذا کتا سی ۔ ‘ ،
‘ ، ائے چھڈیا کر اِبو جہیاں گلاں ۔ اخباراں نے شِی کدے سچ بولیا ۔
جہڑی پارٹی دا اخبار ہوئیا شِش دیاں تارپھاں کرنیاں ہوئیاں ۔ ‘ ،

‘ ، چنگا جی ! گونہ تھوئوں سمجھتے ؟ ‘ ، نوجوان نے سر جھٹک کے کہا ۔

‘ ، پھیر انہاں مار تھوڑھی کھادھی سی ۔ ہنہ ساری امر ہڈان نوں سیکی جانہگے ۔ بیٹھ جانہ بھومی ، تے کوٹھے پا کے پھیر ۔ ‘ ،
 ‘ ، کربانی تان ہر کتم لئی دینھی پیندی ے ۔ توں تی آکھنا بی پگے پکائے لٹھ مونہ شچ پے جانہ کجھ کربانی بناں کدے کجھ کھٹیا توں تی اہ شہی آکھینگا بی بھگت سنگھ ہریں کی کھت گئے ۔ جانان اپنھیاں گوائیاں تے جہڑی آتھاں تھان بُت لگدی آ ۔ اہ ہار پیندے نی اہ کوئی تھوڑھے تان نہس ۔ ہور سوہرا ، بناں نان کھتے پیسا کی نال چلے جانہا ؟ لوکس کدے پٹیل تے بوس شرگے لیڈران نوں بھل تے نہس نا جانہگے ۔ کربانی کربانی ہی ہندی آباہے ۔ ‘

‘ ، پچھے جہے نرینھے کے جیتے نے شی دتتو سی کربانی ۔ سارا ٹبر نہس رُدا پھردا ۔ در در دیاں ٹھوکراں ۔ اہ شی مسان مسان جہے بنھیا سی ۔ اک شار تان لیڈر بنہ کے اگلی نوں کھونجے لا تا ۔ مڑ کی اٹھیا کوئی ؟ آپے کھنڈ پینڈ گئی ساری پارٹی ۔ ادھے تان ماریاں مراییاں ماراں سانہنہ شالے ہندے نے ۔ کتم کرن شالا کوئی ہی ہندا ۔ ‘
 ‘ ، نہس سردار ہور سمیں سی اُنس ، نالی اہ تان سمین ای ہور سن ۔ ہنہ تے سرکار شی بدل گئی ہوئی آ ۔ گریبی پے شی لوکاں دی اتوں دی گئی ۔ گریبان نوں تان ساہ لینہا شی آشکھا ہوئیا پیا ۔ بھکھا مردا اکھے کی نہس کردا ۔ بھکھے مردے لوکاں ڈاکے ہی مارنے نے ۔ ‘ ، کسے ہور نے کہا ۔ ‘ ، چھٹھ گلاں ہور ساریاں ۔ پچھے پڑھیا نہس سی اکھی اک مُنڈا بی □ ے □ کرکے ہٹیا سی ۔ پڑھن ، چ بڑا ہشیار ۔ پڑھنا اگئی اہ چاہے پر سالا پیسا پلے نا ۔ بڑا بھجیا نٹھیا ۔ رشتیدار ان شی جواب دتا چٹا ددھ شرگا ۔ نوکری سوہری ، اہ ناملے ۔ پھیر اکھی اہنے کس بانہئے اگے جا ہاڑے شی کڈھے ۔ اُس پنچ رپے سینکڑے داشیاج منگیا ۔ ہار کے مُنڈے نے شجرا راہ ای پھڑیا ۔ دس بھلا اہدے ، چ کسور کبدا ہوئیا ؟ مُنڈے دا ک لوکاں دا ؟

‘ ، ائے نہ تاں ٹھہک آ - پر ایذا متلب اہ تے نہس نا بیی شَنجھ کِسے دی جائداد ، تے کبڈے کری جو تے لُٹ مار مچائی جاؤ ۔ ‘ ،
 ‘ ، اہ تھوڑھا مین اہناں ۔ اہناں دا مکسد تان اِنّا کُ اے بیی لوکان نوں گھٹو گھٹ جیونہ دی سہولت تان مل جائے ۔ اہ تاں نا ہوشے بیی اک پڑھنا چاہندا ، پڑھن دے یوگ شِی اے ، اگی نوں ترگی کرن جوگاشِی آ ، پیسے نا ہونہ کرکے گھر دی چار دیواری اندر پیا تاں نا سڑدا رہے ۔
 بناں کِسے پھکر پھاکے تے کِسے کتے تے تاں پہنچ سکے ۔ ہنہ کالجاں ، چ پڑھدین نوں تاں پنجاہ پھکر تاں گھراں دے ہندے نے پھیر کوئی پڑھے کی سواہ ؟ نالی اہ شِی گرباں دے دلاں ، تے لونہ ملنہ شالی گل ہندی اے ۔ بیی اک تاں میرے شرگا کتے کار شِی چوں پیر ای نا کڈھے تے تھوڈے شرگے بڈرگاں دے کھڑے پشویاں دے کھراں ہیٹھاں شڈھدے رہنہ ۔ سپاں دیاں سربیاں نال تِس کھیڈدے رہو تے دانہیاں دیاں ٹرالین آکے مین سانبھدا رہاں ۔ سرپھ اسے لئی ک اسس ذمن دے کامی آن تی اہ مالک ، نالی اکھدے نے ذمن ساڈی مان ہے پھیر ماں تے تاں پتاں دا ہک برابر ہندا ۔ کوئی شڈا ہوشے بھلتیں چھوٹا ، نالے جہڑا اہدی سیوا کری اہدے نال ای ماں دا موہ ۔ پیار زیادا ہندا ک شہلڑ نال ۔ ہے تان اہناں دی گل کِسے بڈ تک ٹھہک ہی ، اسس مننہ بھلتیں نا ۔ اک گل بابے ہور شِی ہندی آ ۔ اہ اہناں مُشکلاں شِی چوں لنگھے ہندے نے ۔ کئی کئی دن بھکھے کتے ہندے نے ۔ اسے لئی مجبور ہندے نے ۔ اہ تے پنڈ دے ہندے نے ، پنڈ کھاتر نے ۔ ‘

‘ ، امیری گریبی تاں بنھی آئی آپہلے دن دی ای ۔ کوئی اہ نوں

بیماری تاں نہس پھیل گئی کوئی ۔ ‘

‘ ، میرا خیال آ تیرے دماغ شِی چ بھوسا بھریا ہوئیا ۔ تیرے کول ہین نا چار دانہے ، تینوں گلان شنبھیاں ئی ہوئیاں ۔ کدی اپنے سربیاں دا ہال پچھ کے تے شیکھس ۔ پنچ سو ، چ اگلی نوں کھرید کی ای رکھ لیندی ش۔ سارا دن کھل لاہنہ نوں ۔ کدی اپنے لالٹیاں توں لیا ، اہناں جینا کتم ۔ پچھے جہے یاد آ بگے باڈیگر دے مُنڈے دی بانہ کٹ گئی سی مشین ، چ آکے ، شچارا ماں بارہا سی ۔ پندراں سالان دی امر سی ، شسو الاج

نوں شی نہیں سی دتا۔ اپدا ہندا تاں تر تھلی نا مچا دندا۔ ٹھک آ گلان
 اُسنڈیاں ہی ہنڈیاں۔ ، کجھ دیر چپ رہ کے پھیر بولیا ،
 ، مین اہناں ، جے شد مہنی اہ سبھا ہور کڈھ گئی تاں پنڈ نوں سورگ
 بنھا دینھگے ، شیکھس اذاد نوں۔ ،

، ہوراں گلان دا تاں پتا نہیں ، انناں ذرشر کہانگا بی اگلے مورہوں
 کوئی گھٹ نہیں ہندے۔ اہناں شی ماں دا ددھ پتا ہندا۔ بھورا خبر اہناں
 دے کنن ، چ پئی نہیں ، اُش ہی کسے نا کسے اڑا کے رکھ دینھے۔ پلس
 تاں پلدی ای اہناں دے سر ، تی ہے۔ سارا دن جشن اہناں دے ہی رہنا ،
 اہناں دیاں کرنیاں ، کھانھا پنھا تی ایشاں اُٹنھیاں ، پھیر اہناں کوئی
 کسے توں باہر تھوڑھا رہنا۔ ، بڈھے دے اندر اپنھا پالا سی ، جہڑا
 اہنوں کھا رہا سی۔

، ، توں تاں بابیا تویں گلان ماردا جوین کتے انگریزاں دے شکت ، چ
 پھر دا ہوشیں۔ اہناں سمین نوں لنگھے کئی سال ہو گئے نے بابے !
 پورے چالہی سال۔ ہنھ اسن اذاد ہاں ، اذاد۔ کجھ یاد رہا تینوں۔ پلس دی
 مجال نہیں رہی ، منمانی کر جائے۔

، ، تینوں پتا نہیں ہالے نگیا ! تیرے ، چ نواں خون ٹپدا۔ اسس شی اہ
 شال کوئی دھپ ، چ سپھید نہیں کتے۔ ہنھ اہ دس بی شد مہنے پہلاں گٹیا
 نہیں سی سردار نے جگر نوں۔ بنھائیا سی نا پھم دا کیس۔ کہنوں نہیں
 پتا اہ جھوٹھا سی۔ اہ شی مارا جہا مونہ ماردا سی۔ ، تے پھیر تاں
 تینوں پتا ای ککھ دا نہیں۔ جھگڑے تان اہو نے۔ اُشن اہ پارٹی جتھیند
 ای کنش ہوئی سی۔ اتھوں تاں جواناں دے خون ابلے نے۔ اج اُس ، تے
 ہتھ پیا ، کلہ نوں کسے ہور ، تے ٹک جانھا سی۔ نالی ایتکس نہار بدل گئی
 آ۔ اس شار تان اہدے نال گل شی نہیں کرنی۔ بس سارے کتھاں دا
 بائیکاٹ کر دینھا۔ نا کوئی ذمین شاہے ، نا سانبھے ، کجھ نہیں کرنا۔ ،
 ، اگلا باہرش منگا لو۔ ،

، ، بڑے دا ای راج آ بابیا ! سارے پنڈاں شچ سبھتھاں بنھ گئیاں نے ،
 تیرا پنڈ تاں ساریاں نالوں پچھوں جاگیا۔ اہ تے کرتار نے شچ پے کے
 پنڈ نوں بچا لیا سمجھ۔ کسے دی مجال نہیں باہرش کاما آ جائے۔ اگون

اُنہاں شہی آپنھے کتَم سوارنے نے ۔ تُوں شیکھس بابی آیتکس بنہدا کی ے
 ، ، ، چنگا چل چھڈ اُنہاں دِیاں گلاں ، بئی آ جہڑا تُوں کرتار دا ناں
 لیا نہ شہی پارٹی ، چ رلے ؟ ،

جے رل گیا پھیر کی گوُ مر گئی ۔ پارٹی کوئی ماڑی گلّ تاں نہیں ، کوئی
 کتَجرخانے تاں نہیں کردی ، نا تِوُ بیاں کڈھدی شیچدی ے ۔ پِنڈ نوُ
 سودھن دی ای شَنہاں نی اُپرالے کیتے نے ۔ مِیں شہی اُنہاں دا مینبر آ ۔
 پِنڈ دے اڈے تے بیچ بنہائے نے ۔ برانڈے لئی اٹاں پائییاں ۔ پانھی لئی
 کھیل بنہائی ۔ سکول اپگریڈ کرائیا ۔ تھوڈے لئی نت اخبار اُسنہ لگ پئے
 نے ۔ ماڑا کتَم دس اُنہاں کی کیتا ؟ ہنہ لوکاں توں ٹریٹراں لئی
 سک شَرٹیاں بھرشندے نے ، تُو بُو یل شہ شندے نے تے شیکھس اگلے
 سال دانھے شہی تہاڈے گھرش ہی کھردے جائیا کرنگے ۔ ہنہ شہر جاندی
 لند ، ادھی آرہتیاں دے ، ادھے پلے پیندے نے ۔ پھیر مینہ کنھی دا ڈر ۔ ۔
 ، ،

، ، اہ تے کتَم تھوڈے بھلا چنگے نے ، پر سردار تے ذمناں شالیاں
 گلان اپان نوُ چنگیاں نہیں لگیاں ۔ ، ، ، اہ شہی چنگیاں لگنہ لگ
 جانہیاں ، کجھ چر سستا تھوڑھا جہا ۔ ،
 ، ، ہاں تے پھیر ۔ کرتار بارے تُوں کوئی گلّ نہیں کیتی ۔ ،
 ، ، تینوں دس تے دتا ، اُسے دی اُپرالے نال سارا کتَم بنہیا ۔ آذاد نوُ
 شس نے موہرے لائیا سی تے جہڑے کتَم مِیں تینوں پہلاں گنہائے نے
 ساری اہدی دینہ ہے ۔ کرے کی شہ چارا ؟ بیرنگاری نے مار سٹیا ، نہیں
 تے دماغ ابو جہا بس گلاں چھڈ دے ، تُوں تے سبھ کجھ بھلّ کی اُس دا
 پُجاری بنہ جائیں ۔ کدے ملّ کے دیکھس ۔ ،
 ، ، لے یاد ای کیتا سی شہ اُسندا تریا ۔ ، مٹھو بانہئے نے ہگے دی
 اگّ ٹھیک کردیاں شرشن اُسندے کرتار شلّ اشارا کیتا ۔
 ساریاں دیاں نگاہاں شرش پونھی شرگے مونہ شالے کرتار نوُ
 گھوکھنہ لگ پئییاں ۔ تور اس ترہاں سست ہو گئی ہوئی سی ۔ جویں لکھاں
 منہ بوجھ دھونہ ، تے دھریا ہوشے ۔ میلان دا سفر کر کے انگ انگ ٹٹ
 رہا ہوشے ۔ سربر نڈھال ہوئیا سی گھلّ کے ہٹی اکّ پہلوان شانگ ۔

کرتار کوٹھی شالے سردار دی کوٹھی تون آ رہا سی ۔ پنچ ہزار دی سمسیا
 شس اگے تاریاں شانگ گھنم رہی سی ۔ متھے ، تے تریلیاں دے پھہارے
 پھٹے ہوئے سن ۔ اک سینکڑے شٹاں شالی پینٹ سی جہڑی پسنے نال
 گچ ہو گئی سی ۔

اس نوں بس ترہاں دی ہالت شچ شیکھ کے کسے بلانہا ٹھیک نا سمجھیا

اپنے گھر پہنچنہ لئی کرتار نوں لازمی ستھ شچوں لنگھنا پیندا سی ۔
 ستھ شچوں لنگھنا اہ سپاں شالیاں کھڈان اُپرش لنگھنہ نالوں گھٹ نہس
 سی سمجھدا ۔ کھنڈھاں ، تے بیٹھی اُس دے ہانہی تے تاش کھنڈدے بڈھی
 اُدے تے جش شانگ کسدی اہنوں کانبا چھڑ جاندا ۔
 ستھ ، چ پہنچ کی اُس دے کدم تیز ہو گئے ۔
 نت شانگ پھیر اپنے ، تے چلے شانگ اہنوں سُنھائی دینہ لگے ۔
 کسے بڈھے دے ہولے جہے کہے شبد شئی اچھوپلو جہی اُدے کننن آ
 پئے ۔

آہ چچ کردی آج کلہ دے پاڑھے ۔ کنہی ہالین آہ مُنڈا پو نے پڑھائیا ۔
 مسان ہڈ رشل کے تین کَلے ذمین سنواری سی ۔ پو دے شیر نے ساری
 مُنڈے ، تے لا دتی ۔ اشکے جائیے ۔ اہناں سہرین نوں شرم نہن شندی
 پتلون شچ ہتھ پائی پھر دین نوں ۔

اس توں پہلاں ک اہ اگانہ لنگھ جاندا اک ہور نے کہا ،
 ، پتا نہس چندرے نے کی پڑھائی پڑھی ئے ؟ سرپنچ دا مُنڈا سی شندا
 اٹک گیا ۔ ،

اُہ کتناں شچ تیل پائی تُردا رہا ۔ اُس دی ہنمت نہس سی اُہ پچھانہ مُر
 کی اُنہاں نال اکھاں ملا سکے ۔ اُس دی ایم □ ئے □ تان اُنہاں دی
 انپڑھتا نالوں کتے سستی سی ۔ شہاں سالان تون اُدے ساتھی کجھ تان
 کمونڈی آ رہے سن تی اُہ پیسے پانہی شانگ ہی شہائی گیا سی ۔ اپنہی آپ
 نوں شانگ دے یوگ سمجھدا سی ۔ لوکاں دیاں گلاں سچ سن ۔ اہنوں
 کسے نال شیکو شتی نہس سی ۔ پنچ ہزار پھوک کے جی اُہ لگ گیا سی تان
 اس شچ کی شڈتن سی ؟

اچ لوکاں دیاں گلان اُس توں سہ نہس سن ہوئیاں ۔ اُس دا من کر اٹھیا
سی ک اہ اُنہاں نوں کیساں توں پھڑ کے پچھے پر ہالی سماں نہس سی اٹیا
۔
کرتار دے کدم ہور تیز ہو گئے ۔ اپنی آپ نوں گھڑسدا اہ گھر جا ڈگگیا
۔

6

نراش ہوئیا کرتار سدھا اندرلی کوٹھڑی شِچّ جا ڈگگیا ۔ نا اپنی ماں نال
گل کیتی ، نا رشتی کھادی تے نا پانھی پیتا ۔ خبری اہ دا اندر مر کِش
گیا سی ۔ سردار دے شبد برابر اُبدے دماغ شِچّ چکر لوندے رہے ۔
کسے ہڈ تک اُبدی گل ٹھک شی سی ۔ پنج چار ہزار نال جے کتم بنہ
جائے تاں ٹھوکراں نالوں تاں چنگا سی ۔ اُنجھ شی تی اہ ڈیڈھ سال توں
شہلا پھردا ہی سی تے نالی اہ تاں اچ کلہ دا رشاں ای بنہ گیا سی ۔
سردار دی پنج ہزار دی شرت اُنوں شہ شہ کھانہ لگی ۔ اس شکت تے
گھر کھوٹا پیسا تک شی نہس سی ۔ شار شار اُبدی نگاہ باکی بچدی کلا
ذمین ، تے جا ٹکدی ۔ کدے ذمین نوں شیچنہ بارے سوچدیاں ہی اُنوں
کانبا چھڑ جاندا ۔ کدے ستھ ، چ بیٹھے بڈھیاں دے نہوری اچی ہو کی
اُبدے کتتاں ، چ گونجدے تے کدے پچھلی شار ذمین گنہے پونہ دا درش
اگے تاذا ہو جاندا ۔ کسی نوں یاپنھی چنڈ دے ہک دینہ سمیں کی گذردی
ہے شس توں بھلیا نہس سی ۔ پنڈ شِچّ اُبدی سانجھ مکّ جانھی سی ۔
اپنھے کھیت کسے ہور دے ہو جانھے سن ۔ اُنہاں شِچّ اہ ہک دراندا
نہس جا سکیگا ۔ بھانت بھانت دے شِچّ چار دماغ شِچّ اچھل رہے سن
جنہاں توں ڈردا اہ گرمی دے مہنے کتبی جا رہا سی ۔ بچدی کلا ذمین
نالوں کرتار کسے ہالت شِچّ شی جدا نہس سی ہو سکدا ۔ سینکڑے یاداں
سن جہڑیاں کرتار نوں ذمین نال بننھی بیٹھیاں سن ۔ نا اہ اُنہاں یادان نوں
بھلا سکدا سی تے نا اہ ذمین دا کھڑا ای چھڈ سکدا سی ۔ کھیت دے ہر
کنہکے نال تے درخت دے ہرے پتے نال اہدیاں کھانھیاں جڑیاں

ہوئیاں سن ۔ شار شار اہ انہاں نال لپٹ کی آپھی ذندگی دی ہوند نوں منندا سی ۔ آپھے پو دیاں لٹاذاں ، بلدان نوں گالہاں ، دپڑاں تے دھرتی نوں دتیاں اسساں ہالی شہی اہنوں آپھے کھیت شہی چوں سُنھائی دندیاں سن ۔ کونہ آپھیاں یاداں نالوں شہی چھڑ سکدا سی تے پھیر اُس سمیں جشن اہ ساتھ چھڈ گیا ہوشے ۔ جس ذمن دے بھورا ٹکڑے شہی چ اہنے بچن گزاریا ، جوانی دیاں انگڑائیاں بھننیاں تے پھیر آپھیاں پیار پینگھاں جھوٹیاں ۔ اُس یادانبھری رنگلی دھرتی نوں کسے ہور دے ہتھ اہ تھما دیوے تان کس ترہاں ! ہالے پچھے جہے شہی کی ذمن دے گھا ہی اُس دے ہر دے ، تے اے سن پھیر ہور انہاں ذخمان نوں شہی کس ترہاں اچیر سکدا سی ۔ ہنہ تے ذمن دا اکو کلا باکی رہ گیا سی ۔ شہی کلا تان پہلاں ہی اُس دے پو نی آپھی ہتھیں کرتار دی پڑھائی تے تیر دی رشتی لئی بھینہ چڑھا دتی سی ۔ جس دن اہدے پو نے ذمن دی رجسٹری کرائی سی کرتار نوں شہی شہی چے بلایا گیا سی ۔ اسٹام ، تے انگوٹھا لوندے سمیں اُس دے پو دیاں اکھاں شہی چ جو اتھرشہی پکے سن انہاں دی یاد کرتار نوں اج تک تندی آ رہی سی ۔ کنتے ہی دن اُس دا پشہ اتھن اگنہ بھرے گلے نال اکھے بناں نہیں سی رہ سکیا ۔ ، لے اج سالا اہ ننگ میتھوں ذمن کھربدھنہ شالا بنھ گیا ۔ اہ ہالے کلہ ہی میریاں ذمنناں شہی چ رلدا ہندا سی ۔ سرت نہیں سی ہندی جگ جہان دی ۔ ذمن شہی چ کتم کرن شالا کمالے بول مالک بنھ بیٹھیا ۔ شہی مالکا کسے ، تے شکھت نا پائیں تے جی اہ سماں شہی کھانہا ہی ہوشے تان گھٹو گھٹ دیہ تان نا نکاری کریا کر ۔ ، پھیر اہ آپھی بیماری تے جھورن لگ پیندا ۔ کدے بھکھیاں اکھاں نال کرتار دے چہرے ، تے تگدا جس ، تی اہنی اُس ٹکائی ہوئی سی ۔ ، اکھدے ہندی آ ہنیرے پچھوں ہی سویرے دی ہوند ہندی ہے ۔ خبری اس لئی ساڈے ، تے ہنیر چھا گیا ہوئیا ک کرتار سویری نوں لیٹنہ شہی چ رُجھیا ہوئیا ۔ ، کدے کدی اہ شپری جہی بولی ، چ کرتار دی مان نوں یاکھدا ۔ خبری آپنھا دل ٹکان لئی جاں کرتار دی مان دا تے جاں پھیر کرتار دا ہی ۔ اُس دے دل اندر جوین اہ اٹل شہی شواس سی اہدا پتر سینکڑے شہی گھے ذمن کھربدیگا ٹریکٹراں دی گھوکر پیا کریگی ، ہر ہاڑی سونھی دانھیاں نال

کوٹھے بھریا کرن گے ۔ شائد اہو شہ چار سی جہڑا اہنوں اپنی ذمین تک
 شیچنہ لئی مجبور کر رہا سی ۔ سر پہ اک کرتار دی پڑھائی لئی ۔
 جس دن اہدا پشد اپنی سدھر نوں ادھوریاں لے کے ہی کرتار توں سدا
 لئی شہدائگی لے گیا سی ۔ اُس دے اتھرشیاں دی جھاکی ، گلے بھرے
 شالے شبد تے بھو کہہ بانھیاں گڈے دی لبہ شانگ اہدے دماغ شہچ
 پکیرے ہندے چلے جا رہے سن ۔ جنش شی کدے مجبورن اہنوں اپنی
 ذمین شل چکر مارنا پیندا ۔ اپنے پو دیباں سدھراں دا خون ہوئیا شیکھ
 کی اہدیاں بھیاں نکل جانڈیاں ، ہٹکورے شار شار تھمائے توں تھم نا
 ہندے ۔ اس کر کے کئے ہی دناں توں اہ ادھر شل چکر نہیں سی مار
 سکیا ۔

پند شہچ تان اہناں اپنے کوٹھے ہنھے ہی چھتے سن ۔ پہلاں تان اسے
 کھیت شہچ ہی اہناں دا شسیبا سی ۔ اک نگر شہچ ڈنگراں لئی برانڈا سی
 ، شجی نگر شہچ شہچے کوٹھے سن جنہاں شہچ چون اک شہچ کرتار
 نی اپنے جوں دا پہلا ساہ لیا سی ۔ اہنی اپنی ذندگی شرشہ کیتی سی تان
 اہناں ہی کھیتاں شہچ ۔ بھورا شڈا ہوئیا تان رڑ رڑ کے کدے کسے بوٹے
 شہچ الجھ جاندا تے کدے کسے درخت دے مڈھ نوں پھڑ کے کھڑا ہو
 کے پنجاہ پنجاہ شار ڈگنھا ۔ کدے رشنا ، کدے ہسنا تے پھیر شہچ کی
 اپنی ماں دی چھاتی نال چنبر کے ددھ پنہ دیباں گھٹنٹاں اچھولے جہی
 اُس نوں کدے یاد آ جانڈیاں سن ۔ جنش ماڑا موٹا بھجنہ لگیا تان اس
 دھرتی نی اہنوں بچیاں شانگ سانبھ سانبھ شڈا کیتا ۔ کئی ہی شار اپنے پو
 دی رسی اہنی اہناں کھیتاں دی دھرتی دے سر نوں کھریاں نال پاریا
 سی ۔ بناں متلب ہی ۔ پر کدی اپنے پھیر شی گلا نہیں سی کیتا سگوں
 جنش شی کدے ٹھوکر کھا کی اپنے گرنا تان اپنے کولے ریتے شہچ
 اہنوں سمیٹ لینھا ۔ کئی ہی شار کرتار نی اہناں کھیتاں دی مٹی شہچ
 اشناں کیتے سن ۔ اپنے پندے ، تے سانبھ شانگ اس دا ریتا ملیا سی ۔
 ہتھاں پیراں ، تے جنمے ہوئے منہ منہ ریتے دے درش ہنہ شہی اہدیاں
 اکھاں اگی آ کھڑندے ۔ اہ درش جوین اہنوں کوک کوک اکھدے ہونہ ،
 ، ساتھوں شہچ چھڑ کے چین کوں پائینگا ؟ ، اہنوں شی یکن سی ۔

اُنہوں چین نہیں ملیگا۔ اُہ تاں مُڑ بچپن دیاں دہلیذاں لئی تانگھدا سی تے
 ہنہ انہاں یاداں نال ٹٹیگاشی تاں کوویں۔ سگولوں ڈر کے سینکڑے سار
 کرتار نی انہاں ہی کھیتاں دی شرن لئی سی تے سگول شِچ پینہ شالی
 مار توں بچ کی انہاں کھیتاں شِچ لگے درختاں دی چھاں بیٹھاں رج کے
 سٹا سی۔ سگول، چ کسے نال لڑنا، اک نش پھٹیاں جر نییاں تے بستا گل
 شِچ پا کے گھر شل نٹھ پینہا، پر ج شس ہی کھیت ندریں پیندے پو دا ڈر
 پے جانہا اپنے اچھوپلے جہے سٹاڑ ٹپ کے کھیت دے پارلے سرے، تے
 لگی ٹاہلی بیٹھ جا بیٹھنہا۔ بستا سر تھلے، پھٹی کھیل شِچ تی آپ
 گرمیاں دے ڈپرے سٹیاں ڈھال چھڈنہے۔ خبرے ک شس اشن اہ اننا
 لڑاکا تے بے۔ پھکر سی۔ اج تی اہ پھکراں دے بہار بیٹھ دیا جا رہا سی
 ۔ اک لڈے ہوئے کھوتے شانگ۔ اک نش دین کھیت شِچ درختاں بیٹھاں،
 فسلاں شِچ ای گزار اٹنہا جاں کسے نے کسے بہانے گھر رہ جانہا۔
 جش تے جوتھے دن سگول جانہا تاں لڑائی دی گل آئی گئی ہو گئی
 ہندی۔

اک سٹار سگول، چ ماسٹراں درخت لیا کے لائے۔ کرتار نے سگول، چ
 درخت لجانہ دی تھان اپنے کھیت نوں ہی باگ بنھونہا شرسد کر دتا سی۔
 نت ای کسے نا کسے تھان ٹویا پٹ سٹنہا۔ سارا سارا دن آلے دیالے توں
 بوٹے پڈے پھرنا۔ کسے بن شس نتم کھود لیشندا تے کسے پاس شس
 بوہڑ۔ اک نش سٹار تی اپنے سگول دے درختاں، تے شی جا ڈاکا ماریا
 سی۔ دناں شِچ ہی اپنے تھان تھان درخت ہی درخت کر دتے سن۔ دن
 شِچ پنجاہ پنجاہ سٹار انہاں دیالے چکر لونہے۔ کسے دیالے سٹار کر دتی
 ، کس دیالے گملا بنھا دتا تے کسے شِچ بالٹی پانھی دی لیا سٹی۔ سارا
 سارا دن انہاں دیالے گھٹمنہ توں بنان اُنہوں کوئی کتم نہیں سی رہا۔ اج
 اُہدے درخت جش جو انیاں مانہ رہے سن تان اہ کوین انان نوں کسے
 دے ہوالے کر آتے۔ اُس دے ہتھاں، چ پئے چھالے تاں ہالے شِی اُنہوں
 ٹسکدے مالوم ہندے سن۔

کننے کننے دن پہلان اہ سگولان شِچ ہونہ شالیاں چھٹین نوں شِڈیکدا
 رہندا۔ اُہدے دل شِچ اک سدھر جہی ہندی سی اہ سگول شِچ پینہ شالی

مار توں بچ کی اپنے کھیتاں دے کھلے دامناں شِچّ چوکڑیاں بھر سکے۔ جنس سکول بند ہو جاندی اہ اپنی پھٹی تے بستی نوں چُکّ کے پرچھتی، تے سٹ دندا۔ اگلے شد مہنیاں باد ہی اہناں دی مڑ اہنوں یاد اُسندی۔ اہس دینس سویری اٹھنھا، ڈنگر کھولنھے تے باہر نکل ترنا۔ کدے کدے کھلے آیش نوں شیکھ کی اہ سوچدا کی لینھا پڑھ کے۔ آیویں ماسٹراں دے ڈنڈے کھائی جاؤ۔ جینا مذا ڈنگر چار کے، اہناں نال لاڈ لڈا کی اُسنڈے، اشنا اہناں کتاباں شِچّ کتھے! شد ساتھی نال ہونھے۔ کھینڈنھ لئی گوڈیاں دی جیب بھر لینھی، گلاں شِچّ رشٹیاں شالیاں پوٹلیاں پا لینھیاں، اک ہتھ، چ پانی کھاتر ڈبا تے شجے ہتھ، چ ڈانگ پھڑ کے سویرے نکل جاؤ، جنس چاہو گھر شڑشد۔ نا کسے تلی ماری تے نا کسے لال پللیاں اکھاں شِچّ کھونھیاں نے۔ کدے مجھ دی پٹھ، تے بیٹھ گئے، کدے کسے کٹے پچھے شڑ پئے تے کدے کسے کٹی دے سنگان نوں چنبر گئے۔ دپہرس مجھاں ٹوبھے شِچّ جاشاڑیاں، آپ نگر اُتے لگی نئم بیٹھاں بیٹھ کے رشٹیاں جھنمنہ بیٹھ جانا۔ کپڑے لاه کے ٹوبھے شِچّ جاشڑنا۔ نالے کدے پھرنا تے نالے مجھاں نوں نہوندے پھرنا۔ کدے مجھ دی پوچھ پھڑ کے چبھی ماری۔ کدے سر، تے بیٹھ سنگان نوں پھڑ کے شجی نگر جا پھنچنھا۔ شرتاں لا لینھیاں تے مذے اُٹھے۔ پھیر نکلنھا تے گوڈیاں کھینڈنھ بیٹھ جانا۔ کدے کاٹویاں پچھے بانڈراں شانگ نئم تے ٹپوسیاں مارن بہ جانا۔ کسے نا کسے گل، تے کھیر پیندے۔ اک شد گالہاں دپڑاں کڈھدے ادب ادب تاہنے مہنھے مار جاندے تے پھیر جھٹ کُ باد ای منن۔ منائی ہو جاندی۔ شامان اُتھے ہی ڈھال کے پشو ٹوبھے شِچّ چوں کڈھنھے تے پٹھاں، تے بیٹھ کے کھیتاں شل تر پینھا۔ تہاں تہاں گہا، چ مونہ ماردے پشوین نوں کوٹھیاں شِچّ لیا شارنا۔ سورج دی ٹگی نال نکلنھا تے ڈبڈی نال گھرے شڑنا اہدا رشدا دا نیم بنھیا رہندا۔

خبرے کیشن اُس نوں پڑھن نالون اہناں گلاں شِچّ سیاد زیادا اُسندا سی۔ کدے کدی اہ اپنے کول ذدی شی بنھ کے رہ جانا۔

، ، اُہ مہندا شئی کھڑا پڑھدا ، جتنا شئی مجھاں چاردا ، نندا شئی ۔ میں شئی نہیں ہنہ پڑھن جاندا ۔ ہیں باپو ؟ میں شئی ڈنگر ای چار لیائیا کرش ۔۔۔۔

کدے کدی اُہدا کنم شیکھ کی اُہدا پو شئی ہاں مر دندا ۔ پتا نہیں پھیر راتو رات اُہدے من شچ کی لندا اُہ اگلے ہی دن اُہدا کنن پھڑ کی اُٹھا دندا تے سدھا سکول دے راہ پا لندا ۔ اہنس دینس سویری اُٹھ کے سکول جانھا شئی اُنوں ذہر شرگا لگدا سی ۔ اگ نشد سالان شچ اُنوں اجہا بھس پیا ک اہ رشکیاں شئی نا رکدا ۔ نا کدے سکولوں بھجنا ، نا کنموں تلنھا تے نا ہی کدے بستی نوں پرچھتی ، تے ٹنگنھا ۔ اپنے باپو نوں شئی اُنہے کدے سکولوں ہنہ لئی مڑ نہیں سی آکھیا ۔ خبری اس کرکی اُنوں کٹنہ شالے ماسٹر بدل گئے سن تے نو بن آئی اگ ماسٹرانی نی اہ نوں بہت کجھ سکھا دتا سی ۔ اہدی مٹھاس اُنوں بڑی پسند آئی سی تی اُنہے ہر رشدا اُہدی کرسی دیاں لتاں کول بیٹھنہ دی آدت بنھا لئی سی ۔ اہدی مٹھی لندا سنن لئی ۔ اہ کئی کئی بہانے گھرن لگ پیا سی تے کدی کدائیں جی اہ ماڑی موٹی دھو گھرس شئی کر دندی پھیر شئی اُنوں بھورا گسا نا لندا سگون اگ اجب جہی خشی اُہدے رش رش شچ شرن لگ جاندا ۔ سبھ توں زیادا اُس نوں یاپنھی ماسٹرنی شچون لندا کھشبو پسند سی ۔ کئی شار اہ سوچدا میرے شچون ، میری ماں شچون تے میرے پو شچون اجہی کھشبو کس نہیں لندا پر کوئی تسلبخش جواب اہ لیہ نہیں سی سکیا ۔ اُس شچ کسے پاسوں پچھنہ دی ہنمت شئی اُنہس دینس نہیں سی ۔

نو بیان نو بیان کہانہیاں تے چنگیاں گلاں سنہ کی اُہدا من پڑھائی شچ گڈ چلیا سی ۔ پہلے کئی مہنیاں شچ اُنہے ، ۱۱ ، توں سوانواں پڑھیا ہی نہیں سی ۔ ہنہ نت نو بیان کو تلتاں سن ، کہانہیاں سن تے چڑیاں کلتاں دیاں گلاں ۔ سکولون اُنہ سار ہی اپنھا بستا تے پھٹی چک کے ٹاہلی بیٹھ بیٹھ جانھا ۔ کدے کتاباں کڈھ کے پڑھن بہ گیا ، کدے سوال کڈھنہ ڈہ گیا تے کدے کدے ماسٹرنی دی مدھر لندا شچ کہیاں کو تلتاں گنہ ۔ گنہونہ لگ جاندا ، پھیر بھجیا بھجیا اپنھی ماں نوں

سُنھونھ نٹھ پیندا ، کدے ہل چلوندے پو کول جا بیٹھدا ۔ اُدی ماں نالوں
پَش نوں زیادا حُشی ہندی سی ۔ شائد اس کر کے ک اُددین آسان نوں پھل
چڑھن لگے سن ۔ اُدا کرتار پڑھنے پے گیا سی ۔ گھٹ گھٹ کی اہ سار
سار اُنوں اپنی چھاتی نال لوندہ ۔ جوین اس ترہان اُنوں اک اجب جہی
حُشی ملدی ہوشے ۔ کرتار شی گلاب شانگ کھڑ جاندا ۔ اُسے ترہان رٹے
رٹائے شبد اہ اپنی ماسٹرنی نوں جا سُنھوندا تے ماسٹرنی دا اک شبد ،
شاباش ، اُنوں سارے دن لئی اک اجب حُشی پردان کردا ۔ اہو اک شبد
سی جس لئی کئی کئی گھنٹی اہ اپنے کھیت شِچ لگیاں ٹاہلیاں بیٹھ
بتوندا سی تے پھیر بھجا بھجا اپنے باپ کول جاندا :
‘ ، باپو ! بھینھ جی نے اج مینوں پھیر شاباش دتی آ ، ہور کسی نوں
نہیں دتی ۔ ‘
‘ ، اچھا ، !

‘ اہو... باپو اُدی سی توں منیٹر بنھ گئیں ۔ ہنہ میں سوال کڈھائیا
کرشنگا تے نالے سبک سُنھیا کرش سبھ دے ۔ ‘ اُدی گودشِچ بیٹھ
کے پھیر اکھدا ۔
‘ ، بلی اُے میریا شیرا ، اگلی سار نماں شیچ کے نوں لیڑے سوا
دئون پھیر تینوں ۔ بس پڑھ پڑھ لا دے گوڈیاں ۔ ‘ ، اپنے کَنم نوں
شِچے چھڈ کی اُدا پَش اکھدا ۔
‘ ، شیکھس باپو اہ بھینھ جی بڑی چنگی آ ۔ کسی نوں شی نہیں کڈدی ۔
اہ پہلاں سالا ماسٹر تان مینوں بڑا کُندا ہندا سی ۔ ‘
‘ ، کوئی نہیں توں پڑھیا کر جی لا کے پھیر کابنوں کوئی کُجھ ... ۔
ماسٹر تے کُندے ہی ہندے نے ۔ گُسا نہیں کریدا ہندا ۔ ‘
نِگیاں نِگیاں گلاں نی اُدا پڑھائی شِچ انٹریسٹ بنھا دتا سی ۔ ٹاہلی ہی
اُس دا سکول بنھ گیا سی ۔ کُجھ دیر توں تان پرلے کوٹھیاں شِچوں منشد
شِی اُدے کول آ ہندی ۔ اُنوں پڑھا کے ، ماسٹراں شانگ رشب جھاڑ
کے تی اپنےیاں گلاں منا کی اُنوں اک اجب جہی حُشی پراپت ہندی سی ۔
ہنہ بھلتیں ڈیڈھ سال توں شِہلا پھرن کر کی اپنی پڑھائی شہنوں اک
بوجھ تے بے ۔ متلی جہی لگدی سی ، پر اج تک اہ سمجھدا آ رہا سی

انہاں ٹاہلیاں بیٹھ بیٹھ کے پڑھن دا سماں ہی اُس لئی اِک سُنہری سماں سی ۔ جے کھیت نا بُندے تاں ٹاہلیاں نا بُندیاں ، جے ٹاہلیاں نا بُندیاں تاں اُبدے جیون شِچ پڑھائی نا بُندی تی اُہ شِدی آپنھے ہانھیاں شانگ ڈنگر ہی ہونھا سی ۔ دِنان شِچ ہی اُہ پگیاں پوریاں شانگ کلاساں چڑھن لگا کدے کسے نالوں گھٹ شِدی نہیں سی رہا ۔ اُم مُندیان شانگ پاس ہوئی گیا سی ۔ اُس دے کھیت اُدی پڑھائی دے شِڈے سہائیک سن ۔ ساریاں گرمیاں شہ کتاباں چُکی نِنماں بیٹھ بنوندا سی تے سارا سارا سیال کھالاں دیاں سٹاں ، تے ۔ بس پڑھن توں سوا جتھی اُنوں کوئی کَنم ای نہیں سی رہا ۔ کھیتاں شِچ اُدا پو شِدی اُنوں کَنم نہیں سی کرن دندا ۔ ، ، ، تُوں پڑھ لیا کر بس دبّ کے ۔ کَنم مین آپے کرش ، تُوں نا پھکر کریا کر ۔ ، ، اکسر اُہ اکھدا ۔

اُبدے ساتھی اُس تے چڑدے سن ۔ اُہ تاں ساری ساری رات جگراتے کدے سن تے تاں شِدی مسان ای پاس بُندے ، پر اُہ سی ک ساریاں ساریاں راتاں جاں تاں کبڈیاں کھیڈ کے پھیر سیالاں شِچ دھونھیاں دُیالے ہی گیا دندا سی ۔ کرتار نوں شِدی کوئی اجہا دن یاد نہیں سی جشن اُہ رات دے دس توں شدھ پڑھیا ہوشے ۔ اُنج اُنوں کوئی کَنم شِدی نہیں سی لگدا جہڑا دس دس باراں باراں شِجے تک بیٹھے ۔ سارا کَنم تی اُدا نگی ہی ہوئی رہندا ۔

جوانی جشن اُبدے ، تے رنگ کھڑان لگی تان اُہنی آپنھے کھیت دے لہندے شلّ اِک کیارے جِننا تہاں خالی چھڈا کے پولا کر لیا سی ۔ چنّ دی چاندنی شِچ ساری ساری رات کبڈی دے اکھاڑے بھکھدے رہندے ۔ شرتاں لگدیاں تے نشر ۔ انمائی بُندی ۔ کدے کدے کرتار دی کھیڈ ، چون اُنوں اِک اجب خشی ملدی سی ۔ ، ، سوہریئے ، جوانی ، چ سبھ کُجھ ہو جاندا بُندا ، اندر کیریاں شالے کتے شانگ اہ کوپیں پے جاؤ ؟ ، کدے کدے جی اُدی ماں کرتار دی شکایت کردی تان اُہ اکھدا ۔ خبری آپنھی ہی جوانی دیاں گھٹنڈان نوں یاد کرکی اُہ کرتار نوں نہیں سی شرجدا ۔ اُہنے خبرے کی کی رنگ کھلائے ہوئے نی آپنھے سمیاں ، چ ۔

کجھ شئی ہوشی اپنے سگول داسکت اہنی ایشو - اشرت شِچّ گڈارِیا سی
 تی اس ایش داسڈا ادھار اُس دے کھیت سن ، جنہاں سورگاں شانگ اہنوں
 جیون ماننہ دا سُبھاگ پردان کیتا سی ۔ انہاں ہی کھیتاں شِچّ ابدے پیار
 دیاں کہانہیاں شُرشد ہوئیاں سن ۔ اپنے نال پڑھدی منڈش نوں شہ
 اپنےیاں کتاباں نالوں دیا دا پڑھن لگّ پیا سی ۔ اہ خُش سی ، اُس دا ساتھ
 اُس نوں پراپت سی ۔ انہاں دی پڑھائی پیار شِچّ شت گئی سی ۔ لوکی
 اکھدی اہ جوآن ہو گئے نے ۔ انہاں نوں شئی لگدا سچمچ ای شہ جوآن ہو
 گئے نے ۔ اگے نالوں ڈھیر گلان انہاں شِچّ پہلیاں شرگیاں نہں سن
 رہیاں ۔ اگے شانگ اہ کدے گتھم - گتھاشی نہں سی ہوئے ۔ نا ہی اک
 نُشجی نوں چرشنہ تے مار پو شہ دی بھلنا انہاں شِچّ رہی سی ۔ ہنہ
 تے ہر اک گل شِچّ چون انہاں دے دلوں اجب اجب کسم دیاں خُشیاں
 شمدّ امدّ پیندیاں سن ۔ کسے گل شِچّ سپھلتا اک نوں ملی ہندی نُشجا
 شدہ چڑھ کے خُش ہندا تے تریپھاں دے پل بننہ دندا ۔ جے کدے منڈش
 کوئی مار ، مار لیندی اہنوں لگدا اہ سبھ اُس لئی ہو رہا ہوشی اتے جنش
 کوئی سپھلتا ابدے پیر چنمدی اہ بھجّ کے ساری گل جینا چر منڈش دے کتن
 شِچّ نا پا دندا اہنوں چین نہں سی اُٹندا ۔ جے کسے سبجیکٹ شِچّ چون
 ابدے نبر چنگی آگئے تے کرتار گھٹ گیا تان اہنوں بھورا غم نا ہندا
 خبری اس کرکے ک اپنے شِچّ تے منڈش شِچّ اُس نوں کوئی فرک نذر
 نہں سی اُٹندا تے شائد اسے دا ناں پیار سی ۔

جنش چنڈری جوآنی گھٹم گھما کی انہاں ، تے چڑھی تان گیدیاں شانگ
 پابندیاں لگّ گئیاں ۔ ہنہ انہاں نوں پڑھن شئی نہں سی دتا جاندا ۔ اکٹھے
 سگول شئی کدے کدائیں تان بولدیاں شیکھ کے شئی انہاں دے گھر دے
 چڑ جانڈے ۔ اکٹھے کھیڈدے کھیڈدے ، اکو تھلئیں سوندے سوندے ، ہنہ
 اہ اڈّ ہو گئے سن ۔ انہاں شِچّ چکار جوآنی دی کندھ کھڑی کر دتی گئی
 سی ۔ کرتار نوں یکن ہو گیا سی اُس دے گھر دیاں شانگ ابدے تے شئی
 گھر دیاں نے مہنہ مارنے شُرشد کر دتے ہونہگے ۔

‘ ، ٹس ہنہ کوئی نیانہے نہں ... لوک سو سو گلاں بنہا لیندے نے ۔
 کسے دی زبان تھوڑا کوئی پھڑ لو... بس ترہان آپ - ہڈرا - پنہ چنگا نہں

لگدا۔ پابندیوں دا اُنہاں، تے بھورا اسر نا ہوئیا۔ کھلہی آم نہیں سی مل سکدے تاں نا سہی۔ کدے سکول شِچّ شکت کڈھ آینہا تے کدے راہ جاندے جاندے۔ جے کدے کتے نا ای مَوکا ملدا تاں کھڑیاں فسلاں دے شِچالے بنھے اکھاڑے شِچّ، جتھی اکّ نوجوان بوہڑ شی لگا ہوئیا سی۔ اُنہاں نوں کوئی رشک ای نہیں سی سکدا۔ بھورا دِن چھپیا نہیں سی منّش نے کسے نا کسے بہانی ابدے کھیتاں شلّ چکر ماریا نہیں۔ کرتار تاں پہلاں ہی اُس دی اڈیک شِچّ سِنّیاں ماردا ادھر ادھر گھنّدا رہندا سی۔ ادھا گھنّتا ابدی اُسنہ توں پہلاں ہی اہ اُتھے چکر کڈھنہ لئی مجبور ہو جاندَا۔ اُبدے دل شِچّ تراٹاں ہی اجہیاں شتھدیاں سن جنہاں نوں شہ کابو نہیں سی کر سکدا۔ اکٹھے مل بیٹھنہا، ڈھیر ساریاں گلاں کر سُنّھیاں، کسے گلوں تے کدے کسے گلّ، تے، کدی کرتار دا دل اُس توں پرہاں ہٹنہ نوں نہیں سی کردا۔ اُس دے ہاسے، اُس دیاں گلاں تے نِگیاں نِگیاں مٹکاں تے پیار دے رشسے سارا سارا دِن اُنوں تَبدے رہندے۔ سارا سارا دِن اہ کسے اجب بولی شِچّ تے اجب ڈھنگ نال اُدا سواگت کرن لئی سوچدا۔ پتا نہیں ابدی تگھی شِچّ کی شکتی سی؟ منّش دے اگی اُسدیاں سبھ کُجھ بھلّ جاندَا۔ رٹے رٹائے شبد کدھرے رُل کھلّ کے رہ جاندے۔ کدے کدی اُدا دل کردا اہ منّش نوں لے کے نسر نسّ جائے۔ جتھے کدی شی کوئی سَنہاں نوں جُدا نا کر سکے۔ سارا دِن اہ پیار دی دُنیاں شِچّ کھوپیا رہے۔ منّش اُتے چندری جوانی نے رنگ شی اڈرے ہی کھنڈائے سن۔ اُس دے انگ انگ شِچّ اکّ نشا سی، آکرشن سی تے دل موہ آینہ شالے انداج۔ اُس دے لنبے تے کالے شاہ شال شیکھ شیکھ کی اہ بلّٹرا ہو جاندَا۔ کِنّا کِنّا چر اپنھیاں شنگلاں نال اُنہاں ریشمی لِٹاں شِچّ کنگھی کردا رہندا۔ منّش دیاں اکھاں شی کرلیاں شرگیاں سن تے جے کدے بھلّ بھلیکھے بھورا سُرما پا لیندی، اہ سوچنہو اسمرتہ ہو جاندَا کوین اُنوں سمجھائے منّش اُنوں کِنئی سوہنھی لگدی ہے۔ ہتھاں دیاں شنگلاں شِچّ گلاب دیاں پَنیاں شرگی کوملتا سی۔ شار شار اُبدے بوٹھ منّش دے کومل ہتھاں نوں چنمنہ لئی تڑپھ اُتھدے۔ منّش دا سٹشل سریر شیکھ شیکھ اہ اپھی آپ شِچّ کھوہ جاندَا۔ کِنّا کِنّا

چر اس انوکھی سندر تاشِ چّ کھوپیا شہ اپنی ہوند نوں بھل بہندا - ادھا
ادھا گھنٹا بناں کسے کارن ابدیاں اکھاں شِ چّ شیکھدے شیکھدے بتا
چھڈا -

کدے کدائین اہ اپنے کھلے شالان نوں پچھانہ سٹ کے رات نوں چند
دی چاندنی شِ چّ آ جاندی اہ آپے توں باہر ہو جاندا - شار شار ادا من کجھ
کرن لئی بھڑک اٹھدا - شار شار اپنے کلاشیاں شِ چّ بھر کی انوں
چنمنہ توں بناں جوین انوں کوئی کنم نہیں سی ہندا - بوہڑ دے پتیاں دی
جھاں بیٹھ انہاں دیاں پیار - کلوالاں مگھدیاں سن - پتیاں شِ چوں چھنہ
کے رشنی اہدی منشد، تے پیندی - اُس سمیں کرتار نوں لگدا اہ کسے
سورگی پری دیاں باہاں شِ چّ پیا لوری سنہ رہا ہوشے - اجہیاں ملاکاتاں
تون ادا دل کدے نہیں سی بھردا - کئی کئی دن اہدے دماغ شِ چّ انہاں
ملاکاتاں دے درش اکرے رہندے - سارا سارا دن اہ اجب اجب خیالوں
شِ چّ کھوپیا رہندا - کتاباں شِ چوں انوں منشد نذر اشنہ لگ پئی سی -
تھاں تھان ادا نان اُس دی کلم تون آپے لکھیا جاندا - اُس دی ہر برکت
شِ چّ منشد سما گئی سی - ساری ساری رات انوں منشد دے سپنی اشنہ
رہندے - کدے رات نوں اکھ کھلے جاندی تاں منشد ہی منشد ، ' ہنہ سوں
رہی ہوشیگی ، بے - پھکر ہو کے ، کی پتا میرے شانگ جاگ ہی رہی
ہوشے - اہ سوچدا - پھیر اُس دے ہی خیالوں شِ چّ اکھاں مٹ لیندا ، ' ،
توں بڑا سست ہو گیاں کرتار - ' کدے کدی ادا پِ شِ اکھدا - اہ سست
نہیں سگوں چست ہو گیا سی - انوں کی پتا اہ اپنی جوانی شِ چّ پیر دھر
کے پیار دی دُنیاں تک اپڑ گیا سی - منشد نوں سکولوں ہٹا لیا گیا ، پر
انہاں دے پیار شِ چّ بھورا پھرک نا پیا - اُسے ترہان انہاں دیاں ملاکاتاں
ہندیاں رہیاں - کدے کسے شلوں کوئی شکوا نہیں سی ہوئی - پتا نہیں اس
لئی ک نشنان نوں بک شجے شِ چّ اٹ شِ شو اس سی - کوئی کسے نال
بے - شپہائی کرشدتی تے کس لالچ ، چ ؟

کرتار شہر شل ہو ٹریا... شچیری پڑھائی لئی - منشد حُش شِ سی تی
اداس شِ - کرتار نوں تے یکن سی اگلیاں لکھاں پیار جوڑیاں شانگ
انہاں دا پیار شِ مٹی شِ چّ ہی رُل کے رہ جٹیاں پر منشد دا دل رکھنہ

لئی شہ ، ہاں ، ہاں ، اکھدا تریا اشدنا سی ۔ سینکڑے جوڑیاں شس
 دے پتڈ شہیج ہی بدنام ہوئیاں سن ۔ کسے توں لوکاں بلہ اٹیرے ، کسی
 نوں مہنھے مارے تے کسے ، تے ٹکوراں ہوئیاں ۔ پر انہاں دی جوڑی
 کدے کسے دے دھگے نا چڑھی تے جی اس دے ڈمیوار سی تان انہاں
 دے کھیت ۔ منشد داسی اتے شنہاں داسی کھیت باہر سار سی ۔ اتھے
 کدے شی کسے دا چگر ناشجدا ۔ جے کسی انہاں نوں بدنامی دے سیک
 توں بچائیا سی تان اہ انہاں دے کھیت سن ۔ اہو جہیاں سینکڑے کہانہیاں
 سن جہڑیاں کرتار نوں کھچی رکھدیاں ۔ کھیتاں شہیج چگر مار مار اہ
 اپنھا دل ہولا کردا سی ، تی انہاں یاداں دے بھنڈاران نوں شہ کسے ہتھ
 شیچنھ دی ہنمت نہیں سی کر سکدا ۔ نالے جہڑے منہ شد منہ دانھی اشدے
 سن انہاں داسی سپھائیا ہو جانھا سی ۔ اہو شہچار سن جہڑے کرتار نوں
 یاپنھی اندرلی کوٹھڑی شہیج پئی نوں کنبائی جا رہے سن ۔ اک پاسے
 نوکری دا مسلا تے شجے پاسے پو دی نشانی ، اپنہیاں یادگاراں دی
 گٹھڑی ، سپ تے کوہڑ کرلی شہالی گل بنھ گئی سی ۔ کھلتے تان کوہڑی
 چھڑے تان کلنکی ۔

جھٹ ک باد اہنی اپنے خیال چھڑے ۔ اپنھی پچھانہ ۔ کھچو سوچنھی
 تی اہنوں گلانی جہی آئی ۔ لوکاں دے نہوری آپے تریپھاں شہیج بدل
 جانہگے ۔ پنچ دے جنس پنجاہ گلے ذمین بنھ گئی تان پو دی اتما نوں
 یاپے شانتی مل جاؤ ۔ مینوں کہڑا کوئی کھیتاں شہیج جانہو رشکدا ۔ جنس
 مردی جلتاں تے نالے جنس پرفیسر بنھ گیا پھیر تی اہدی ادت شی
 دگنھی ہو جاؤ ۔ خبرے نہیں کدے سال شد سال باد کدے گیڑا لگیا کرشد
 جاں نہیں ۔ نالے چلے جانہ تان شی کوئی شہیج گل نہیں ۔ بہتا ہی کرش
 مڑ پھیر اہو ذمین کہڑا کتے نس جاؤ ، پھیر کھردی جاؤ ۔

نویں خیالاں نی اہدے پرائھے شہیچاران نوں دبوچ لیا ۔ ساہو ۔ ساہ اہ اٹھ
 تریا ۔ اہدی ماں گھر دیاں دلجاں شہیج کھڑھی اہدے شہل تگدی رہی ۔ پتا
 نہیں اہدا دل بے ۔ تہاشاک شہ دھڑک رہا سی ۔ دل کیتا اک سار کرتار
 نوں باہوں پھڑ کے اندر ڈک دیوے پر ترے جاندی نوں پچھوں ہاک مارن
 دی اہدی ہنمت نا پئی ۔ دل مسوس کے اندر جاسڑی ۔

‘ ، چنڈرا بناں کُجھ کھاہے پتے ہی تڑ گیا ۔ ‘ ، انڈر سٹڑ کی اُہنی اِنّا سوچ کے اکھاں سڈِچوں نیر سبُونھا سُرُشد کر دِتّا ۔
 ‘ ، جے چنڈرے دے سر ، تے پُو نہیں رہا تان اِس لُونہدا پھردا ۔ نہیں اجھے نیانہیں نوں ڈگے دا پھکر نہیں ہندا ۔ ‘ ،
 اِک سار پھیر اُہدے رُکے ہنجھو شہ تڑے ۔

7

گھرش نکل کے کرتار سِدھا نرنجن دے گھر سَلّ ہو تڑیا ۔ اُس دی ذمِن دا باکی بچدا کِلّا نرنجن دی ذمِن نال لگدا سی ۔ سردا پُجدا گھر ہونہ کرکی اُہ کھرد سڈی جھٹّ سڈِچ سگدا سی ۔
 کرتار سُسْت چالے تڑیا جا رہا سی ۔ اِک پاسے دِل کٹوں کٹوں پیا کردا سی تے نُشجے پاسے دِماغ سڈِچ ہتھوڑے جھے سَجْنہ لگّ پئے سن ۔
 پیاس نال گلا سُکّ گیا سی ۔ کئی سار کسے گھرش پانہی دا گلاس پینہ لئی شہدے کدم شدہدے ہی رہے ۔ کئی سار اُہنوں یکن ہو گیا سی اُہ دھرتی ، تے بے ۔ ہوش ہو کے پٹاک دینھے ڈگّ جٹیکا ۔ آپنہی آپ نوں سنبھالدا اُہ تڑیا جا رہا سی ۔ گلی دا موڑ مڑ کے نرنجن دے گھر اگے جا پھنچیا ۔ درشادے سڈِچ اِکٹھ بجھیا ہوئیا سی ۔ پندّ دی پنچائت دری سڈِچھائی کسے مسلے دا سمجھوتا کرا رہی سی ۔
 ‘ ، اِنے بندیاں ، چ تے گلّ نہیں ہونہی ۔ ‘ ، سوچدا اُہ اگے لنگھ گیا ۔
 ‘ ، چلو اِک سار آپنہی ملکيات ہیٹھ کھیت سڈِچ گِیرا مار آتاں ... پھیر تی اہ کسے دا ہو ای جانہا ۔ ‘ ، اُہدے کدم تیز ہو کے کھیت سَلّ شدہنہ لگے ۔
 سوئے دی پٹڑی پٹڑی پے کے کرتار آپنھے کھیت سَلّ جاندے پھے ہو گیا ۔ اِک سڈ کھیت لنگھ کی اُہدا کھیت پیندا سی ۔ کھیت سڈِچ سڈِچیاں ہی اُہدا اُچی اُچی بھٹاں مار کے رشنہ نوں جی کیتا ۔ سار سڈِچیاں ہی اُہنوں سَجی نگرے لگی ، رُشڑی ، نذر آئی ۔ اِک دم اُہدے کدم تھم گئے ۔
 رُشڑی دا گورّا تھاں تھاں بکھریا ہوئیا سی ۔ کدھرے گوہے دے ڈھیر پئے

رُل رہے سن اتے کدھرے مُرگیاں نے ککھ کَنڈا کھنڈا رکھیا سی ۔ اَج دی ہالت انہاں سمیاں تون اِکّ دم بھنن سی جشن اُدا پَشِد اِس دے سنے شِچّ شراب لئی توڑے دبا ہندا سی ۔ اِس رُشڑی دی شِی اِکّ اُٹری ای ٹوہر سی ۔ کِننی شار لوکاں نی اُدے پَشِد نوں یاکھیا سی ،
 ‘ سردارا رُشڑی جہڑی اِتیں سنوار سنوار رکھی آ کوئی کھیر نہیں دِسدی ۔ ‘

‘ بھورا ماسا کسے شِیہ ساہے لئی کڈھ لئییدی ے ۔ ہور اپنہا تان تینوں پتا ہی بیگا ۔ ‘ اُدا پو ہسّ کی اکھدا ۔
 ‘ جشن پہلیاں گلاں نہیں رہیاں ، پہلے لوک نہیں رہے تان انہاں دی پہلی نہار کوں رہے ۔ اپنے مالکان نال اپنے شِی اپنی ہالت بدلنھی ای ہوئی ۔ ‘ سوچدا سوچدا اگی نوں تر پیا ۔
 شِہ کُ پھٹّ دی اِکّ ڈنڈی سی جہڑی لنگھ کی اُدے کوٹھے سن ۔ اُہنی اِنّا پینڈا سکنتس مُکا لیا ۔

پشویاں شالا کوٹھا ڈھہ کے کھنڈر بنہ گیا سی ۔ اِکّ شتیر سی جہڑا شِچال شس ٹٹّ کے بیٹھاں لمک گیا سی تے سرکڑے دیاں تیلان اِتیں بکھریاں سن ۔ جوں کسے شِدھوا اُشرت نی اپنہا جھاٹا سیپا کردی کردی نے جھتھرا بنہا لیا ہوشے ۔ کرتار دے پرشار تون بنان انہاں دی سیوا تے دیکھ بہال شِی تے کوئی نہیں سی کردا ۔ شِیوگ شِچّ آیا ہی مٹانہا ہوئیا ۔

پشویاں شالی کھرلی ، جتھے کدے درجن پشویاں دیاں رشنہکاں رہیاں سن ۔ سارا برانڈا چہک رہا ہندا سی اُسے برانڈے شِچّ اِکّ کُتی نی اپنہا گھرنا بنہا لیا سی ۔ کلیاں تے سِشَنک اِس ترہاں لگی سی جوں سدیاں توں کسی اِس دی سار نا لئی ہوشے ۔ کچیاں کندھاں شِچّ رکھے رشنندانان شِچّ بہانت بہانت دے پنچھیاں نی اپنی اہنھے بنہا لے سن ۔ کرتار کِننا ہی چر بُتّ بنہیا کھنڈر نما گھر شلّ شیکھدا رہا ۔ اُدا دل نشر نشر دی دھڑک رہا سی ۔ ہور بہتی دیر اُس تون اہ سبھ گجھ شیکھیا نا گیا ۔ سبر دا گھٹّ بھر کی اہ اگانہ ہو گیا ۔

کرتار دے کمرے دا درساذا کھلہا سی ۔ سدھا اہ اندر جاشٹیا ۔ اُس نوں
 شیکھ کی اکّ کالی کُتی اندرش نکل کے باہر نوں نسرّ گئی ۔ چہکدے
 کبوتر اڈاری مار گئے ۔ سورج دیاں کرناں ٹیڈھیاں ہو کے اندر پینہ
 لگیاں ۔ اکّ اجب جہی کسم دی بدبو کرتار دے نکّ اندر گھسنہ لگی ۔
 اکّ سار اُبدے ہتھ رُمال لئی جیب شلّ شدھے تے پھیر اہ رُک گیا ۔ اتھے
 ہی تان اُس نے دندگی بتائی سی تی اس نوں بُنی بیدردی نال ٹھکرا دینہ
 دی اُبدی بُنت نا پئی ۔ اکّ شد منٹ مون دھاری رہنہ پچھون اُبنے پٹھ
 بھوا لئی ۔ ستّ سال پہلاں دی کالکھ ہالے کمرے دی کھبی نگرے چمکاں
 مار رہی سی ۔ کدی اتھی اہ اپنی مٹی دے تیل دے لَینپ نال ادھی ادھی
 رات تک پڑھدا رہا سی ۔ جلدی ہی کرتار نی اُدھرش نگاہ ہٹا لئی ۔ کدے
 شی کسے پڑھائی شالی یادگار نوں تاذا کرکی اُنوں خُشی نہیں سی ہندی ۔
 اسے پڑھائی نی اُنوں اہ رنگ شہ کھائے سن ۔ انہاں بھریاں بھگنیاں
 گھران نوں کھنڈر بنا دتا سی ۔ جے کتی اہ پڑھائی نوں چھڈ کے کھیتی
 شہّ چّ پے گیا ہندا تاں گھٹو گھٹ اتھوں تک تاں نوبت نا لُندی ۔
 باکی سارا کمر اُشہران پیا سی ۔ اکّ شد تھائیں چوہیاں دیاں کھڈاں
 ندریں پنییاں جنہاں شہّ چوں مٹی کڈھ کڈھ انہاں ڈھیر لا دتے سن جاں
 چڑیاں نی اُپنھے بنھوندے سمیں تِلاں دے ڈھیر کھنڈا دتے سن ۔
 اُپنھے بھٹان نوں شہّ سے ترہاں دل اندر گھٹّ کی اہ شجے کمرے اگے
 جا کھڑشتا ۔ اکّ چھوٹا جہا جر شالا جنڈرا شجا ہوئیا سی ۔ اکو جھٹکے
 نال اُبنے جنڈرا توڑ لیا ۔ اندر اکّ شد پُراںھے ہل کوئی اکّ ادھ ٹٹیا جہا
 کھریا تے ہور نک سک جہا پیا سی ۔ اکّ ٹٹے پھٹی نوں کھچّ کی اہ اُپر
 بیٹھ گیا ۔ اس سار اُس تون اُپا کابو نا ہوئیا ۔ ہنجھو اکھاں شہّ چوں اُپ
 مہارے شہّ ترے ۔ ، ، ، باپو ... باپو ... ، ، ، دیاں چمکاں سارے کمرے
 شہّ چّ گونجنہ لگیاں ۔ لکھ تھمائے تون شہّ ی اُدا رشنہ نا تھنمیا ۔ انہاں
 سندا شہّ چوں کرتار نوں یاپنھے پو دی ہوند مہسوس ہندی سی ۔ کدی اُبنے
 رَجھاں نال انہاں نوں بنھائیا سی ، شرتیا سی تے کنڈم کرکی انہاں
 کوٹھیاں شہّ چّ ڈگیا سی ۔ اُس نوں پھٹے ، تے بیٹھی نوں مہسوس ہو رہا
 سی جوین اُدا پو بلداں مگر جُریا ہوشے ، کھریا پھڑ کے گوڈی کر رہا

ہوشے ، رات دے سنائیاں شِچّ کھڑا پانہی لا رہا ہوشے ، پڑ شِچّ منجا
 ڈاہی بیٹھا ہوشے تے کدے کدی اُنوں لگدا ، پو منجے شِچّ پیا کھنگھ نال
 گر لا رہا ہے ۔ کدی انہاں سندان نوں شہ نبحہ نال شیکھنہ لگ جاند ا ،
 کدے گرد نال بھرے کسے ٹٹے سند تے پیار نال چنمنہ بھر دا ... نالے
 ہٹکورے نکل رہے سن نالے ہنجھویاں دی شاچھڑ لگی ہوئی سی ۔
 اتھوں اٹھ کے کرتار کوٹھیاں دے پچھے شل ہو تریا ۔ اس دے کبڈی
 شالے میدان شِچّ گٹھ گٹھ گھاہ اگ آئیا سی ۔ جتھے چند دی چاندنی شِچّ
 مہپھلاں جنمڈیاں سن ۔ چیک ۔ چیاڑا پیندا سی ۔ ابو تھان اک شِبران بنہ
 کے رہ گئی سی ۔

اگے جا کی اہ جوانی شِچّ ہی سک کے ٹنڈ ۔ مرنڈ بنھے رُکھ بیٹھاں جا
 بیٹھا ۔ لوکین اکھدے نے بوہڑ شد شد تین تین سو سال دا ہو جاند ا ہے پر
 اپنے تان ہالے جوانی شِچّ مسان ای پیر دھریا سی اتے ہالے کسے
 کسے تنھے نے ہی دھرتی نوں چھو پیا سی ک اس دے پتے سک کے
 جھڑ گئے ۔ مڑ کسے شئی پتچھی نی ادا ساتھ نا نبھائیا ۔ سینکڑے
 پتچھیاں دی آہنھے کدھرے کھنہ لا کی اڈ گئے ۔ ہنہ تی اک ادھ گر جھ
 توں سو کوئی شِی اس دا ساتھ نہیں سی نبھوندا ۔

جس دن توں کرتار دی پریت ۔ کہانہی سماپت ہوئی سی اسے دن توں
 اس رُکھ توں انہاں دا شِچھوڑا جویں سہ نہیں سی ہوئیا ۔ بوہڑ بیٹھاں بیٹھ
 کے کرتار نوں لگدا سی اہ منشد کول بیٹھا ہوشے ، پر اہ تے ڈھیر
 پُرانہیاں گلاں سن ۔ منشد ہر رشذ اس دی بنہن دیاں سوہاں کھاندی
 کھاندی کسے ہور ٹٹلی جا چڑھی سی ۔

‘ مینوں میاف کر دیو س ... گھردیاں ، تے کوئی نشر نا چلیا ...
 میرے شل شیکھس ... میری ادت نوں گلیاں شِچّ نا رشلس ۔ ‘ ، سرپھ
 اِنسیاں ک گلاں نال اہ اپنا کھڑا چھڈا گئی ، پر اُنوں کی پتا کرتار دے
 دل ، تے کی گُردی سی ؟ بناں کجھ کہے سُنھی اپنے باہاں ڈھلیاں چھڈ
 دتیاں سن ۔ اہ نشر نکل گئی ۔ کرتار دا ہتھ اٹھیا ۔ تھپڑ مار مار شہری
 کر دیوے ۔ کجھ سوچ کی اہدے ہتھ تھنم گئے سن ۔ پندراں دن چھٹیاں دے
 شِچّ چھڈ کی اہ شہر چلا گیا ۔ مڑ کدے منشد شل تگنہ نوں دل نا کیتا ۔

بھلائییاں بھُلّ شی نا سکیا۔ رات نوں اکھ کھلّدی جاں سویرے جاگدا اُس
 دے اکش دِماغ شِچّ اُگر جانڈے۔ کدے شی ہوکیاں توں سوا اہنوں کُجھ
 نَسب نا ہوئیا۔ کدے منڈتے ، کدی اپنی غریبی اتے کدی انہاں دی
 امیری اتے کرتار نوں گُسا چڑھدا رہندا۔ جی اہ سینکڑے شِگھے ذمِن
 دا مالک ہندا مجال سی اہ کسے ہور دے گھر جا رہندی۔ اہو دکھ سی ،
 غم سی۔ جس دا اہ کئی شریاں توں شکار سی۔ اپنی غریبی دا اِساس
 کرشنہ شالی منڈتے سی۔ سینکڑے شار کرتار اِس بوہڑ بیٹھان اِکلا بہ کی
 اُس دیاں یاداں تاذیاں کر کے ، ہنجھو شبا کے گیا سی تے جوئیں بوہڑ
 توں شِی اُس دا رُدن شیکھیا نہس سی گیا۔ بوہڑ نے شی دناں شِچّ ہی
 اپنی بہار نوں تلاک دے دتا سی۔ پتین نوں جھاڑ کے کرتار دی زندگی
 اپنی آپ نوں تَنڈمرنڈ بنھا کے جوئیں اپنی شپھا دا سبوت دتا ہوشے۔
 ، ‘ کَش کھاہ - م - کھاہ کسے دی یاد شِچّ سڑیا جتے۔ جشن
 اُہنے میری کدر نہس پائی۔ اپنی زندگی دے سہینہ کھاتر میریاں
 بھلننناں نال کھیڈی تاں میرا اِک ترپھا پیار کس کم۔ مین اہنوں گلی گلی
 شِچّ بدنام کرانگا۔ اُہدے کسے گھر گھر سُنھلننگا تی اُہدی اِدت نوں
 گلیاں دے ککھاں شانگ رشلانگا۔ اگوں تاں کسی نوں ہور تے زخمی
 نہس نا کرشد۔ ‘ پہلی شار سی جشن اپنھے پرتی کرتار دے من شِچّ
 شِدرشہ پیدا ہوئیا سی۔

اپنھے فیسلی نوں دِرھ کر کی اُہ اُتھ کھڑیا۔ لیڑی پینٹ جھاڑی تے تیز تیز
 کدماں نال مُڑ جدھرشن اُتیا سی ادھر نوں تِر پیا۔ دبا دب کبڈی شالا میدان
 لنگھیا ، کوٹھے لنگھے تے رُشڑی نوں پچھانہ چھڈ کے شار ٹپ لئی اتے
 پے شِچّ جا رہا۔ اکھاں رشہ تے ہنجھویاں کر کے لال ہو گئیاں سن۔
 گلہاں ، تے سوج چھا گئی سی۔

جلدی جلدی اپنھا پینڈا مُکا کی اُہ نرنجن دے گھر جا سڑیا۔ پنچائت اُتھ تِر
 گئی سی۔ نرنجن دا ہتھ پھڑ کے کرتار اندرلی کوٹھڑی شِچّ لے گیا۔
 ساری گلّ کرا کے دسکھت کیتے تے رُپے جیب شِچّ پالے۔ ذمِن
 گوڈیاں دے بھا شِکی سی پر اُہنے ‘ سی ‘ نا کیتی۔ نوٹان نوں سانبھ
 کے سردار دی کوٹھی شلّ دا رُکھ کیتا۔

‘ ‘ میں تیرے شلّ ہی چلیا سی ۔ ‘ ‘ کوٹھنوں نکل کے سردار نی اُنوں
 نُشرشن اُشدی نوں شیکھ کے کہا ۔
 ‘ ‘ میں تی آپ آ گیاں پھیر ۔ ‘ ‘
 ‘ ‘ ٹیلیپھون ، تے گلّ کیتی سی میں ۔ چیف تی اپنھا لنگوٹیا یار ای نکلیا
 ۔ مین اُدی پر موشن کرائی سی ۔ سالا نہیں لگدا جواب دے دیو ۔ گیرج
 شِچّ کھڑی کار شلّ مُردے سردار نے کہا ۔
 کار دی تاکی کھلّی ۔ اہ شِچّ بیٹھ گیا ۔ کار ہوا نال گلاں کرن لگی ۔

8

اکّ شِڈی ساری چار ۔ دیواری شِچّ ‘ نو ہوٹل ‘ دی امارت نو ۔ شِڈیابی
 دُلہن شانگ سچی کھڑشتی سی ۔ بھانت بھانت دے رنگاں نال کٹے چورس
 کھانے دُلہن دے گنھیاں شانگ پھبّ رہے سن ۔ منڈل دی ٹاپ ، تے ‘ نو
 ہوٹل ‘ دے بورڈ شِچّ چوں بندے ۔ جھٹے رنگ ۔ برنگیاں بجلیاں جہم ۔
 جہم پییاں کر رہیاں سن ۔ بورڈ اُپر لگے پنج بلباں شِچّ چوں جنش لال ،
 پلی تے سپہید رشنی مکس ہو کے گردی تان اکّ بورڈ ، تے اڈرا ای
 نکھار سی جس شِچّ بنھیاں بالکونیاں شِچّ چوں ہتھاں شِچّ شِسی
 دیاں بوتلاں تے گلاس لئی پھر دے منکھی بُت شِکھائی دے رہے سن ۔
 رات دے اٹھ شِچّ گئے سن جنش سردار دی کار ‘ نو ہوٹل ‘ دے گیرج
 شِچّ جا کے رُکی ۔ کرتار نے پردا ہٹایا ۔ گیرج دی چھت ، تے لگیاں
 رشنیاں شِچّ چمکدیاں کاراں ، ٹیکسیاں تے سکوٹران نوں شیکھ کی
 اہ ہیران رہ گیا ۔ اُس نوں یکن نا آیا ۔ سچّ ۔ مچّ لوک انہاں دے مالک
 نے ۔ اہ موجود نی اس ہوٹل دیاں رنگلیاں اندر ۔

‘ ‘ ہیلو سردار ساہب... یاج تو بڑے دنوں کے پچھچات چکر لگایا آپ
 نے ۔ ‘ ‘ کرتار دا دھیان سردار دا سواگت کرن ائے اسسٹینٹ مینیجر نے
 توڑیا ۔

‘ ‘ نہیں تے... ہالے پرسوں تاں مین اتھے ساں... تے اج پھیر تیری
 سیوا شِچّ ہادر ہو گیا ہاں ۔ جے کتم بنھائینگا تاں... ‘ ‘ کار نوں جنڈرا

لا کے باہر اُٹندے سردار دے ہوٹھ پھر کے ۔ کرتار شی باہر نکل کی
 اُنہاں دے کول کھڑد گیا ۔ سردار دا بیگ اُنہے ہتھ شِچ لِمکا لیا سی ۔
 ‘ تو یہ بات ہے پرسوں میں یہاں نہیں تھا... وُر ساہب ۔ ہوٹل تو آپ
 کا ہے جب چاہیں پدھار سکتے ہیں ۔ ۔ ‘
 ‘ کرتار دیاں نگاہاں مینیجر دے بڈھے چہرے ، تے ٹکیاں ہوئیاں
 سن ۔ بار بار اُس دے ہوٹھاں ، تے نچدی مُسکراہٹ اتے بولاں دے
 شِچوں ٹپکدی کھشامد شِچوں اُنہوں بنوٹی ۔ پن دی بو آ رہی سی ۔
 جوئیں سرف دکھلتے کھاتر ہی اپنے ہوٹھاں نوں بلا رہا ہوشے ۔
 ‘ کس ترہاں چل رہا پھیر ؟ ‘

‘ کرپا ہے ساہب آپ کی ۔ ‘ مینیجر نے نا چاہندی اہ شبد کہے ۔
 انڈرشن اُدا دل پھولیا لوڑدا سی ۔ نا گھر اُٹا سی تے نا کوئی پیسا دھیلا ۔
 آکھنہ نوں اسسٹینٹ مینیجر اکھو شندا سی پر اُس دا اُدا ، اُدے تک ہی
 سمت سی ۔ نہیں تی اُنہے ساری اُمر بیریاں نالوں شی کھستا ہالت پھر
 گذاری سی ۔ اہ بھیرا کنم کردا سی ۔ جس نوں یا تماشی نہیں سی مندی ۔
 پھیر شِچ اہ بھکھا سی ۔ گریبی دا شکار سی ۔ آکھر ڈیڈھ سو نال بنہدا
 شی کی ہے ؟ ‘

‘ کیا سیوا کریں ساہب آپ کی ؟ ‘
 ‘ بی شہ اُس دن شالے پس بڑے پسند آئے سی مینوں ۔ جو اج پھیر
 مل جانہ تے مذا ای آ جائے ۔ ‘
 اہ گلاں مار دے گیٹ شل شدھنہ لگے ۔ کرتار اُنہاں دے مگر ہو گیا ۔
 ‘ ارے شاہ سردار شہ تو میں بسّ ابی بک کر کی آئیا ہوں ... ہاں
 کجھ نئے پس آئے ہیں ہمارے پاس ۔ ایک دم شدھیا ، بس پری جیسی
 ہے ، دیکھو گے دیکھتے رہ جوگے ۔ بسّ ایک شار شیکھو تو ۔ ‘
 ‘ ہن پنجاناں ؟ ‘

‘ جی ساہب ۔ موسٹ بوٹپھل ۔ ‘ مینیجر نے گھڑے ۔ گھڑائے شبد
 دہرائے ۔ ‘ پھیر بنہا دے پرشگرام ۔ ۔ ‘
 ‘ کتنے پس ساہب ؟ ‘ مینیجر دے چہرے ، تے خشی شرن لگی
 سی ۔ ‘ تین ! شد میرے لئی تی اک ... ‘

‘ ‘ اس سائب کے لئے ؟ ‘ ‘
 ‘ ‘ ابو ! سردار نے کرتار شلّ تکّ کے کہا ۔
 کرتار دا دماغ مینیجر دے بنوٹپن شِچّ رُجھیا ہوئیا سی ۔ ‘ ‘ شر
 سائب پھر پلے ڈریس میں ہونگی ، پچھانہ توں لینگے ۔ ‘ ‘
 ‘ ‘ پچھانہ تانّ آپے لوآنگے پر بھیجس ذرا جلدی ۔ ہوں ۔ آہ پھڑ ،
 جواکاں جنھیاں لئی لے جائیں کُجھّ کھانہ نوں ۔ ‘ ‘ اکھدے سردار نے
 پنجاں دا نوٹ جیب شِچوں کڈھّ کی اُہدے ہتھ پھڑا دتا ۔ اکّ شار پھیر
 بنھوٹی مُسکراہٹ ہوٹھاں ، تے لیا کے مینیجر نے نوٹ جیب شِچّ پا لیا
 تے نوٹ ۔ بُکّ شِچّ کُجھّ نوٹ کرن لگیا ۔
 ‘ ‘ سائب آپ تو بڑے اچھے ہیں ۔ ہر بار اہسان کرتے ہیں ۔ ‘ ‘ نالی اُہ
 اکھی جا رہا سی ۔ اُہ اکّ ہور نوں بنّ آئی کار شلّ تر گیا ۔
 ‘ ‘ بڑے لالچی ہندے نے ۔ ہنہ پنجاں نال کوئی چنگا پس لی او ۔ نالی
 اِنے کُ نال اگے پچھے پھردے رہندے نے ۔ کئی شار بڑے بے ۔ رنگ
 جہے لی اُشندے نے ۔ ‘ ‘ سردار کرتار نوں سمجھونہ دی کوشش کر رہا
 سی ۔

کرتار نی اگا ادھر دھیان نا دتا ۔ اُس دا دماغ کتے ہور سی ۔ ‘ ‘ بسّ
 اس ہوٹل دی اہو کھاسیات ہے ۔ راتاں تہانوں اُباسیاں لے کے کٹنہ دی
 لوڑ نہیں ۔ بڑیاں رنگلیاں راتاں بنھدیاں ۔ ‘ ‘
 ‘ ‘ سوہرے پتا نہیں کتھوں شدھیہیا شدھیہیا بھال کے لیشندے نے ۔ کئی
 تان نریاں پٹولیاں شرگیاں ہندیاں نے ۔ کالجاں دیاں شی تے ہندیاں شی
 بڑیاں سستیاں نے ۔ ‘ ‘
 برابر ترے جاندے کرتار نوں سردار ہالے شی کُجھّ سمجھا رہا سی پر اُہ
 بے ۔ خبر سی ۔ دشنوں ساہمنھے بنھیاں سنگ ۔ مرمّر دیاں پوڑیاں جا
 چڑھے ۔ ہنھے ہنھیرا ہوئیا سی تے ہوٹل دیاں ساریاں بتیاں جگمگا
 اُٹھیاں سن ۔ کرتار دیاں نگاہاں بسیاں ، انہاں باہاں شِچّ باہاں پائی
 ٹھلدیاں جوڑین اتے تنن تنن چار چار دیاں ٹولیاں ، تے ٹکیاں ہوئیاں
 سن جہڑیاں دُنینداری توں بیکھر ہوٹل دیاں رنگنیاں مانہ لئی تیزی
 نال ادھر آ رہیاں سن ۔ بیپھری نال ہسدے ، خُشیاں نال چھکدی اُہ اس

ترہاں پوڑیاں چڑھ جاندے جوین اس ہوٹل دے جگاں توں ساکپھ ہونہ۔ ہر
اک دے چہرے، تے امیری دے چنہ سن تے پیسیاں دی مہک سی۔
ہزاراں رُپیاں دے ٹھنڈھے سوٹان اتے ریشمی ساڑھیاں تے جنش مین
گیٹ، تے لگی سپاٹ لائیٹ انہاں، تے پیندی تان اہ ایشیں چمک اٹھدیاں
جوین کسے نمائش گھر شِچ لگیا شو۔ کیش۔
کرتار سردار دے نال تریا جا رہا سی۔

بلڈنگ دے چارے پاسے کئی گراسی لان سن جنہاں شِچ بھانت بھانت
دے پھل، جنگلی بوٹے تے جھرنیاں دیاں رشنہکاں سن۔ گراسی لاناں
شِچ اک نیگی جہی پگی سڑک سی جنہاں شِچ آیس۔ کرماں،
شِسکیاں، سوڈے تے ہور نکسک نال بھریاں ریڑھیاں شالے بیرے
گھنم رہے سن۔ ہر لان دے باہر اندرش ہونہ شالے ہکم دی اڈیک شِچ
بیرا کھلوتا سی۔ تہاں تہاں رنگ۔ برنگے بلیاں شالے بجلی دے کھنبھے
سن۔ بلڈنگ دے شِچکار جہے کرکی اک شِدا تلا سی جس شِچ پیندی
رشنی اڈرا ای درش پیش کر رہی سی۔

ہوٹل دے سائونڈ سسٹم تی اک انگریزی دھن شج رہی سی۔ کتنا ہی چر
کرتار اداس ہوئیا بس شہری دُنیاں دی ایشو۔ اشرت شِچ کھویا رہا۔
کدے کدی اُس دے منون اک شِدرشہی جہا سور اٹھا۔
‘ میں کَش نا اک سرمایدار دے گھر پیدا ہوئیا؟ کاش! میں شی
کدی اہو جہیاں رنگنیاں ماننہ دے یوگ ہو گیا ہندا۔ ‘
پھیر جھٹ ای شہدی نگاہ ٹپ لئی شِڈیک رہے بیریاں، تے جا ٹکدی۔
‘ اہناں نالوں تے میں چنگا ہی ہاں۔ پڑھیا ہاں۔ سبھ ٹھک ہو جانہا۔
اہناں تان بس نرک دے کپڑے ہی بنھے رہنہا، لوکاں دیاں ‘، ‘ ٹپاں، ‘
تگی جانہا۔ ساری دی ساری ہی امر۔

‘ چل تینون اک چکر مرشا کے لیٹتاں۔ ‘ کرتار دے موڈھے، تے
ہتھ رکھ کے سردار نے کہا تے پھیر بنان اُس دا جواب اڈیک اگے لگ
ٹریا۔

سردار دی ادارتاشیکھ کی اُس دا سارا سربر اک اجب نشے نال مہک
اٹھیا۔ اُس پرتی شردھا من شِچون اچھل اچھل پینہ لگی۔ جنش سردار

اُس ، تی ایناں خُش ہے ۔ دھیاں پُٹاں شَانگ سمجھدا تاں سپہارش دا کی پھکر ؟

اُہ چائیں چائیں اُہدے پچھے پچھے گھنمنہ لگیا ۔ سردار دا بیگ ہالی شہی اُہدے ہتھ شہی لٹک رہا سی ۔

سینکڑے جوڑیاں لان شہی بیٹھیاں پیار ۔ کلولاں کر رہیاں سن ۔ کوئی کسے ، تی اُریا ہوئیا سی ، کسے نے لک دیاں باہاں لپیٹ رکھیاں سن تے کسے نے کجھ ہور ۔ کتے تاشاں دیاں باڈیاں لگ رہیاں سن تے کدھرے شہی سکیاں شہی رہیاں سن ۔ اچی اچی ہاسے گونج رہے سن تے سارے شہیو ۔ منڈل شہی لٹک رہی سی ۔

دس دس ہزار دے سوٹاں شہی بابو تے پنچ پنچ ہزار دیاں ساڑھیاں شہلیاں میماں ۔ سینکڑے سینکڑے رُپے دیاں کریمان پائوڈر شہلیاں کُڑین اتے پنجاہ پنجاہ رُپے دے کے بنھائے بیئر سٹائیاں شہلیاں کالجیٹ منڈے شیکھ کے کرتار دا دل دھک دھک دھک کرن لگ پیا ۔ پنچ پنچ سو دی پُشاک تان اتھوں دے بیرے شہی پائی پھر دے سن ۔ بار بار اُس دیاں نگاہاں اپنے پھٹے پُراں کپڑیاں ، تے ٹک جانڈیاں سن ، جنہاں دی کیمت پندراں رُپیاں توں شدھ نہیں سی ہو سکی ۔ سو تھلٹاں توں گھسی پٹی کھڈر دی پینٹ سی تی اُہ شہی کئی کئی شہی بھنچے بیٹھنہ کرکی اتے یائے پسینے کرکے تھان تھان توں لیٹری پئی سی ۔ کمبڈ اس توں شہی چنڈے چڑھدا سی ۔ کئی تھلٹیاں پینٹ شدھ بھینہ نے شہی شہی ترشپے بھر دتے سن ۔ اُس نوں مہسوس ہو رہا سی جوئیں سارے امیر شہادیاں دیاں نگاہاں گھور گھور کی اُس نوں ڈرا رہیاں ہونہ تی اتھوں نکل جانہ دا سندیش دے رہیاں ہونہ ۔ سردار دا ہتھ شہی لٹک رہیاں ہونہ ہور شہی ترسیوگ بنھا دندا ۔ اُس نوں مہسوس ہو رہا سی جوئیں کوئی نیم □ □ نا ہو کے کُلی ہوشے تے کسے انھجانہ جہے سٹیشن ، تی آسٹریا ہوشے

‘ ، چلو اتھے کھڑا کوئی شیکھدا ؟ ‘ سوچ کی اُس نی اپنے آپ نوں سوچ دی دلدل شہی چوں کڈھنہ دا اسپہل جہا یتن کیتا ۔

سردار دا دل ہالی شہی نہیں سی بھریا۔ سار سار اُس دیاں نگاہاں کڑیاں ،
تی لُرتاں دیاں ادھ ننگیاں ٹنگاں ، تے ٹک جاندیاں سن - جتھے جنم
جاندیاں جنمیاں ہی رہندیاں سن - اُس دیاں اکھاں شہی چوں کرتار نوں
ٹک اجب جہی ہوس تے ماس نوں اندر رچا لینہ دی اگنی چمکدی
شہی کھائی دندی سی ۔

‘ ، شہ شیکھنہے نا اکّ میم نوں ، آ تینوں اُدے پٹّ شہ کھلتاں ۔ ‘ ،
اکّ پیلے رنگ دے بلب بیٹھ کھلو کے سردار نے نسر لان شہی بیٹھی
اکّ انگریز کڑی شہلّ اشارا کر کے کہا ۔ کرتار دے جوویں کرارا جہا تھپڑ
شجیا ۔ اہ سردار نے کی آکھ دتا سی ؟ کرتار اُس دے جواکاں شرگا سی
تے کڑی شہی ۔

اُس دا من کیتا نانہ کر دیوے ۔ گھٹو گھٹّ اُس دی ہالت شہلّ شیکھدا ۔ کی
ہُلدیا بنھیا ہوئیا سی ؟ اہ شکت کتی اشک لڑشنہ دا سی ۔ پر اُدی بنمت نا
پئی ۔ مداری دے بندر شانگ اہ سردار دے ہر اشارے ، تے نچنہ شالا بنہ
کے رہ گیا سی ۔

اُس دی ہالت اجب سی ۔ ایم □ □ کر کے شہی اہ اپنی آپ نوں
انپڑھ مہسوس کر رہا سی ۔ اُس نوں مہسوس ہو رہا سی ، جوویں بھرے
بزار شہی کوی پھلی سار شہر آئیا پینٹشڈ گُیاچ گیا ہوشے تی اپنے
شہی چھڑے ماپین نوں شہی اچی چلا کے لبھ رہا ہوشے ۔
اہ شنوں کڑی دے نال شالے خالی پلاٹ شہی چّ جا بیٹھے ۔ کڑی دا دھیان
ساہمنہ لگے جھرنے شہی چّ سی ۔ سردار دیاں نگاہاں اُس دیاں گوڈیاں
تک ننگیاں سپھید لتاں ، تے ٹکیاں ہوئیاں سن ۔
کدی اہ اٹھ کی اُس دے بھکدے چہرے ، تے ٹک جاندیاں تے کدے ادھ
-ننگی پٹھ ، تے ۔

‘ ، شیکھ سالی دیا ٹنگاں ... سنگے مرمر شرگیاں نے ... اکّ شال
نہیں ٹنگ ، تے ۔ ‘ ،
‘ ، موٹہ شیکھ انگیار شرگا بھکھدا پیا ، رس ۔ بھریاں شرگیاں گلہاں
نے ۔ ‘ ،

‘ گردن شیکھ ہوں ۔ ‘ ،

کِنّی سّار سردار آپنھے من دے گُبار کڈھ چُکیا سی ۔ پر کُڑی سِچّ اُہ کوئی آکرشن نہیں پیدا کر سکيا ۔ سائِد اُہ بھُلّ گیا سی اُہ پَنجَابان نوں تپّ چُکیا سی تی اُس دی جوانی کوساں مل پچھانہ رہ چُکی سی ۔ اُہ ہیران سی کُڑی چپّ کِشّ سی ۔ جاں تے سائِد اہنوں پَنجابی سمجھنا اُسندی ہوشے جاں سردار دی رنگی چٹی داڑھی ، تے ترس آ رہا ہوشے کِ جاں پھیر اجہیاں گلاں سُنھن دی آدی ہو گئی ہوشے ۔ جس سردار دی دال نا ای گلی تان اُسے ترہاں دھوتا مُونہ لے کی اٹھنھا پیا ۔ اِکّ سّار تان اُدا من اچّی اچّی ہسنھ نوں کریا پر پھیر آپنھے ارمان اہنوں اندر ہی دبونھے پئے ۔ سردار دا کی پتا کھڑے شکت گھمّیاری شانگ رُسّ کے بہ جائے ۔ اِکّ دشتِ سکی دیاں بوتلاں شی کھلّیاں ، کوکے کولے شی اڈے ، پر سردار دا کَنم نا بنھیا ۔ کاش ! اُدے دل دی مُراد پوری ہو گئی ہندی ۔

‘ سَوہری ٹرانجسٹر ای نہیں کَنن نالوں لاہندی ۔ ‘ ہتھ جھاڑ کے کھڑے ہندے سردار نے کہا ۔ ‘ اہو جہا کَنم ہندا جی انہاں دا ، کسے تی ایوین آ گئیاں ، کسے شلون ایوین مکھ موڑ لیا ۔ انہاں دا کی ہے ۔ ‘ کرتار نے ، رلوٹو ۔ باجے ، شانگ ہاں سِچّ ہاں ملائی ۔ مُڑ کسے مُٹیاری شلّ سردار دی جھاکن دی ہنمت نا پئی ۔ سائِد انگریز کُڑی نی اُدا دل توڑ دتا سی تی اُہ اُس دا بدلا اندرش کسے ہور تھان توں لینھا چاہندا سی ۔ ‘ ستِ سری اکال جی ۔ ‘ ہیٹھلی امارت دے گیٹ ، تے کھڑے بیرے نی انہاں دے اگے لگّ کے کہا ۔ سردار اُس دے پچھے تر پیا ، مگرے کرتار ۔

جھٹّ ای سَنہاں دے کَنناں سِچّ سور گونجھ لگے ۔ نال گھنّگُرشیاں دی چھنھکار شی ۔ گیٹ ، تے پھنچ کے بیرا سٹاپس مُڑ گیا ۔ سردار دے نال شالی سبت ، تے کرتار بیٹھ گیا ۔ ‘ ایار کنڈیشن ، تھئیٹر دی چارے پاسیاں توں ہوا پینھ لگی ۔ لکھاں رپے دی بلڈنگ ، تے لٹکدے ہزاراں رپے دے پردیاں ، تے کرتار دیاں نگاہاں جنمیاں ہوئیاں سن ۔ ‘ کتھی اننی اِلشان پردے تے کتھی اُس دے پِنڈ دے پِنڈ توں باہر پئیاں

کُلیاں شِچّ شُدے لوکاں دِیاں پاٹیاں جُلیاں ، ، اہ اسمانتا دا سوال
اُبدے اُندر گونجدا رہا ۔

سٹیج ، تے ڈانس کر دیاں کُڑیاں نے ہوراں دے منان نوں موہ لیا سی پر
کرتار ، تی اُنہاں دا بھورا اسر نہیں سی ۔ اُس دِیاں نگاہاں تان اُنہاں دی
پوشاک تے میک ۔ اپ نوں چیر کی اُنہاں دے گھائل مناں تک پہنچ گئیاں
سن ۔ اُس نوں مہسوس ہونہ لگّ پیا سی جوین اُنہاں دے پیراں شِچّ
چہنہکدے گھنگرش اُچی اُچی چلا کی اُنہاں دِیاں مجبورین نوں گنہوا
رہے ہونہ ۔

اُہ شیکھ رہا سی اُنہاں شِچّ چوں کئیاں نی اپنے کپڑی اُتارنے شُرشد کر
دِتے سن ۔ کرتار نوں بڑی ہیرانی ہوئی ۔ اہ کہو جہا آرٹ سی جتھے
سربر دی پردرشنی کرنی پیندی ہوشے ۔ اگّ شار شِی اُدا تارّی مارن
نوں دل نا کیتا ۔

اُہ تان چاہندا سی اگّ شار سٹیج ، تے جا کی اُنہاں تارّیاں مارن شالین نوں
دسی اُنہاں کُڑیاں دِیاں مجبورین نوں ، کوئیں گھر دِیاں گریبیاں نے ۔
سمیں دے ہالاتاں نی اتے بِنہاں سرمائیدار اں دِیاں ٹھوکران نی اُنہاں نوں
پیراں شِچّ پائلاں پا کے سربراں دی پردرشنی کرن لئی مجبور کیتا ہے
پر اُس نوں افسوس اہو سی جو اُہ چاہندا سی کر نہیں سی سکدا ۔ خبرے
کِش ؟ اہ اُہ خدشی سمجھ نہیں سی سکیا ۔

جھٹّ ہی بااد کُڑیاں دے انگاں ، تی اگّ نگی جہی انگی توں سوا کجھ
شِی نہیں سی ۔ اُنہاں دے مورنی شرگے سربراں ، تے لوکاں دِیاں
شِی اگھاں جنم گئیاں سن ۔ ڈانس جاری سی ۔ لوکاں دِیاں تارّیاں نے
سارا تھئیٹر سِر ، تے چکّ لیا ۔ اُنہے سردار شلّ نگاہ ماری اُدا چہرا شِی
خُشی نال کھڑیا ہوئیا سی ۔ دبا ۔ دب تارّیاں مار رہا سی ۔

اِس توں اگلے درش اُس توں شیکھے نا گئے ۔ اُس دا من کاہلا پینہ لگیا ۔
اگّ اجب جہی گھٹن نی اُنہوں تنگ ، پریشان کرنا شُرشد کر دتا سی ۔

دن بھر دا تھکیواں ۔ اپنے کھیت شِچّ بہائے ہنجھویاں دی رڑک اتے
تھئیٹر دا ایار کنڈیشن بکس ۔ اُس توں آپا کابو نا ہوئیا ۔ اُس نوں کوئی پتا
نہیں سی لگیا ، کد کوئی ڈانس ہوئیا ، کد گیت چلے تے کد لوکاں تارّیاں

ماریاں - کدے کدے جے شور - شرابے شِچّ اکھ کھلہ جاندی تان
 ساہمنہ نِگاہ مار لیندا ، جاں کول بیٹھے سردار شِلّ - جاں کدے کدے کام
 شاشنا شِچّ ڈبی آپھی انڈھ - گینڈھ شِلّ - اہ سوچاں شِچّ کھوپیا کھوپیا
 نیند دی گود شِچّ جا ڈگدا -

اہنوں اُنس ہی سُرَت آئی جشس باہوں پھڑ کے سردار نی اہنوں
 جھنجوڑیا -

‘ چل یار چلئے ، موڈ میرا آپہ ہو گئے - ‘ ، اکھ کے سردار اُٹھ کھڑشتا
 - ساہمنہ درش شیکھ کے سردار نوں کسے ساتھی دی لوڑ بہاسی سی
 تے تھئیٹر شڈھ شڈھ کھانہ لگیا سی -
 بیگ چکّ کے کرتار باہر آ گیا - بیرا اُنہان نوں نُسجی منڈل شالی لپھٹ
 تک چھڈّ آئیا -

نُسجی منڈل اِکّ اَلشان شراب گھر سی - چار چار شاندار کُرسیاں
 شِچّ چکار اِکّ اِکّ میز سی - اگے ریشمی پردا سی جس شِچّ اِسے ترہاں
 سِنٹاں لگیاں سن - پردیاں پچھے نُسس رنگ - رلیاں مانہ سکدے ہو تے
 جے چاہو تان پردا ہٹا کی ام سِنٹاں شِچّ شئی رل سکدے ہو -
 اہ اِکّ میز ڈیالے جا بیٹھے -

سردار نے بینل کھڑکائی - پلے ڈریس شالا بیرا آ کھڑشتا -
 ‘ کِنئی دیر لگو ؟ ‘

‘ بلکل تیار ہے ساہب ، ہُکم ہو تو پردا ہٹا ئس - ‘
 ‘ ہوں - ‘ سردار نے کھرہوی لٹاڈ نال کہا -

بیرے نے کہے ہتھ شالا پردا کھچّ دتا - ڈائیننگ سیٹ ، تے بہانت بہانت
 دی کراکری شِچّ گرم کھانہ شِچّ چوں بہاپہان اُٹھ رہیاں سن - اہ اُٹھ
 کی اُس ڈیالے ہو گئے -

سردار کھانہ تے جھپٹیا جوہیں سدیاں توں بھکھا ہوشے - کرتار ہیران
 سی اِکّ پوری برات جِنّا کھانہ اہ کس ترہاں کھانگے -

سردار دی بیچینی توں کرتار مہسوس کر رہا سی جوہیں اُس دا دھیان
 کھانہ شِچّ گھٹّ تے باہر ش کسے دی اڈیک شِچّ کُجھ زیادا ہوشے -
 بار بار سوچنہ تے شِی اہ کسے سِٹے ، تے نہس سی پھنچ سکیا - بھورا

جہی اہٹ نال ہی سردار دیاں نگاہاں اُدھر جنم جاندیاں سن تے جِننا چر
کوئی اشنہ جانہ شالا اگانہ نہس سی لنگھ جاندا اہ تکدا ہی رہندا - پھیر
نراستا نال اہدا مونتہ لٹک جاندا -

‘ ، ‘ سالا پتا نہس کدھر مر گیا ؟ ‘ ، مونتہ شِچ مِٹ شالی پلیٹ اٹوندے
سردار نی اکھر اپنہا ندلا جھاڑیا -
‘ ، ‘ گونہ جی ؟ ‘ ،

‘ ، ‘ اہ کنجر ، جہڑا باہر ملیا سی - ‘ ،
‘ ، ‘ آ جاندا ، کتے چلا گیا ہونہے ، انہاں کھڑا اک کتم کرنا ؟ ‘ ،
‘ ، ‘ اہ سالے ہرامکھور کسے دے مت نہس ہندے - جدھر ٹکا زیادا ملیا
جھک گئے - اسے لئی پہلاں نوٹ پھوکیا سی - کنجر دے پتے ، سالے ، ! ‘ ،

سردار دا چڑھیا پارا شیکھ کی اُہنے دڑ شٹ لئی - کھانہیاں شل ہی اپنہا
دھیان لائی رکھیا -

بھانت بھانت دے سوپ ، آئیس - کریمان ، مٹاں تے ہور نک - سک
دیاں پلیٹاں سکٹس خالی ہو گئیاں - سردار نے کتم نیپر کے لئی داڑھی
تے ہتھ پھیریا تے شدا سارا ڈکار سارے کمرے شِچ گونجھ لگیا -
سردار دے سبر دا پیالا نگو - نک بھر چکیا سی تے کئی شار اہ مینیجر
تے شرہ چکیا سی - اُہدی اڈک دیاں گھڑیاں مگیاں - مینیجر اندر اشنہ
دی اجاجت منگ رہا سی -

‘ ، ‘ کَش بئی کر دتا کتم ؟ ‘ ، اندر شر دیاں ہی مینیجر تون اُہنے
پچھیا -

‘ ، ‘ جی ساہب - بس آپ کا ہی انتجار ہے ، چلیئے - ‘ ، ہتھاں دے نال
نال مینیجر نی اپنہا سر جھکا کے کہا - غلامی جوین اُہدے انگ انگ
شِچ رچ چکی ہوشے -

‘ ، ‘ مال تے چنگائے نا ؟ ‘ ، موٹی گوگڑ تون اُپر سرکے ٹھنڈھے کوٹ
نوں بیٹھاں کھچدے سردار نے تسلی کرن لئی پھیر پچھیا -
‘ ، ‘ ششہ تو آپ خد ہی جا کر دیکھ لینگے ، آئیئے - ‘ ،

‘ ارے... ارے... یاپ نے تو ابی تک ڈریس بھی چینج نہس کیا ، سدا
سائب ۔ ‘

‘ ، آبی ۔ ‘ کرتار شلّ اِشارا کر کے سردار نے کہا ۔

کرتار اُنہاں دے پچھے ہو گیا ۔

تیسری منڈل شِچ سناٹا چھائیا ہوئیا سی ۔

سردار نے ریشمی گونہ پہن لیا سی تے کرتار نوں کپڑے ٹھیک کرن
دی ہدایت مل چکی سی ۔

مینجر اُنہاں نالوں شِچھڑ گیا سی ۔ بھانت بھانت دے پردیاں تے کام
بھٹکاؤ بُتاں نال سجیا ئکّ لان سی جس دے چارش پاسے نِگے نِگے بند
کمرے سن ۔ اُنہاں توں کُجھ نُشری ، تے رکھے ٹیل ڈیالے لگیاں

کُرسیاں ، تے تِن سُنڈر مُٹیاں بیٹھیاں مُسکاناں بھر رہیاں سن ۔ سدا نے
ہلکے پلے رنگ دیاں ساڑھیاں اتے ئکّ نے گاڑھے نلے رنگ دی

گوڈیاں تکّ پھراک پائی ہوئی سی ۔ اُنہاں نوں اندر آئیاں شیکھ کے تِننی
اُٹھ کھڑشتیاں ۔ تِنناں دے ہتھ جڑ کی اُپر اُٹھے ۔ کرتار نے جواب شِچ
ہتھ جوڑے پر سردار نے بلہاں ، تے جبہ پھیری ۔ اُس دیاں نگاہاں اُنہاں
دے سٹشل سربراں ، تے جنم گئیاں سن ۔ اکھاں شِچّ اکّ خُشی دی چمک
نُشڑ رہی سی ۔ شائد اُنہاں دی سُنڈر تا شیکھ کے ۔

پیلیاں ساڑھیاں شالیاں کُڑیاں نے سردار اگی اتے پھراک شالی کُڑی

نے کرتار اگی آ کے متھا جھکائییا ۔ شائد اہ ہوٹل دی رسم سی ۔ سردار نی
اُنہاں دے سران نوں شتانه اُٹھا کی اپنے مونتہ کول لیندا اتے پھیر اُنہاں

دیاں سٹشل گردناں ڈیالی اپنھیاں باہاں لپیٹ لئیاں ۔ کُڑیاں نے شِی
اپنھی رسم اُنساں اپنے سربراں سردار دے سربراں نال جوڑ دتے ۔ اُس دے

سربراں شِچّ اکّ ہرکت نُشڑی تی اہ اُنہاں نوں ششیں ہی کمرے شلّ لے
ٹریا ۔ پیر دا ٹھیڈا مار کی اُنہے ساہمنھا کمرہ کھولہیا تے اندر نُشڑ کے

چٹکنی اڑا لئی ۔

کرتار نے نگاہ بھیا کی اپنے کول سر جھکائی کھڑی کُڑی شلّ تگیا ۔

اُس دا سر ہالے شِی جھکیا ہوئیا سی ۔ کرتار دے ہتھ اُس دے سر نوں

شِپر نا اُٹھا سکے ۔ کرتار نی اپنے ہلے ۔ کُڑی دے پھراک ، تے

جھکے سر، تے نگاہ ماری۔ اُس دا تراہ جہا نکل گیا۔ کتھی اُس دی سینکڑے رپے دی پھراک، کتھی اُس دے دساں پندراں دے پھٹے پُرانھے کپڑے، پھیر شی کڑی دا سر جھکیا ہوئیا ہے تی اہ اُس دیاں چھوہان نوں شڈیک رہی ہے۔ اک نشدار ہتھ اُپر اٹھان دی نِسپھل جہی کوشش کیتی پر جوئیں ہتھان دی ہرکت مر کے رہ گئی ہوشے۔ کڑی دی اہ ہرکت اُنوں اگا پسند نا آئی۔ کجھ چاہندا شہی اہ کہ نا سکيا۔

کڑی نے پھیر جوئیں اُبدے جذباتان نوں پڑھیا۔ اپنھا سر اُپنی اُتانه چُکيا تے پھیر اِکدم بیٹھاں شل جھک گیا۔ کرتار دے چہرے تون اُس نوں کسے جانھے پہچانھے چہرے دی جھلک پئی سی۔ اِک شدار پھیر جشن اُس نگاہان اُپر کیتیاں تان اُس دے چہرے، تے کرتار دیاں نگاہان ٹک گئیاں۔ اُدا دل نشر دی دھڑکن لگيا۔ کڑی اُپنے کتے شیکھی سی۔

شدار شدار اپنے دماغ، تے نشر دے کی اہ پہلاں شالی ملاکات یاد کردا رہا۔ ‘ شائد اہ کالج شہچ نال پڑھی ہوشے، نہیں۔ اُنہاں تاں سبھ نوں شہ جانھدا سی۔ ہاں، اہ اُس نوں نِک انٹرشہیو، تے ملی سی۔ نشدتن گھنٹے باہر بیٹھے بیٹھی اہ ماڑا موٹا گھل مل گئے سن۔ اہ تے کئی مہنے پہلاں دی گل سی۔ کی ہالے تک اُنوں نوکری نہیں ملی؟ میرے شانگ ہی پھردی رہی ہونھی این۔ نہیں پیسا پلے ہونھا۔‘ کرتار سوچدا رہا۔

کڑی دا سر اُبدی چھاتی نال لگ گیا۔ اکھاں شہچوں ہنجھو ندیاں شانگ شہنہ لگے۔ ہوکياں دی بھرمار لگ گئی جوئیں سدیاں تون سانہی اُنسویاں دا بننہ ٹٹ گیا ہوشے۔ اجب ممتا شہچ گرسے کرتار دے ہتھ اُبدے ہنجھو پونجنہ لگے۔

‘ اِک اڑھ جہی کڑی نوں پاکھر اِنہاں ہوٹلاں تک پہنچنہ دی ذرُشرت ای کی ہو سکدی سی؟‘ اہ اپنھی آپ نال گھل رہا سی۔

جشن اہ کڑی اُنوں پہلے ملی سی۔ اہ کِننی اڑھ سی۔ نوں نوں س کری ایم □ □ دا نشا ٹھاٹھاں مار رہا سی تے اج، چنڈ مہنیاں دے ارسے شہچ ہی کرتار نوں شہ کڑی تون اُشرت تک دا سفر مُکا لینہ شالی بڈھڑی لگ رہی سی۔ اُس دا اڑھ۔ پن، شوکھی تے بلند۔ ہوسلا جوئیں کسے پہاڑی کھڈ شہچ دھس کے رہ گیا سی۔

کرتار دے گل دُیالے کُڑی نی اپنہیاں باہاں لپیٹ دتیاں ۔ اچّ اُس دے
 انگاں شِچّ اِکّ اجبب نشا سی ۔ اچّ حُش سی اہ ! اچّ جوین اُس دے نائک
 شِچّ نوّاں موڑ آئیا ہوشے ۔ اچّ تکّ جنے سین اہنے کھیڈے سن ۔ جنے
 پارٹ نبھائے سن ۔ سبھ آپا مار کے ، آپا کتل کر کے نبھانھے پئے سن
 تے ہنہ جوین اپنہی دندگی دے شِڈے کھپی نوں شہ بہرن جا رہی سی ۔
 اچّ اُس دا انگ انگ کرتار دا ساتھ مانھ لئی مچل رہا سی ۔
 اِکّ نذر کُڑی نے گھڑی شلّ سٹی تے پھیر کرتار دیاں اکھاں شِچّ تگیا ۔
 بلکل شانت سن ۔ ابدے من نوں تسلی ہوئی ۔

‘ ، کسے ہور دا ٹائیم ہو گیا ۔ اجادت ہوشے تان اُپر چلئے ۔ سدیاں باد
 اچّ کسی اپنہی نوں ملنہ دا سُبھاگ ملیا ۔ نہس تے مین اِس ہوٹل دی گھنٹھ
 شِچّ گھٹّ کے رہ گئی اِن ۔ کُجھ کہنہ تے سنھن لئی دل ابل رہا ، خبرے
 کِشّ ؟ اچّ تکّ تے جننی آئے نے بس ، بس بھکھے بگھیڑاں شانگ
 جھپڈے رہے نے ۔ اچّ تیریاں نگاہاں شِچّ چوں مینوں کُجھ اپنہینہ دی
 جھلک نذر آئی ہے ۔ اُنچ ہوئیگا تاں ٹھاڈا شکت کھراب ہی ، ‘
 بناں کرتار دا جواب اڈیکی اہ اگے لگّ تری ۔

بلڈنگ دی تسری منڈل دی چھتّ ، تے پنچ ۔ چار ارام کُرسیاں تی اِکّ
 پلنگھ ڈٹھیا ہوئیا سی ۔ کُڑی اُنہاں شِچّ چون اِکّ نوں گھڑس کی آپ بیٹھ
 گئے تے شجی ، تے کرتار نوں بیٹھنہ دا اشارا کیتا ۔

اسمان بلکل ساپھ سی ۔ کتے کتے ہی کوئی نگی جہی بدلی ٹپکدی
 شِکھائی دندی ۔ بلڈنگ دے بیٹھ بنھے باگ شِچّ چون آرہی کھشبو نال
 شاتلٹرنہ مہکیا ہوئیا سی ۔ کرتار دیاں نگاہاں برابر اسمان ، تے ٹکیاں
 ہوئیاں سن ۔

کہڑے خیالاں شِچّ گنم این نوں ؟ ‘ کرتار دی لگاتار چپّ تون اکتا کے
 کُڑی نے گلّ توری ۔

‘ ، میں سوچدا تون اتھوں تکّ پہنچی کوں ؟ تون ایم □ ے □ کیتی ے
 ۔ سبھ سمجھدی این ۔ جے بہتا ای شوک سی تاں میرج کرا لئی ہندی ۔ ‘
 ‘ ، شائد تون شی ہزاراں ہوراں شانگ مینوں اِکّ کام دی پتلی سمجھیا ۔
 ٹھہک ے ، ہور کوئی اِس تون شدھ سوچ شی کی سکدا ؟ کاش ! کسے

میرے سینے اندر جہاتی مار کے میرے رسدے سینی نوں شیکھیا ہندا۔
 سمجھیا ہندا ، اس ہوٹل دیاں چار - دیواریاں شِچ میرا ساہ کینا گھٹ
 رہا۔ ، پھیر کجھ دیر کھاموشی چھائی۔ کڑی اپنے شبدان دا اسر شیکھ
 رہی سی۔

، گھٹو گھٹ میں تے نہیں سمجھدا۔ اتھے کام - ترپتی توں سوا اٹنھ
 دا کوئی ہور مکسد شی ہو سکدا۔ ، کرتار نے شِانگ کیتا۔

، دکھ تی اسے گل دا ءے ک کوئی اسلیات سمجھ نہیں سکدا۔ جے توں
 سبھ جانھیا ہندا تاں شائد تیرے ہوٹھاں ، تی اہ شبد نا اٹندے۔ اتھی اٹنھ دا
 کسی نوں چا نہیں ہندا۔ اُج گل تیری شی ٹھک آ - کجھ اٹندیاں ذرشر
 نے ، اپنی بھکھ لئی۔ پر بڑیاں تھوڑھیاں - چھڈ پرہے ، کسے دیاں
 گلاں شِچ کی پئے ؟ اتھے بہتی گنھتی پیٹ دیاں بھکھیاں دی ہندی ءے
 - نشیاں شِچ گٹ تے کام دے شکار ہوئے بھیڑیاں اگے جشن آپا سندا
 ہے تاں ساڈی کی ہالت ہندی ءے۔ اہ منکھ جاتی کی جانھے ؟ انہاں دے
 دلاں شِچ نا رہم ، نا شجے دیاں بھٹنڈاں دا کوئی خیال۔ اک لیراں
 دی گڈی شانگ جویں مرزی کھلینھا ، پئی شانگ انگلاں ، تے نچونھا ،
 بھکھے دینتاں شانگ سربر دی ہڈی ہڈی نوچ لیندے نے - جویں بُرکیاں
 نال اندر ای سٹ لینھ دی ٹھان لئی ہوشے۔ جینا چر سویر نہیں ہندی دل
 نشر نشر دی دھڑکا رہندا ہے۔ اک اک پل اک اک یگ بنھ کے رہ جاندا
 - انہاں دے ہتھ ، انہاں دے چہھے کسے پھانسی دے تختیاں توں گھٹ
 نہیں ہندے۔ کئی ئیسیاں بھیڑیاں ہرکتاں ، تے تل جاندے نے جہڑیاں
 کدے زندگی شِچ سوچیاں شی نہیں ہندیاں۔ کئی دن سربر بھٹھے شانگ
 تپدا رہندا۔ شِسکی دیاں کھشبویاں ہواڑاں بنھ کی اٹھدیاں رہندیاں۔
 سربر دا انگ انگ ٹڈے ، جویں جان ہی نا رہی ہوشے۔ ئیس کدی انہاں
 گوریاں گھٹان نوں چکھیا نہیں نا ، اسے لئی۔ ، کڑی دیاں اکھاں سنم
 انییاں سن۔

، گھر دی کبلداری بڑی لئی ءے۔ تین چھوٹیاں بھینھاں نے ، شد
 نگے بھرا ، ماں بڈھی تے پو دا سائیا شٹھے تاں جویں سدیاں بت
 گئیاں نے ، نا کوئی ذمین نا شنھج شپار تی اک ملائم کینا ک کجھ سٹور

کر کے رکھ سکدا ۔ کسے سمیں پو نے بپما کرائیا سی ۔ اُس رکم نال ایم
 □ □ کنتی ۔ بڑین آساں تی امنگاں سن انہیں دینس : پر ہنہ تے سبھ
 مٹی شِچ مل کے رہ گئیاں نے ... نوکری اک پہاڑ بنہ گئی تی اک نا
 پورا ہونہ شالا کھیاب ... ! کنتے شربے دفتران شِچ چکر کڈی رہی ...
 مجبور ہو کے کوٹھیاں شِچ راتاں شی گزاریاں ... بس توں بناں چارا
 شی تے کوئی نہیں سی رہ جاندا ۔ کھرچے مک گئے سن ... نوکری مل
 نہیں سی رہی پر نوکری تاں پھیر شی نسیب نا ہوئی ... سوچیا سی گڈی
 سوکھ نال رڑی جاؤ ... پاپنھے سپنے تاں پورے نا ہوئے ۔ بھینہ بھر لٹاں
 دے سپنے تاں گھٹو گھٹ ادھورے نا رہنہ ۔ پر کسے نے شپھائی نا
 شکھائی ۔ جینا چر انہاں دیاں باہاں شِچ انا چر نوکری دا دالتا ۔ جشن
 انٹرشِیو نوکری کسے دی ہور ۔ ہار کے مین ہتھیار سٹ دتے ۔ ہور الاج
 ای بھلا کی رہ گیا سی ۔ گھر آکھ دتا نوکری لگ گئی ... تی اتھوں جہڑا
 تھوڑا بہتا بنہدا گھر گھل دنی ان ۔ سوچیا میری زندگی تاں کھنڈر بنہ گئی
 سو بنہ گئی ۔ اہ تے ٹوپھاناں تون آیا بچا سکھ ۔ ہنہ جوین انہاں ہوٹلاں
 شالین نوں شی میرا سارا سربر پسند نہیں رہا ۔ بیہتے شِچ مسان اک ادھ
 رات لگدی ے تے مسان پنجھی تہ ہتھ ، تے دھردے نے ، پھیر مہنے
 شِچ ڈیڈھ سو نال کی بنہدا ۔ ابو پڈلسینٹ ہے جہڑی سارا دن گھنہ بنہ
 کے کھائی جاندی ہے ۔ کدے سوچدی ان بنہاں مالکاں ، تے جھپٹ پواں ۔
 آکھر اک دن تے جھپٹنا ہی پویگا ۔ پنج سو رپے رات دے لیندے نے ۔
 ساٹوں ساری ای پنجھی تہ ک دندے نے ۔ باکی ساری انہاں دیاں
 گوگڑاں شِچ سما جاندے نے ۔ کیتاشی کی جٹے ... کڑیاں دی بھرمار
 رہندی ہے ... بیہتے بیہتے باد مسان ٹرن آسندی ہے ... کوئی توں ہی
 راہ دس ۔ مین تے بس زندگی تون اکتا چکی ان ... میری زندگی ہنہ زندگی
 نہیں رہی ۔ اتھوں چھڈ کی آکھر مین جٹاں کتھے ... سارا شایو منڈل شی
 کھراب ہونہ لگیا اگے میرج دی پر اہلم اڑی کھڑی ۔ مینوں گونہ کھرن لئی
 تیار ہوشیگا ۔ آکھر اہ کتنا ک چر میرا سربر ساتھ نبھاندا جائیگا ؟ اہ تاں
 جوانی دا مل ے ۔ کڑی دیاں اکھاں شِچوں ترپ ترپ ہنجھو شہدے
 رہے ۔

کرتار نوں بڑی شرم مہسوس ہونہ لگی۔ اُہنے کسے دیاں مجبورین
 نوں اکھوں اُہلے کر کی اُدا دل دکھائیا سی۔
 ، ، میرا ہال شی تیرے شرگا ای ے۔۔۔ میں ٹھوکران کھا کھا کے اک
 گیا ہوئیاں۔۔۔ گھر میری بھینہ جوآن ہو گئی ہے۔۔۔ شد تین کِلے ذمین
 سی ساری شِک گئی سگوں میں تی آپ ٹھوٹھے پھڑا دتے نے گھر شالین
 نوں۔۔۔ ہنہ تے میرا اہ پھیسلا پگا ہے۔۔۔ بس تار نوکری مل گئی تان
 ٹھہک ، نہیں پھیر کجھ کر کے ہی گھر پرتانگا۔ ،
 ، کی نوں شی بیرنگاری دا شکار این ؟ ،
 ، تے ہور کی میں جج بنہ گیاں۔۔۔ تھے شیکھ کے پتا نہیں تیرے دماغ
 شِچ کی کی شِچار ائے ہونہ گے۔۔۔ پر سچ جانہس۔۔۔ مینوں اہ سبھ
 اتھی آ کے ہی پتا لگیا۔ اہ سردار جو میرے نال سی۔۔۔ اس نوں نال لے
 کی آئیاں۔۔۔ پنچ ہزار دا سودا ہوئیا۔۔۔ شیکھو ! اکھدا سی اس نے
 پر موشن کرائی آ۔۔۔ کلہ نوں کی بنہدا ؟
 ، ، گرلڈ کالج شالی انٹرشِیو تی آئیاں ؟ ،
 ، ، ہوں۔۔۔ ، ، ، اُس لئی میں شی ٹرائی ماری ے ، شد راتاں
 گزاریاں نے۔ ،
 ، ، اچھا ، !
 ، ، ہوں۔۔۔ ، ، ، کہدے کول ؟ ،
 ، ، چیف کول۔ ،
 پھیر کجھ دیر چپ شرتی رہی۔ نشان نوں یاپنھی اپنھی نوکری دا پھکر
 پے گیا سی۔ ، ، اس تار میرا شی تیرے شالا ہی ارادا ہے۔۔۔ نوکری
 مل گئی ، مل گئی۔۔۔ نہیں تے پھیر جاں میں نہیں جاں اہ نہیں۔ ، ، کڑی
 نی اپنھا پھیسلا دہرائیا۔
 ، ، شیکھئے پھیر گونہ پہلاں مار ماردا ؟ ، ، اُہنے مُسکرا کے کہا۔
 ، ، میں کھالی ہتھ شاپس نہیں جانہا جاں نوکری تے جاں پھیر ہتھ شِچ
 گہنھے (ہتھ کڑیاں)۔ ، ، میرا پھیسلا شی پگا ! ہوٹلاں دیاں
 شِک سکیاں توں میں اک گئی ہاں۔ انہاں ہوٹلاں نالوں ، امیراں دی چاپ۔
 لوسی نالوں تان بہادری تی اپنھے ہگاں لئی موت جاں جیلہ دیاں رشٹیاں

ئی چنگیاں ۔ اس ترہاں تے سائوں لٹھ دی انہاں نوں ہور شہِ ملدی ہے ۔
 میرے نال تے کئی میرے شرگیاں ہور شہی تیار نے ۔ بس شیکھس ہنہ کی
 ہندا ؟ مینوں کسے دی تلاش سی ۔ اہ اکس تیرے شہ چوں لبھ پئے نے ۔
 اہ رات ، اہ کھاموشی اک نوں س اگ نوں جنم دیوگی ۔ جس دے بچ اج
 اساں مل کے بچ دتی ہن ۔ کاش ! ساڈی اگ دے بچ اگنہ ، شدھنہ پھنہ
 تے ۔ پھیر ۔ ۔ ‘ کڑی نے بھٹک ہو کے کرتار نوں یاپنہیاں باہاں
 شہ چ شلیٹ لیا ۔

‘ اپان اپنے بجان نوں سنجانگی اپنے خون نال ... ۔ ‘
 شاددے ہوئے تے کسماں کھادھیاں گئیاں ۔ سورج دیاں پہلیاں کرناں
 نال نوں س زندگی جنہ دیاں یوجنتاں بنھائیاں گئیاں ۔ اک شجے
 شہ چوں انہاں نوں تسلی لبھی سی ۔ اکو منڈل ، تے جانہ شالے راہیاں دا
 اکٹھ بچھا سی ۔

رہندے باکی چند ک گھنٹی انہاں جاگ کے بتائے ۔ خبرے کھشی کر کے
 جان اپنے اندر پنگرے نوں بجان کرکی انہاں نوں نیند نہس سی آئی ۔

9

سویر دے اٹھ شج چکے سن ، دس شجی انٹرشہیو سی پر ہالے تک گل
 اٹھے دی اٹھے کھڑی سی ۔ کرتار ہیران سی جے چف نوں نینے دن
 چڑھے ہی ملنھا سی تاں رات نوں یا کے شہ ہزار دا بل بنو شہ دی کی
 ذرشت پے گئی سی ۔ اٹھے اٹھ شجے تاں پنٹس سویرے چل کے شہ
 پہنچیا جا سکدا سی ۔ رات ‘ نو ہوٹل ‘ شہ چ بتا کی اس نے کرتار نال
 بینساپھی کتی سی ۔ اس دی آر تھک ہالت دا پتا ہندے شہی اہنی اہ
 زیادتی کتی سی ۔ جنس سردار اہدے کنم آہیا سی تاں اہدے بل تاں
 چکانھے ہی ہوئے ۔

سردار دی اک رات دا اتنا کھرچ ؟ جینا اس دا سارا ٹبر اک سال شہ چ
 شہی نہس سی کردا ۔ تین ہزار دا کھرچ سوچ سوچ اہدا دماغ چکرا رہا سی

- سردار دی اسلی تسو بر ننگی ہو کی اہدیاں اکھاں اگے نچنہ لگ پئی سی ۔

اُس دے ہزار تار کہنہ ، تے مسان سردار چیف نوں ملنہ کوٹھی گیا ۔ جے اندر چلا گیا تاں سٹاپس ای نا آئیا ۔ کار شہ چ بیٹھا اہ اک پل گنہ گنہ کٹنہ لگیا ۔

دماغ شہ چ ہوٹل شمالی کڑی دے خیال گھنمنہ لگے ۔ اُس دا پہلا الرہ ۔ پن ، اٹکاٹک تے شانو ۔ شوکت ، بیرنگاری تے گریبی دے بھیرے چکر نے مٹی شہ چ رشل کے سٹ دتا سی ۔ اُس ، تے کینے تشدد ہوئے ۔ افسران اک لائٹس سمجھ کی اُس دی ادت نال کھیڈیا ، پھیر شی نوکری لئی نانہ دی جھنڈی شہ کھائی ۔ اُس دے سبر تی اہ پیران سی ۔ کینے تشدد تے جبر اہنے بڑے سبر نال جھل لئے سن ۔ جے کتی اُس دی تھان کرتار ہندا ۔ پتا نہیں ہنہ نوں کی کر ہندا ؟ ہنہ اک دیوی شانگ آپا شیچ ، ہوران نوں بچونہ ، دا جو آدم اہ کر رہی سی ۔ اہ اُس نوں پسند سی ۔ آپا شیچ کی اپنہیاں بھینہان نوں تے اگ دی بھٹی شہ چ جھوکن توں بچا رہی سی تی اہ کوئی گھٹ مہانتا شالا آدم نہیں سی ۔ رات اُس دیاں اکھاں شہ چلے ہنجھویاں نی اہدے تی اک گہرا اسر کیتا سی اتے شس دی زندگی نوں نیک نوں سیدھ دتی سی ۔ اُس دے شہ چاراں تون اہنوں اک رشنی دی چنہگ جہی پر اپت ہوئی پر تبت ہندی سی ۔

گھنٹے باد جش سردار باہر آئیا تاں نشے شہ چ گٹ سی ۔ کدم ڈگمگا رہے سن تے کپڑیاں شہ چ شٹ پے گئے سن ۔ اُس پچھے چیف سی جہڑا اہنوں گیٹ تک پہنچا کے سٹاپس مڑ گیا سی ۔

‘ کیش جی ؟ ’ ، نشے شہ چ گٹ ہوئے یٹندے سردار تون اہنے جھٹ کار شہ چوں نکل کے پچھیا ۔ ‘ تیرا کتہ بنہ گئے ۔ سبھ نوٹ کرا آئیا ۔ ’ سردار نی اس ٹھرنے نال کہا جوہیں خد چیف ہوشے ۔

جینہ دیاں یوجنٹاں بنہائییاں گئییاں ۔ اک شجے شہ چوں اہان نوں تسلی لبھی سی ۔ اکو منزل ، تے جانہ شالے راہیاں دا اکٹھ بچھا سی ۔ رہندے باکی چند ک گھنٹی اہان جاگ کے بتائے ۔ خبرے خشی کر کے جان اپنے اندر پنگرے نوں بجاں کرکی اہان نوں بند نہیں سی آئی ۔

خُشی دے لور شِچ آئے کرتار دے ہتھ اپنی آپ اُبدے کدماں شل شدہ گئے ۔ ‘ دپہتر نوں چائے جی پھیر ؟ ٹائیم ہونہ شالا ۔ ‘
 ‘ نہیں دپہتر نوں نہیں ہوٹل نوں چل دی آں ۔ ‘
 ‘ پر انٹرشِیو دا شکت تے ہو گئے ، دس شجے ہونھی آں ۔ نوں شِچ گئے نے ... ۔ ‘
 ‘ انٹرشِیو شد شجے ہوو ! سماں گینسل ہو گیا ، پھیر چلانگے ۔ ‘
 کار شِچ بیٹھدے سردار نے پھیر کیا ۔

کار ہوٹل شل شرن لگی ۔
 کرتار نوں سارے راہ اکّ اجب خُشی نے دبوچی رکھیا ۔ ذندگی دی پہلی گھڑی سی جدش کدی اُنوں خُشی مہسوس ہوئی سی ۔
 سارا دپہرا پھیر اُنہاں ہوٹل دے ‘ شِیٹنگ رشم ‘ شِچ ہی گزاریا ۔ اس شار اہ شدی تہاں تنن ہو گئے سن ۔ سردار دا اکّ نواں شاکپہ اُنہاں شِچ ہور آریا سی ۔

کھانھے دا بلّ اگے نالوں کتے شدہ بنھ رہا سی ۔ جَش جَش چِذاں میڈ ، تے ٹکدیاں جاندیاں ، کرتار دا دل دھڑکنھ لگدا ۔ اُبدی جیب ادا شدا بلّ سہار نہیں سی سکدی ۔ اہ چنگی ترہاں جانھدا سی ۔
 نواں مُندا سردار نوں ہوٹل شِچ ہی ملیا سی اتے شہ سردار دے کسے پُرانھے شاکپہ دا کاکا سی ۔ کیناں چر اُنہاں شِچ گلاں باتاں ہندیاں رہیاں ۔ بجنس شپاراں دیاں گلاں ، شرتانم ٹیاراں دیاں گلاں تے ہور اشک ۔
 مُشک دیاں ۔ اُنہاں دیاں گلاں توں کرتار نے بھانپ لیا سی ۔ مُندا کسے چنگے گھرانھے دا سی اتے شہدے پو دے کدے سردار نال اکٹھے ٹھیکے رہے سن ۔

انٹرشِیو دی گلّ سنھ کے کرتار دا دل دھڑکیا تے پھیر سردار دے پہلے پیار تی اس پرتی اٹٹ شِشواس نی اُبدے خیالان نوں دبوچ لیا ۔

کھا پی کے ہرام تھوڑا کرشد۔ اتھوں تک کھچ کے شی لیائیا... تئن ہزار
شی کھرچیا۔ ‘ سوچ کے کرتار نے گل آئی گئی کر دتی۔
اُس دی خشی دی کوئی ہڈ نا رہی جنش دُپہر دے کھانھے دا بلّ اس نوین
شاکپہ نے چکا دتا۔

اُس نے سردار دی گھڑی شلّ شیکھیا۔ گھڑی دیاں سنہری سوئیاں
سرک کے ساڈھے بارہاں، تے جا چگیاں سن۔ نشدجی انٹرشو دا
سماں سی تے دیہتر نشد ملّ توں گھٹّ نہیں سی۔
‘ ساڈھے باراں شجّ گئے جی، چلئے دفتر شلّ۔ ‘
‘ انج کر توں چلّ، میں تی اہ کاکا شندی آن بس، مسان ملیا پھیر پتا
نہیں کد ملو۔ ‘

کرتار شی ابو چائندا سی۔ شڈے شڈے بلّ چکا کی اہ اک گیا سی۔ اپنھا
پلا بچا کی اپنے دیہتر دا راہ لیا۔

اہ پیدل ہی تر پیا۔ سارا ڈیڈھ نشد ملّ تے پیندا سی۔ اننے ک سپھر لئی
کَشس کسے سکوتر شالی نوں نشد تئن رپئے پوجے جانہ۔ اپنے پیسیاں
شجّ تی اہ گھر پہنچ جائیگا۔ کہڑا کدی اہ تریا نہیں سی۔
کڑکدی دھپّ شجّ اہ پیدل ہی چلّ پیا۔

پنجابنہ بنھی کھڑی کڑی نے گیٹ، تے ہی مسکرا کی اہدا سواگت کیتا۔
اُس شجّ ڈھیر کرانٹی سی۔ سینکڑے رپئے دی ریشمی پھراک دے تھان
اک سادی جہی سپھید ساڑھی سی۔ انگریزی سٹائیل دی تھان سادی جہی
لنّبی گتّ!

اہ اندر چلے گئے۔

اندر میلا لگا ہوئیا سی۔ بھانت بھانت دیاں پھیشن۔ ایبل کڑیاں، اپ۔
ٹو۔ ڈیٹ ڈریساں شجّ سبجے نوجواناں شجّ اہ ایس ترہاں لگدے سن
جوین بھلّ کے کسی لشپری تھان، تی آگئے ہونہ۔ انہاں، تے کئییاں نے
شڈانگ کسے!

‘ چل یار چلئے، آپاں کی بھالدی آن نوکری! جشن اہ پھرن ڈہی
ئے جوڑی ‘! اہ بیدھیانی اپنھیاں گلاں شجّ رچھے رہے۔

‘ ، میم توں پنجابنہ بنہن نوں شی منٹ لائیا ۔ ‘ ، بیئج ، تے بیٹھدے کرتار نے مذاک نال کہا ۔ ‘ ، رات شالے شاددے بھل گئیں ... ہنہ اسس اگ دے بچ بچنے نے بچ بچنہ لئی زمین تیار کرن لئی مہنت کرنی پیندی ہے ۔ اہ ہوٹل دیاں پُشاکان اُتھے تک ہی سمت ہندیاں نے تے ہنہ نالے مین انہاں سبھ نوں تلانجلی دی آئی ہاں ۔ ‘ ، ‘ بس چھڈ آئی ہوٹل نوں ؟ ‘ ،

‘ ، تے ہور ! تینوں اکھیا نہیں سی ۔ جاں اج پرشفسر بنہ جانہے تے نہیں پھیر سرکار دا مہمان ۔ اُسندی ہوئی چیف نوں شی آکھ آئی سی ۔ رات شالا فیسلا سُنھا آئی ساں ۔ میں تے ہنہ اپنے پھیلے ، تے درڑ ہاں ۔ ‘ ،

کرتار دیاں نگاہاں گیرج شِچّ جڑ رہیاں کاراں ، تے ٹک گئیاں سن ۔ کُجھ کُ افسراں دیاں ، کُجھ کُ امدستاراں دین اتے کُجھ کُ آلے ۔ دُیالے گھٹمنہ شالے سفارشییاں دیاں ۔ کار سردار دی شی آ پھنچی سی ۔ گلاں مار دیاں شَنہان اُشکھے سوکھے شکت نوں دھکا دے ہی دتا ۔ ‘ ، پہلاں کُڑین نوں سدیا گیا ۔ اُس کُڑی دی شاری سبھ توں پچھوں آئی ۔ جس خشی نال اہ اندر گئی سی شاپس نا آئی ۔ اُدا چہرا کر شدہ نال بھکھ رہا سی ۔ اہ ہالت شیکھ کے کرتار دا دل دھڑکن لگیا ۔ اندر اہ ذرشر لڑ آئی سی اہ نٹھ کی اُس کول گیا ۔

‘ ، کی گلّے پر محبت ، گھبرا کِش گئی نیں ؟ تیرا چہرا بھکھ کِش رہا ؟ ‘ ، ‘ ، اہ چیف تی اتھی ائیائی کوئی نہیں ۔ اُس میرے نال دھوکھا کتا ! مین اُس نوں مل کے رہانگی ، ہنہی اسے شکت ، ! اُدھر مُنڈیاں دی شاری چالو ہو گئی ۔ کرتار کھڑا کنبدا رہا ۔ ‘ ، میں چلنی اں ، پھیر ملوں ۔ ‘ ، ‘ پر کتھے ؟ ‘ ،

کرتار نے سُنھیا دبلجاں شِچّ کھڑا چپڑاسی اُس نوں شِچی اچی شاجاں مار رہا سی ۔ ‘ ، جیلہ دیاں سیکھاں شِچّ ۔ تینوں شی نوکری کوئی نہیں ملنہ لگی ۔ رات شالا شادادا نبھائیں ۔ ‘ ، جیتی ذرا ٹھہر ۔ پاگل نا بنہ ۔ گلّے تے سُنہ ۔ ‘ ، کرتار دے رشکدیاں رشکدیاں شہ سڑک پار کر گئی ۔

اُہنوں مِنتِ شِی سوچنہ دا مَوکا نا مِلیا ۔ چپڑا سی ہا کاں تے ہا کاں مار رہا سی ۔ سردار اندر سی ، تِنن ہزار کھرچ کے لیندا سی ، اُس دے مگر جانہ دی ہنمت نا پئی ۔ چاہندا شِی اُہنوں موڑن لئی شہدے پچھے نا تشر سکیا ۔

اندر سردار کسے نال گلاں ماردا اُہنوں ساف سُنھائی دے رہا سی ۔ کرتار نوں تسلی ہوئی ۔ اج اُس توں بہت کجھ پُچھیا گیا سی ۔ آپنہا کَنم مُکا کی اہ ہزار تَلّ ہو گیا ۔ اس سار اُہنوں پورا یکن سی ذرشر نوکری دا سدا آئیگا ۔ نالی اہ سردار نوں اسساں شِی دے رہا سی جہنے سارا کَنم تِنن ہزار شِچ ای مُکا دتا سی ۔

کِنناں ہی چر اہ ہزاراں دی ، کوٹھیاں دی تے ہوٹلاں دی کھا کھاندا رہا ۔ نا اُہنوں جنتی دے کمرے دا پتا سی تے نا چف دی کوٹھی دا ۔ ہار کی اہ بساں دے اڈے تَلّ ہو گیا ۔ پرمجبت نال کیتے دھرشہ دا اُہنوں دُکھ سی ۔ اگوں پلیٹ پھارم ، تے چڑھیاں ہوٹل شالا مُنڈا مل پیا ۔

‘ کَش بئی کی بنھیا پھیر ؟ ’ ، اُجھے گل چھیڑن دے بہانے کرتار نے پُچھیا ۔ ‘ ٹھیک ای رہیگا ۔ ’

‘ شیکھو کبدا ستارا چمکدا ۔ ’ اسلیات چھووندے کرتار نے پھیر کہا ۔ ‘ ستارا تاں چمک گیا پیارے ۔ ’

‘ کبدا ؟ ’ کرتار نوں پورا یکن سی اہ اُسے دا ناں لوئیگا ۔ ‘ آپنہا ہی ، ہور کبدا ؟ ’ سٹارٹ ہوئی بس ، تے نگاہ ٹکا کی اُہنے کہا ۔

‘ تہاڈا ، ’ کرتار چونک پیا ۔

‘ تے ہور کس دا ۔ پورے دس ہزار کھرچے نے ۔ ’

‘ پر رِجلٹ تے کلہ اُٹوٹ ہونہا سی ۔ ’

‘ گونہ اکھدا ؟ نوٹس لگ گئے ، میں خد پڑھ کی آیاں ۔ ’

‘ تُوں سچ تے بولدیں ، تاں کی اہ سردار جھوٹھ ماردا سی ؟ ’

‘ کھڑا ؟ ’ اہ ہوٹل شالا ، بئی شاہ تیرے ، تے شِی شکار کھیڈ گئے ،

کِننا کُ کھرچیا تُوں ؟ ’

‘ تِنن ہزار ، ! کرتار نوں نہ رکم تھوڑی لگی ۔ ’

‘ ، بس ! تاں ہی تے کَنم نہس بنھیا - دس تاں سوہرا مَیتھوں نکد لے گیا ، اَج پھیر ہوٹل دِیاں رنگِنیاں بنھ گئیاں شَبِدیاں - اچھا... کدے پھیر ...- ‘ اکھدا مُنڈا بسّ ، تے چڑھ گیا -

‘ ، اُہ پتھرا گیا - ہوش اُدّ گئے - ہنیرا چھا گیا ... بس سٹینڈ بیٹھاں گھنمنھ لگیا - مسان ڈگدا ڈگدا اُہ بیچ ، تے بیٹھیا - اُس نوں مہسوس ہونھ لگیا جوین اُدا پو کھیت شِچّ کھڑا کوکاں مار رہا ہوشے - سوا لٹ لٹ بل رہا ہوشے - اُدی ماں ٹھوٹھا لے کے منگنھ تر پئی ہوشے ، جوآن بھینھ دی جوانی -

اِک تار دل کتا ، بسّ بیٹھ آ کے پہا ہا شُدھ سٹے - ‘ ، پر اس ترہاں مسلا ہلّ نہس ہونھا - پہلان اُس سردار رے دا گلا تاں پھڑاں جا کے - مینوں کنگال بنھا دتی اس توں تے موت بھلی - ‘ ، اُہنے سوچیا -

اُہ اٹھیا تے شہر شلّ تیز تیز کدم پُٹنھ لگیا - اُہنوں مہسوس ہو رہا سی جوین اُہنی اتے جتی نے ملّ کی اپنے ہی نہس سگون اپنے سرگے لکھاں دی اِک شُدّے مسلے دے ہلّ دے بیج اپنے گورھے خون نال سنج کے بیج دتے ہونھ -

انتیکا

(ڈا □ سکہدیو سینگہ کھراشلوں مُڈھلے نئتل ، اگّ دے بیج ، تے
 کافلا ،
 تے لکھیا مہتو پورنہ کھوج پتر -)

مڈھلے نشہ نٹلاں دا پچھوکر اتے پریکھ

میت دے نشہیں مڈھلے نٹل اگ دے بیج اتے کافلا نکسلوادی لہر دی چڑھت دے سمیں دی اچ بن۔ لہر نال سبندھت پنجابی نٹل دین اپنہیاں سمسیتان بن۔ اجھے نٹل دی شکتی اتے سِما انہاں لہراں دے سرشکاراں دے پرسنگ شِچّ ہی پرگٹ ہندی ہے۔ اہ نٹل دھرم، سُدھار، رُمانس، پرگتی، رشہ، شِدرشہ آد دے مادھام راہیں پنجابی/بھارتی سماج شِچّ تبدیلی لیٹنہ دی پر بل اکانکھیا نال جُریا رہا ہے۔ لہراں اتے نٹل سبندھت نٹل دی سہردتا دے بلتجود اچھت تبدیلی نہیں شاپری، اسل شِچّ تبدیلی دی اہ پر بل اکانکھیا ہی اس نٹل شِچّ ہککت دی پیشکاری اتے نٹل لوڑ بندے شِدھی - شِدھان دے نرمانہ دی نریشک بنہدی ہے۔ اس نریشن دے تہت ہککت نوں یاتمپرک ڈھنگ نال چھانگ کے منوچھت پاتراں، گھٹنٹان اتے ستھتیاں دیاں کوٹیاں راہیں سرلکرت گالپک چوکھٹیاں شِچّ ڈھالیا جاندا ہے۔ آدھنک کال دے شِبھن شراں شراں ہککت شِچّ اچھت تبدیلی نا ہونہ کارن، شِشیش کر کے سنترتا توں دس - پندراں شہے بااد سوراج نال جڑے سُنیاں دے نٹھ اپرنت، ہککت نوں ہککت - پسندی دے ندرئے توں انکت کرن شالی نٹلی پرشرتی دا ادے ہندا ہے۔ پر بھارت دی ارتھک - راجنیتک چترپٹ اپر نکسلوادی لہر دی ابھار نال اکّ شہر پھیر تبدیلی دی پر بل اکانکھیا پنجابی سماج اتے نٹلکاری نوں یاپنہے کلاشے شِچّ لیندی ہے۔

میت دے نشہیں مڈھلے نٹل نکسلوادی لہر دے پر بھلت ادھن لکھے گئی ہن۔ اس دا اہ بھلت نہیں ک اہ نٹل کیول نکسلوادی لہر دا پر بھلت ماتر ہی ہن۔ انہاں دی رچنا - د + شٹی سرشت نانک سنگھ دے شِاکتوادی سُدھار، کٹول دے رُمانٹک پرگتواد اتے گُردیال سنگھ سبتل دے ہککت - پسندی شالے رُجھانہاں نال شٹی جڑے ہوئے ندر آسندی ہن۔ مڈھلے

نٹلاں دی رچنا - درشٹی شِچلی اِس مشرن شِچ تپہتیش اتے کٹہرا دی ہککت پسندی دے بچ مَوجود ہن ۔

اگ دے بچ دا مکھ پاتر کرتار دی چھوٹی کِرسانی دا پرتندھ پاتر ہے ۔ اُس دے ہسے کیول تِن کَلے ذمِن دی آئے سن ۔ ‘ کدے سوکا پے جاندا تے کدے کدے بارشاں ہی نا تہنمہدیاں ۔ پک کے تیار ہوئیاں فسلاں بھنگ دے بھاڑے رُڑھ جاندیاں ۔ چنگی ذمِن تان اُس دے بھرا نے سانبھ لئی سی تے کھوہ شِی اُس دے ہی ہسے چلا گیا سی ... اُنجھ شِی تِن کَلیاں شِچوں کی اہ کمونہ ... شِڈے منہ پئے ۔ اِک کوٹھا ڈھہ گیا ۔ بیٹھ آکے بلد نکارا ہو گیا ۔ آفت تی آفت اُسنہ لگی ۔ اِس نٹل توں لگبھگ شِہ شربے پہلاں پرکاشت ہوئے سنت سینگھ سیکھوں دا نٹل لہو مٹی شِچلی مدھ درجے شالی کِرسانی بھومی دی مالکی دے لگاتار گھٹنہ نال اگ دے بچ تک پہنچدیاں چھوٹی کِرسانی شِچ اتے بس توں اگے بھومہن کِرتیاں شِچ تبدیل ہو رہی نذر پیندی ہے ۔ ‘ تِنناں شِچوں شِکلے گہنھے ٹک گئے ۔ آمدن ادھی رہ گئی ۔ ذمِن دا مالک کاما بنہ گیا ۔ ‘ جیون دیاں نہاں کٹھور پرستھتیاں دے بلتجود کِرسانی دی لہو مٹی توں لے کے اگ دے بچ تک تی اِس توں بااد ہنہ تک شِی اپنی انہس دی شِدیا دے مادھیام راپس جیون دے بیہتر ہو جانہ دی کھاپش ج شِش دی ت شِش برکرار رہندی ہے ۔ اہی کھاپش اِس نوں جیون دیاں ات کٹھور ہالتاں دے چکرشِو شِچوں نکلنہ دی سبھ توں درست اتے شِدھیا پرکلپنا پرنت ہندی ہے ۔ کرتار دے پ شِدنوں ‘ سبھ کجھ شِک جانہ دی شِی ... کوئی پرشہا نہس سی ۔ ... کئی شار کرتار نے کالج چھڈ کے گھر اُسنہ دی جد کیتی پر اُس دا پو نا مننیا ۔ پنڈ دا اِک منڈا شِکل بنہ گیا سی تی اِک پرسفیسر ۔ انہاں دیاں گلاں ، اٹکاں مٹکاں تے کمائی نی اُس دا دل لوہ لیا سی ۔ کرتار نوں شِی اہ اِک افسر شیکھنہا چاہندا سی ۔ ... اُس دے دل اندر ... اٹل شِشواس سی اُدا پتر سینکڑے شِگھے ذمِن کھربدیگا ، ٹریکٹراں دی گھوکر پیا کریگی ، ہر ہاڑی سونہی دانہیاں نال کوٹھے بھریا کرنگے ۔ ‘ بھلتیں کرتار دا پو بھاری کارن اُس دی شِدیا دے مکمل ہونہ توں پہلاں ہی اپنی سدھر نوں

ادھوریاں لے کے سدا لئی شِدا ئِگی لے جاندا ہے۔ پر ستائشیل شریںہیاں
دی پدارتھک کھشہالی دی سنکلپنا پو دی ترہاں پتر دی پر کلپنا داسی
سُبھلتیک انگ ہے۔ ، کی کدے میں شی اجہیاں کوٹھیاں تک پہنچ
جلتانگا □ □ پنج دے جدش پنجاہ گلے ذمین بنہ گئی تاں پو دی آتما نوں
یاپے شانتی مل جاؤ۔ ... میں کَشس نا اک سرمائیدار دے گھر پیدا ہوئی
؟ کاش ! میں شی کدی اہو جہیاں رنگنیاں ماننہ دے یوگ ہو گیا ہندا۔ ،
کرتار اتے شس دے پو دی شِدا دیا دے مادہام راہس پدارتھک کھشہالی
نوں پراپت کرن دی اکت پر کلپنا جدش شستہا دی ہککت نال ٹکرسندی
ہے تاں سارے بھرم بھلیکھے نسر ہو جاندی ہن۔ شِداپک پدھر اپر پھلیا
بھرشٹاچار ، رشوتکھوری ، بیرنگاری ، مہنت/یوگتا /لیاکت/میرٹ دی
بیکداری اتے کھجکھ آری کرتار دے سُنیاں دا بھنجن کردی ہن۔ سُنیاں
دی اس بھنجن نوں سماجکیتھاس ک پکھ توں شدھیرے ارتھ۔ بھرپور
پیٹرن شِچ ڈھالنے لئی نٹلکار نے کرتار دے شِدا شدھشِچ سردار دے
رُشپ شِچ اک ہور پاتر دی گھاڑت کیتی ہے۔ اس پاتر دا سنبندھ پنڈ دے
سن اپر ، ، ہری کرانتی ، توں باد کرسانی دے سندربھشِچ نوں
-نوں س امیر بنھی شریںہی نال ہے۔ نٹلکار نے سردار دے پاتر دے
ہوالے نال اس شریںہی دے شوہدے ، پھگرے ، دنبھی ، شِدا بھچاری اتے
دلے چرتن نوں ستائیلان اتے اٹام شِچلی مدہاستہتا شجون ساکار کیتا
ہے۔ ساری آدرشان نوں چھگے ٹنگ کے کرتار اس مدہاستہتا دی
سہانتا نال رشوت دے کے راجدھانی دے کسے کالج شِچ پر ادھیاپک
دی نوکری پراپت کرن لئی جتنشیل ہندا ہے۔ پر سپہارش تے
رشوتکھوری شِچ شی تاں مکابلیبازی ہے۔ مدہاستہتا دھوکھیباز ہے تے
کرتار دی اس مکابلیبازی شِچ پوری ترہاں پگ سکھ دی ہیسبات نہیں۔
نتنجا اسپھلتا شِچ نکلدا ہے۔ اسے نتیجے دی بھاگی اس دی شوشیت
جمانتھ پر محبت شی بنھدی ہے۔ سُنیاں دا بھنجن کرتار اتے پر محبت دے
مناں اندر شستہا دی تھلئیں شِداکتیاں دے خلاف نجگت رشہ/شِدا درشہ
دے بدلا۔ بھلت نوں جنم دینہ شالا ہے۔ شائد اہ اکھوتی نوں شِدا دیا نال
لیس مدھ شریںہک اُپھلتا کتا دی ہونھی ہے ، جو شِداکتین نوں ستھتی

دی شستو پرکتا دا بُو دھک شِ شلیشنہ کرن دی یوگتا پردان کرن دی بجائے
کیول اُتیجنا نال جوڑ دیندی ہے۔ اگّ دے بچ نئٹل دے پاتراں دیاں
پدارتھک ہالتاں تی اکت اُتیجنا راہن اُتک دی ارتھک - سماجک
شِ یاکھیا دا مُلکان گلی سندر بہ سرجن شِ چّ تان مدد ملدی ہے ، پر اس
شِ چوں ، شِ دے اسلے دے ہلّ دے بجان ، دی تلاش کرنی نئٹلکار دی
شُبہ اچھا ہی ہے۔ نئٹلکار نی اس شُبہ اچھا نوں جتھیبندک اُپرالے راہن
شِ شہارک پدھر اُپر مُور تیمان بنھونہ لئی نوجوان سبھا اتے ئس دے نیتا
، اذاد ، دے پرسنگ نوں شِ ی اُساریا ہے۔ لوک اس سبھا شلّوں پتّ نوں
، سورگ ، بنھونہ دی توگو رکھدی ہن۔ پر شہ دہاکیاں توں شہ دا سماں
بیت جانہ توں باد شِ سورگ دی اہ توگو شُبہ اچھا ہی ہے۔
متر سین میت دا شُجا نئٹل ، کافلا ، اُس دے پہلے نئٹل اگّ دے بچ
توں اگلے پڑا دی رچنا ہے۔ جتھے پہلے نئٹل دی سترچرا اکھری
برتانت گتی شالی ہونہ کرکی اس رچنا دے ، لئی کہانہی ، جان ،
نئٹل ، ہونہ دا پر بھلت دیندی ہے ، اُتھے کافلا دی برتانت گتی اکو شیلی
اکالکتا تے بھکالکتا دیاں دشتاں شِ چّ پھیلی ہونہ کرکے نئٹلی چرت دی
دھرتی ہے۔ اُس دی کلی سئویدنا دا اہ شِ ستار اُس دی سماجک سوجھی
دے شِ ستار دا لکھائک ہے۔ سئویدنا اتے سوجھی دا اہ شِ ستار پاتراں
دی گنھتی نوں شہ ہونہ ، انہاں دی ارتھک - سماجک رشتیاں دیاں
شہ ہیرے پرتان نوں پھر شلنہ اتے شہاں دی مانسکتا اُپر شِ جہات
پو شہ پرتی رچت ہونہ راہن پرگٹ ہندا ہے۔ اس نئٹل شِ چّ پتّ دے
سن اُپرلی ارتھک - سماجک شنت ، اس دے انتر شہ شدہاں اتے مانسک
پرگٹنن نوں اگّ دے بچ دے مکابلی اُتے شِ سترت گینوس
راہن رُشپت کرن دی کوشش کیتی گئی ہے۔
، کافلا ، نئٹل دے کیندر شِ چّ بھومہن کرتی استری پاتر کرتار شہ دا
کردار رچنا دا در شٹکونہ بنہ کی اُبھردا ہے۔ اہ جاگردار سردار اتے
چودھریاں ہتھوں کرتین اتے مجاریاں دے بہ پدھر ارتھک -
سبھیاچارک تے جنسی شوشنہ دے گنجدار تانہے شِ چّ گھری اکّ بُلند
کردار شجون اپنہا نئٹلی سفر آرنبہ کردی ہے۔ نئٹلکار نی اُپرلیاں شلّوں

کیتے جانڈے شوشنہ دی شِدِ شَنْتکاری اتے ساجِشان اُتی اشری جانڈی
 مانوِی اتے سنسکرتک پرداداری نوں جس کلاتمک کُشلتا نال لنگاریا
 ہے ، اُس بارے پڑھدیاں سنل دے نئٹل جگّ بدل گیا دا چیتا آ جاندا ہے ۔
 کرتارش دے پریمی/کھائند بلدیو نوں شپریاں شلّوں جس ڈھنگ نال بلہن
 کرکے مکا دتا جاندا ہے ، نئٹلکار نی اس نوں شرینہک شِدِ شستھا
 شِدِ چلے امانوِ بکرنہ دی انواری پرکریا شجون اگھاڑیا ہے ۔ اس پرکریا
 شِدِ چ کامی اتے مجاریاں دے پاتر اکّ پاسے سردار اتے چودھریاں دے
 نجگت شِدِ رشده اتے شِدِ یر دے شاہنہ بنہدے ہن اتے شجے پاسی اپریاں
 نال شداستو ک شِدِ رشدهان نوں بس پرکار گندھلا بنھا دتا جاندا ہے ک
 دکھاں دے شِدِ شیک دی تلاش دا مسلا ہور اُجھ جاندا ہے ۔ اس پڑش اُتے
 نئٹل شِدِ چ پڑھے لکھے نوجوان پاتراں راہن آرتھک ۔ راجنیتک
 سرشکاراں شالی کرانتیکاری لہر دا پرشیش ہندا ہے ۔ اہ پاتر کامین اتے
 مجارین نوں شنبہاں دے دکھاں دے کارن شِدِ شستھا دی بنہتر دی سچیتنا
 راہن سمجھونہ دا اپرا لا کردی ہن ۔ ایکی اتے سنگھرش دی گلّ کیتی
 جانڈی ہے پر شِدِ شبارک پکھوں سبھا اتے پارٹی شلّوں شِدِ سویداران اتے
 جاگرداران دے شِدِ اکتیگت کتلاں دا راہ اپنھائیا جاندا ہے ۔ کرتارش دا پتر
 جیلا شِدِی اُجلے بھو کھ دے سُنہری سُنیاں دی پریرنھا ادھن اس پارٹی
 دا سکرا کار جکرتا بنھ جاندا ہے ۔ کرتارش من توں پوری ترہان اس لہر
 دے نال ہے پر شِدِ ڈنبا اہ ہے ک نئٹل دے پہلے ادھ توں بااد اہ اپنے
 کرداری دی بلندی توں بیٹھان آ کے سردار کول تن دا سمرپنہ کر دیندی
 ہے ۔ نئٹلکار انساں اُس دی من دے سمرپنہ دی جھوٹھی اداکاری اتے تن
 دے سمرپنہ دی شداستو کتا اکت لہر دے منورتھ نوں ہاسل کرن نال دا ہی
 داا ۔ پیچ ہے ۔ اس دا پرگٹنا نئٹل دے اکھیر لے گھٹنا ۔ پرسنگ شِدِ چ ہندا
 ہے ، جس شِدِ چ اُس شلّوں سردار دے بھید بھرے کتل دا سنکیت ملدا ہے ۔
 اس اپرنٹ اہ لہر دے شہداں ، لہر دے اگے شدھنہ کافلا بنھن اتے منڈل
 ، تے پہنچنہ آد بارے ات بھلنڈک اندا شِدِ چ سوئے سنبودھن کردی
 درسائی گئی ہے ۔ نئٹلی پاٹھ شِدِ چ لہر دے خلاف سٹیٹ دے جبر ، ایکی
 اتے سنگھرش نوں کھنہ کرن شالییاں شکتین اتے انتر ۔ شِدِ رشدهان نوں

پرت بِنبت کردے گلپ - شیرشے شی سر جے گئی ہن - سمسیا نہ ہے ک
 اس سبھ کجھ دے پر نہام سرشپ لاندی تور ، تی اچنہ شالی تراسدی نوں
 نٹلکار دی سدھارک تے پرگتیشیل رُمانٹکتا بندشیدی کامدی بنھونہ دی
 کوشش کردی ہے - اسے کوشش ادھین نٹل نوں شچی آشلادی سُر نال
 سماپت کیتا گیا ہے - اہ سُر ستاشیل شلّوں دششیں باہاں کٹے بیوس جیلے
 دی مانوی شیدنا دی گہرائی ماپنہ تون اگ جاندہ ہے -

میت دے دششیں مڈھلے نٹلاں شچ ہککت دی پیشکاری ، شیش
 کرکے ذمینی رشتیاں دی ارد - گرد بھے ہوئے بھلند - سنسکاراں دے
 انتر - شردھان نوں ہککت - پسندی دے پینترے تون چترنہ دی
 کوشش کیتی گئی ہے ، پر جتھوں تک اہ اس ہککت نوں یاپنہی من -
 پنسد شچار دھارا دی مدد نال منو - اچھت دشاش شچ سدھارن جاں تبدیل
 کرن دی کوشش کردا ہے ، اس چترنہ نوں میگنپہائی کرن دی رچی
 ہککت پسندی تون مکھ مور لیدی ہے - اہ دشند اس دے دششیں مڈھلے
 نٹلاں شچ موجود ہے - اہ دشند انہاں مڈھلے نٹلاں دی رُشپ - رچنا دا
 دشند شی بنہ جاندہ ہے - پر جس ڈھنگ شچ انہاں نٹلاں دی رچناکاری
 ہوئی ، اس سمین اہ دشند شیلے دی ستھتی دا کلاتمک پرتو ہی سی ، جس
 دی گریہت شچ اس شیلے دے بھتے پنجابی لیکھک ائے ہوئے سن -
 اس دے بلشجود اگ دے بچ شچ جتھی آتک دی کلاتمک دھراتل اُپر
 کیتی گئی بھلشپورت آرتھک شیاکھیاشد دمان ہے ، اُتھے کافلا دا
 پرکاشن - سال اس دے مہتو نوں نک ہور پکھ تون شدی آجاگر کردا ہے
 - اس دا سنبودھن آپنھے سمکال دی اس پاٹھک نوں ہے ، جس نوں دہشت
 کرکے دھارمک - سنپردائیک لبھان اُپر بنھائے جا رہے کافلیاں شچ
 شامل کیتا جا رہا سی - اہ نٹل سمکالی پاٹھک نوں یاپنھے سنڈیش شچ
 اہ کھندا جاپدا ہے ک جی اس نے کسے کافلے شچ شامل ہونہا ہی ہے
 تان اہ آرتھکراجننتک ادھاران اُپر سنگٹھت ہونہا چاہدا ہے - سہی شکلپ
 دے سچھا دا ساہس نسچے ہی کافلا دے پرکاشن - سال دے سمکالی
 سنبودھن دے سنڈر بھشچ ملوان تہ ہے - اُپر شکت سرجنھاتمک

کشمکش اتے دشنڈشّ چوں لنگھ کے ہی مٲر سین میت تفتیش ، کٲہرا ،
 گورنڈ سبھا اتے سُدھار گھر دی رچناکاری تک اٲڑیا ہے ۔
 ڈا : سُکھدیو سِنّگھ کھاہرا